

planinski

V E S T N I K

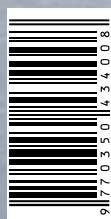
REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

114. LETO / JANUAR 2009 / 3,2 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

1

Grape

Ledni vijaki

Intervju: Igor Glasenčnik

Kakšen vonj ima megla?

Kako pisati o gorah, če nimaš spominov nanje? Kako čutiti planinsko branje, če česa podobnega nisi doživel sam? Težko. A danes se tako zlahka »zatak-nemo« v dolini, postanemo salonski planinci, gremo le do prve kočice in se zasedimo. Tisti zagon, ki nas tišči naprej, preprosto splahni. Izgine v hlastanju za nekimi »vrednotami«, ki nimajo niti vrednosti. A jih je svet prenapihnil, jim prilepil privlačne oznake ... Nekje pa ostaja narava, še vedno pristna, zelena in skalnata, senčna in prežarjena od sonca, z modrim nebesnim svodom nad seboj, ali pa zavita v meglo. Saj res! Vonj megle. Ga poznamo? Mestni, dolinski, je drugačen od prvinskega, ki ga prinašajo po pobočju plazeče se megle nekje v gorah. In te megle nimajo enega samega vonja, vrsto odtenkov je mogoče začutiti – nad melišči ima megla nekoliko peščen priokus, nad rušjem nosi v sebi smolnat nadih, ob robu bukovega gozda se vanj primeša trohnoba gnijočega listja, nad posušenimi gorskimi tratami v megli zaslutimo vonj sena ... Kolikor je podob narave, toliko je v megli vonjev sveta. In tako je tudi z melodijami vetrov. Hrumeče orgelske piščali ali nežno zvenenje tanke strune, šelest svile ali pa trušč podirajočega se drevja.

Vse te vonje in glasove lahko doživimo le v naravi, drugje tega ni. Samo na pot moramo. Pa morda kdo poreče: »Na morem, nimam časa, noge me več dobro ne nosijo ...« A narava je dostikrat povsem blizu. Samo kratka vožnja neke pozne jeseni je zadostovala, da sem ameriškemu prijatelju pričaral silnost naših Julijcev. Pobočja Kukove špice so bila zavita v težke oblake, a je veter tako odločno brusil grebene Tičarice, da je njegovo hrumenje seglo v dolino. Bistrica je imela malo vode in je le skromno žuborela, Peričnik pa je nosilo levo in desno, kadar je kakšen močnejši sunek vetra segel do doline ... Orgelsko bučanje južnih vetrov, ki so naznanjali deževje, je srhljivo prihajalo nekje izpod temnega pokrivala gora. Bilo je povsem dovolj, da si tam, v dolini, začutil silnost višav, vso njihovo težo.

Spominjam se tudi, kako sem se kot gimnazijec ob temnih decembrskih večerih vračal domov. V zraku je zadišalo po snegu, golo bukovje visoko v bregovih nad našo polhograjsko dolino pa je pelo v divjem vetru, ki je naznanjal vremensko spremembo. Kakšna suha veja je hreščeče padla na tla, tanka drevesa so tleskajoče udarjala drugo ob drugo, najdebelejše bukve so le napeto brnele ... Bilo je spet v dolini, v vznožju gore, a bilo je tako prvinsko, tako divje, da je ves ostali svet izginil. Bil sem sam, v mračni noči, sredi besne nje narave, bil sem – spet jaz. Slišal sem nešteto melodij, preglasile so moje korake, celo strah pred nočjo, pred glasovi divjadi so pregnale.

Ko ob novem letu in podobnih prelomnicah delamo najrazličnejše sklepe, si vedno znova lahko rečemo: »V naravo bom šel, v gore! Samo tam bom spoznaval njene vonje, glasove, barve ...« Potem bomo zagotovo imeli dovolj občutij, da jih bo mogoče preliti na papir, v sliko, fotografijo, pesem, skladbo ... In če že ne bomo ustvarjali, nam bodo ta občutja pomagala mnogo bolj živo doživljati tisto, kar nam bodo sporočali drugi. Tako rekoč z njimi bomo hodili skozi prispevek, knjigo, z njimi bomo zrl iz istega mesta, kot so posneli lepo sliko. Z njimi bomo preprosto – tam!

Marjan Bradeško

FOTO: OTON NAGLOST

1 UVODNIK

- 1 **Kakšen vonj ima megla?**
Marjan Bradeško

4 TEMA MESECA

- 4 **Grape**
»Beli jeziki gora«
Matjaž Šerkezi
- 10 **Bele sanje – spominska smer**
Sama Trošta
Iztok Rutar

14 NAŠA SMER

- 14 **V čarobno divjem svetu nad Sočo**
Delavska grapa v Bavškem Grintavcu
Tina Leskošek

18 PLANINSTVO

- 18 **Podeljena najvišja priznanja**
Planinske zveze Slovenije
Slavica Tovšak
- 20 **Dr. Viktor Vovk –**
40 let po smrti
Tone Wraber
- 22 **Aleševa šola za nepalske**
gorske vodnike
Elizabeta Gradnik
- 26 **Sebičnost v gorah (in dolini)**
Borut Peršolja
- 28 **Vsakega malo z ocvirki**
Vreme in razmere v gorah
v meteorološki jeseni 2008
Miha Pavšek in Gregor Vertačnik
- 31 **Preobrazba**
Peter Frantar in Mojca Robič
- 34 **Poldanovec**
Gorazd Gorišek
- 36 **Krnička gora nad Matkovim kotom**
Stane Škrjanec
- 38 **Čez Dedca in babo**
Franc Temelj
- 39 **Kosmato srečanje na Durmitorju**
Rok Stritar
- 40 **Z očijem na Mont Blanc**
Aleksander Aničin

- 44 **Izgubljeni svet v Venezueli**
Petra Klinar

- 48 **Ogenj in led gora pod**
Južnim križem
Andrej Bandelj

54 NA TURO

- 54 **Monte Cevedale in**
Köllkuppe (Cima Marmotta)
Uroš Prelovšek
- 60 **Latschur (2236 m),**
skupina Latschur
Tomaž Hrovat

62 INTERVJU

- 62 **»Izpolni, kar si izpolniti**
dolžan!« (Igor Glasenčnik)
Aleš Tacer

66 VARSTVO NARAVE

- 66 **Zavarovane rastline**
v Sloveniji
Dušan Klenovšek

70 VARNO V GORE

- 70 **Ledni vijaki**
Andrej Pečjak

74 ALPINIZEM

- 74 **Mustagh Tower – ledeni stolp**
in Izgubljena magija
Dejan Miškovič
- 80 **Zeleno belo – Grenlandija**
Andrej Grmovšek

86 NOVICE IZ VERTIKALE

87 PISMA BRALCEV

87 – 89 LITERATURA

89 – 90 PLANINSKO BRANJE

90 – 92 IZ DEJAVNOSTI PZS

92 – 95 NOVICE IN OBVESTILA

- 96 **Kako poznamo naše gore?**

Prispevke, napisane z računalnikom,
pošiljajte po elektronskem mediju na
naslov uredništva ali na elektronski
naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki,
d.d., Ljubljana. Naročnina 32 EUR, 55
EUR za tujino, posamezna številka 3,2
EUR. Članarina PZS za člane A vključuje dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi
naslova navedite tudi stari naslov.
Upoštevamo samo pisne odgovore do
1. decembra za prihodnje leto. Mnenje
avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov
brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajsanja, povzemanja
ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško
politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski
dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo
za šolstvo in šport in Fundacija za
financiranje športnih organizacij v
Republiki Sloveniji.

Vsebine vseh Planinskih vestnikov
od leta 1895 do danes na www.pvkazalo.si;
od 1986 do lanskega letnika v formatu pdf.

Grape

»Beli jeziki gora«

✍ Matjaž Šerkezi

grápa~e ž 1. velika podolžna razjeda, ki poteka z vrhnjih delov gore proti dolini, čez pobočje, steno, nastala zaradi delovanja vode, snežnih in/ali lednih plazov
S: strúg 2. ozka dolina s strmimi pobočji
S: gráben (2)

a: dale, gully
n: Graben, Rinne, Runse
f: gorge, ravin, vallon
i: canalone, forra, gola

*Planinski terminološki slovar. Ljubljana:
Založba ZRC, ZRC SAZU, 2002*

Neobičajne razmere za plezanje grap - gaženje
v smeri Ipsilon v Begunjščici. FOTO: MIHA BOGATAJ

Na hladen, jasen dan se z otroki sprehajam po Raduhi. Dolgo je že, kar sem bil nazadnje tukaj in užival zimske radosti. Pogled se mi ustavi na Lanežu, kjer številni beli jeziki molijo proti Grohotu. Veliko snega je zapadlo to zimo. Sprašujem se, ali bodo razmere, tiste prave za plezanje grap, saj velika količina snega ni ravno recept za dobro plezanje. Nekaj vmesnih otoplitev je dobrodošlih, da se sneg predela in zbije. V času otoplitve, ki ne sme trajati predolgo, se spremeni struktura snega. Piko na i pa doda veter, ki dodatno utrdi gornjo plast. Včasih je rešitev tudi plaz. Posebej, kadar ni otoplitve, saj s sabo odnese nepredelan sneg in naredi »drčo«, kjer je plezanje z derezami in cepinom kot v pravljici. Veliko bi lahko povedal o plezanju grap, vendar me je urednik Planinskega vestnika zaradi svetovne recesije omejil tudi tukaj. Tako sem se v tem prispevku držal predvsem lažjih grap s kakšnim vmesnim skokom za popestritev ture, kot so npr. Kramarjeva v Storžiču, Wisiakova v Planjavi, Teranova v Dolgem hrbtu ali Kugyjeva v Škrlatici.

Če snega ni dovolj, včasih tudi »praskamo« po skalah. Gamsova grapa v Ablanci. FOTO: VLADIMIR HABJAN

Grape vso zimo, toda – kdaj in kje?

O najprimernejšem letnem času za plezanje grap ni potrebno posebej govoriti. Prvi sneg nas lahko preseneti že zelo zgodaj, za to, kdaj se bomo podali v grape, pa ni pravila. Med alpinisti je znano, da se najboljše razmere naredijo šele proti koncu koledarske zime. Februar, marec, april in v visokogorju včasih še maj so meseci, ko je največ možnosti, da bomo naleteli na zbit sneg.

Na začetku koledarske zime imamo veliko možnosti, da bomo dobro plezali v grapah, ki so obrnjene proti jugu in obsijane s soncem. Sneg se tam prej predela in v času ščipa ter jasnih, mrzlih noči se razmere hitro spremenijo v zgoraj omenjeno pravljico. Severne stene so v tem času po večini zasnežene, sneg nepredelan in s tem povečana možnost pršnih plazov. Proti koncu koledarske zime pa je ravno nasprotno. Sneg v južnih stenah je zaradi močnejšega sonca gnil in težak. V takšnih razmerah se nam udara prav do kopnih tal. Zaradi teže snega, ki je lahko od

300 do 600 kg/m³, je velika možnost talnih plazov, kar pa je odvisno tudi od podlage – v grapah je v večini primerov podlaga skrotje (poraščen svet s travo in rušjem). V času pomladanskega čiščenja in popuščanja mraza je tudi veliko padajočega kamnja in naše grape so pravi magnet zanj. Grape, ki so obrnjene proti severu in so se večino zime uspešno skrivale pred soncem, pa so končno popustile. Sneg se je v njih počasi sesedal in pridobival vlago. Dodatno so ga utrdili še plazovi, veter in mraz. Če zima ni skoparila s snegom, jih bomo lahko plezali še dolgo v pomlad, kar ima zagotovo vsaj eno prednost: večina plezalcev se bo v tem času že »martinčkala« v južnih stenah in primorskih plezališčih, za poznavalce pa bodo ostale grape in idila v gorskem miru, »za bogove in izbrance«.

Oprema in nekaj nasvetov

Za naše grape bomo potrebovali osnovno alpinistično opremo, ki se začne z dobrimi čevlji. Priporo-

Plezanje po konicah sprednjih zob derez. Kramarjeva smer v Storžiču. FOTO: VLADIMIR HABJAN

čam usnjene čevlje, kljub temu da so danes plastični že odlično izpopolnjeni in nudijo enako udobje kot usnjeni (npr. Scarpa Omega). Obvezni so čelada in zaščitna oblačila. Hlače naj bodo iz elastičnih materialov in tako ozke, da se popolnoma prilagodijo telesu. V nasprotnem primeru tvegamo, da se vanje zapnemo z derezo ali zatakujemo za skalo. Enako je z gamašami, ki morajo biti poleg tega čim krajše, saj se v njih samo dodatno potimo. Nekoliko bolj se bom posvetil rokavicam, saj v večini priložnosti, na tečajih za planinske vodnike in v alpinističnih šolah še vedno predstavljajo uporabo debelih volnenih rokavic. Res so tople, moramo pa vedeti, da bomo ves čas naše ture uporabljali cepin. Ravnanje s cepinom v takšnih rokavicah pa je neudobno. Oprijem ratišča je slabši, saj ga uporabnik bolj stiska, zato ga prej »navijemo« in zazebe v roke. Poskusite s tanjšimi rokavicami na prste: občutek bo bistveno boljši, pri odpiranju vponke se vam rokavice ne bodo zatikale vanje in še snemati jih ni potrebno za vsako stvar.

Cepin naj bo raven, lahko z blažjo krivino in na koncu ratišča brez dodatkov za prste (Grivel Nepal SA plus ali Camp Alpac). Uporabljajte cepin brez zapestne zanke, saj tako nista motena ravnanje z njim in pretok krvi v dlani. Če imate občutek, da ga boste izgubili, si ga z za to posebej prirejeno elastiko pripnite na plezalni pas. Dereze naj bodo polavtomatske. Torej takšne, ki imajo spredaj košarico, na peti pa sistem za zapenjanje (Petzl Charlet – Sarken LL ali Camp Ice Rider) in z obveznimi ploščami, ki preprečujejo nabiranje snega na podplatih. O plezalnih pasovih smo pisali v lanski oktobrski številki Planinskega vestnika, zato ne bom ponovno navajal dejstev. Dobrodošel je kakšen skalni klin za izdelavo sidrišča v skali in premagovanje skalnih skokov, ledni vijak, varovalna ploščica, nekaj neskončnih trakov, pomožna vrvica debeline 5 mm in dolžine 5 m, tri vponke z matico in pet navadnih vponk. Pri slednjih priporočam tiste, ki imajo vrata iz žice, saj ne zmrzujejo, so lažje in se ne odpirajo pri morebitnih trkih ob skalo. Plezalna vrv naj bo tanjša, enojna, in ne t. i. vodniška (Beal Rando). Za naše smeri bo zadostovala 30-metrška. Lahko jo kupimo »s koluta«, moramo pa paziti, da zadosti vsem varnostnim standardom (UIAA, CE).

Ne pozabimo na plazovno žolno, ki jo imamo pri sebi ves čas ture, lopato, sondo, prvo pomoč, mobilni telefon, alu folijo, bivak vrečo, sončna očala in zaščitno kremo.

V grapi

Po zgodnjem vstajanju, zaspani vožnji in gaženju do pod vznožja stene končno stojimo pod vstopom v grapo, se opremimo in »let's go, banda!«. Oster mraz, ki nas reže v nos, hitro pozabimo, ko jutranji sončni žarki pordečijo sosednje gore. Škripanje snega pod derezami je tisto, kar smo hoteli. Pa vendarle je pred nami še dolga pot. Naše plezanje mora biti čim bolj racionalno. Ne smemo si privoščiti, da bi ves čas hodili po konicah derez, saj s tem tvegamo krče v mečih. Uporabljajmo tri načine hoje oz. plezanja. Prvi je t. i. »flat footing«, pri katerem na podlago stopamo s celo derezo. Takšen način hoje je uporaben do naklonine 45°, ko ga zamenjamo z diagonalnim korakom, pri katerem smo s telesom obrnjeni na stran. Na podlago še vedno stopamo s celo derezo, prihaja pa do križanja nog. Tako bomo hodili do naklonine 55°. Pri obeh načinih hodimo v ključih. Ko svet postane bolj strm, pride v poštev račja hoja, pri kateri je stopalo desne noge v smeri hoje, levo pa obrnjeno v stran. Položaj noge menjamo na vsakih 20 do 30 korakov. Na isti način lahko nadaljujemo,

ko zaradi strmine z desno nogo stopamo na konice derez. Pri tem leva noga počiva, ritem menjave položaja pa je na 10 do 20 korakov. Če je mogoče, hodimo v ključih. Cepin držimo ves čas z zgornjo roko in ga pri hoji v ključih izmenjamo pri vsakem obratu, kar je še en razlog več, da zapestno zanko pustimo doma. Za počitek si izkležemo stopinje, da udobneje in varneje počivamo. Pri plezanju skokov se je priporočljivo varovati. V naših grapah bomo srečali veliko skalnih rogljev in debelejšje veje rušja, ki nam pridejo prav za varovanje. Sidrišče lahko izdelamo tudi s klini v skali ali pa v snegu s cepinom, ki ga pod kotom 100° zapičimo vanj tako, da je glava cepina pravokotno na strmino. Nanj pritrdimo neskončni trak in se vanj vpnemo z glavno vrvjo z bičevim vozlom. Varujemo preko telesa bočno, vrv naj bo ves čas med telesom in pobočjem. Zadnjo oviro, preden se bomo ogreli na soncu, lahko pričakujemo na izstopu iz grape, kjer nas preseneti opast, preko katere se moramo »skopati«.

Sestop

Osvojitev vrha je šele na polovici ture, kar sem sam dodobra občutil lani, ko sva s Tinkaro prečila greben Loške stene in sva za sestop rabila še enkrat toliko časa kot za celotno prečenje. Najbolje je, da pridemo na označeno planinsko pot, kar v naših gorah ni redkost. Še bolje je, če je pot shojena, saj bomo ponavadi iz grape sredi popoldneva, ko je sneg dodobra zmehčan, in potem bomo preklinjali in prodajali opremo, ko bomo gazili do »riti« in naprej. Slabost tega je lahko, da pot zavije v drugo dolino, ne v tisto, kjer je naš avto. Potem nas čaka klicanje in čakanje

Literatura:

Gregor Kresal: Zimski vzponi. Sidarta, 2007.
Simon Slejko: Sinji trakovi. PD Matica, 1995.
Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah, gorniški vodnik. Sidarta, 2004.
Prav pridejo tudi vsi plezalni in tudi turno-smučarski vodniki (npr.: A. Zorčič, D. Ogrinec: Strme smučine).

Spletne strani:

<http://www.gore-ljudje.net>
<http://www.turni-klub-gora.si>
<http://www.plezanje.net/climbing/index.asp>
<http://www.alpinizem.info/index.php>

in hoja po asfaltu in znova preklinjanje. Elegantneje je, če lahko sestopimo po smeri vzpona, kar ni vedno mogoče. Računati moramo tudi na krajše zimske dneve in utrujenost zaradi vzpona. Priporočljivo je tudi, da goro poznamo od prej in da smo se na turo dobro pripravili že doma s pregledom karte in načrtom ture. Pri sestopu si lahko pomagamo z eno palico in cepinom samo v primeru, da imamo na nogah dereze, oziroma z dvema palicama, če derez nimamo. Palic pri sestopu nikoli nimamo z zanko pripetih na zapestje, saj s tem tvegamo zlom roke, če nam palica pride med noge ali če jo po nesreči pohodimo. Če je sneg južen in teren omogoča hojo brez derez, jih snamemo, saj bomo v nasprotnem primeru imeli več opravka s čiščenjem »cokel«, hkrati pa dereze zaradi teže upočasnijo hojo za 10 do 15 odstotkov.

Še pred obiskom picerije

Končno smo prispeli do avta; da bo tura popolna, nas čaka podrobna analiza dneva in ker smo lačni in žejni, bomo odšli ... Pred tem pa moramo omeniti še nevarnosti, ki nas lahko presenetijo na naši pustolovščini. Večkrat smo omenili plaz. V grapi nas lahko preseneti predvsem kloža. Bela past napihanega snega, ki čaka, da nas »popelje« v dolino, in je najpogostejši vzrok smrti v slovenskih gorah. Ravno tako ne smemo pozabiti na možnost plazu pri sestopu, kjer so lahko zaradi konfiguracije terena in lege popolnoma drugačne razmere. Upoštevajmo nasvete za gibanje po plazovitem terenu. Potem je tu še padajoče kamenje, ki leti ravno v grape, pa na vstopu robne zevi, ki kot skrita past čakajo, da nas pogoltnejo, in so lahko globoke tudi do 30 m (eno takšnih najdete pod Centralnim slapom v Prisojniku). Potem pa še mraz, sonce, veter, megla, kratki dnevi in še bi lahko naštevali. Ves čas moramo imeti odprte oči in seveda vedeti, kaj nas lahko preseneti. Priporočam, da preberete knjigo Pita Schuberta – Nevarnosti v gorah (Planinska založba).

Območja v Sloveniji

Slovenski alpski svet je s svojo konfiguracijo idealen vrtec za plezanje grap. Najbolj znana področja so na Jezerskem, Okrešelj, Mangartska planina in Vršič. Seveda pa ima vsaka gorska skupina nekaj »cukrčkov«, ki jih je vredno obiskati. ●

Zima nad Srednjim vrhom FOTO: JURE SENEGAČNIK

Poškodbe vrvi

UIAA je s testi dokazala, da stanje 75 kg težkega človeka na vrvi v snegu in z derezami na nogah ne poškoduje vrvi tako kot stanje na vrvi na skalni podlagi. Pri naslednjem testu so zobje dereze šli skozi vrv, a se ni deformirala ali kakor koli poškodovala.

Nasvet

Zmrzline lahko preprečimo tako, da ohranjamo suhe okončine, uporabljamo »dry« aktivno perilo in imamo vedno s sabo rezervne rokavice in nogavice. Čevlji ne smejo biti premajhni, ozki in preveč zavezani. Poskrbimo za hidracijo in opustimo kajenje, alkohol in kofein.

Matjaž Šerkezi

Bele sanje – spominska smer Sama Trošta

V steni Vrha Polic nad Možnico

✍ Iztok Rutar   📷 Matic Standeker

Očitno je bilo, da je ura prava, cepini dobro prijemajo, sonce pa na odprtih pobočjih počasi odpušča podlago. Tisti, ki so štartali bolj zgodaj, bodo prehitri za idealne razmere na Plošči. Še pol ure do izstopa, ura in pol po grebenu do vrha ... ko me med pikanjem navzgor in kalkuliranjem, ali bom ujel razmere ali ne, zmoti telefon: »Ti, a si kje okoli?« Pa ali bi ju zapeljal po avto v Možnico. »A takoj ..., ker bi skoču še odsmučat?« »Ma ne, sej sva še na vrhu Rombona.« Bila sta oba Blaža, ki sta se šla zimske ponovitve.

Dolga noč pred turo

»Kakšne so bile pa kaj razmere ... a sta ki pogledala za Bele sanje?« si komaj upam vprašati. »Pa zgleda, da bi blo dobro ...« Dolga tiha želja se z vsakim požirkom piva vse bolj razrašča v obsedenost. Nedelja je, vmes pa še ves teden! »Ah, pa sej se bo pokvarlo vreme,« vendar vsakodneveni jutranji pogled na sliko s Kredarice in na temperature kaže, da me bo dražilo ves teden. Ko pa je videti, da bo tudi do vikenda zdržalo, želje ni treba več zatirati. A teden se tako vleče ... Takoj nastopi naslednja težava, dobiti soplezalca, kot za vsako smer, čez katero ni šlo že vse razen šleparja. »Pa a si videl, kje da je objavljeno? A je že kdo to lezel? Ne vem ... Ma dej, ti povem v petek ...« Se pravi ne. Očitno je bil na ogledih še kdo, ker se sredi tedna na internetu pojavi objava o vzponu čez smer. Se pravi, da bo čez vikend gužva ... vendar sem tokrat pripravljen biti tudi del črede.

Telefoniram vsem, ki mi pridejo na misel, in trud je poplačan: na koncu mi le uspe dobiti soplezalca, in to ne samo enega. V petek zvečer smo tako z Matičkom in Matejem pred domom v Možnici. Spanja v »alpinistični depandansi« je bolj malo, saj si je skupina v domu zraven za geslo noči izbrala refren Šank Rocka *Jaz nimam noč za spanje*. Naslednji dan so se šli okoli doma partizane in so že ponoči pričeli ogrevati puške za paint ball. V se skupaj je bilo malo po razglasitvi kosovske neodvisnosti in živeli so se v nacionalna čustva naših nekdanjih južnih bratov. Vpitje *Kosova republik* in zvočno nadaljevanje *tatatata*. V polsanjah se mi zraven vrtil *I tako se malji Mića Muriqui odazvao pozivu domovine i zaključao svoja buređžinica u Ljubljana*. Tata Valter po prvi put postao ponosan na svoga sina ... In naprej refren. Vmes očitno trdnije zaspi, ko me pokonci spet vrže rafal in mi ni nič jasno, ne kje sem ne kaj sem. Zaradi prehude kandence in občutka, da nekaj ne štima, se zbudim in si racionalno razložim našo lo-

V zgornjem delu stene

kacijo in situacijo. Tako nekako do jutra, ko fantje počasi omagajo, nas pa vrže pokonci budilka. *Pa ja ni že tolik ura?* Oskrbnik doma, ki je spal pod nami, nam skuha kavo, potem pa se odpravimo po dolini navzgor.

Stena se čisti karfjol

Jutranji mraz (še) reže v lica, ko v soju čelnih svetilk dostopamo proti vstopu. Sredi doline zavijemo levo po ogromnem plazu, ki je priletel čez steno. Za seboj opazimo lučke, *ja, sami ne bomo*. Začetek je očiten, le o tem se ne moremo zediniti, ali pri *kučlju* pred nami zavijemo levo ali desno, kopije slike stene pa nimamo s seboj. Ko smo bliže, se odločitev za desno izkaže za pravilno (levo so »Mokre sanje«), ker je za *kučljem* ogromen snežni žleb, ki počasi pridobiva naklon. Nase navlečemo pasove in nadaljujemo. Sneg je odlično predelan, cepini prijemajo, na nekaterih mestih naklon doseže do 80°, grozote s skice prvih plezalcev 85°, 6 so očitno pod snegom. V veliki vot-

lini v spodnji tretjini stene začnemo premetavati vrv, nadaljevanje je videti čedalje strmejše. V pretekli uri se je občutno otoplilo, nič preveč mi ni všeč vse skupaj. Dohiti nas naveza, ki jo spustimo naprej. Ali je bil občutek manjvrednosti ali podzavestnega spoštovanja zvenceh imen ali pa samo želja, da ne hitim pred nekom, ki sopiha za mano, in imam vse možnosti, da naredim še kakšno neumnost.

Vrv se mi izteče ravno pred ključnim mestom. Mesto, kjer se da zabiti klin v skalo, je zasedeno, tako da zapičim cepina do konca v gnil sneg in začnem varovati Mateja in Matička. Malo kasneje sem hvaležen, da sem vsebino črevesja pustil pri vstopu v smer, ker bi jo sicer tukaj v hlače. Puf! je usekalo nekam med mene in njiju. Nagonsko potegnem vrat med ramena in se skrčim ter zategnem vrv. Ne *cukne*, se pravi, da sta se obdržala, *zginmo* čim prej naprej, stena se je začela čistiti prilepljenih *karfjol*. Ključno mesto (ob našem vzponu do 85°, 3 v skali) je bolj nerodno kot pa posebej težko; navzgor, potem

Plezanje v strmih travah

izpodrezan prestop desno, brez prave možnosti, da bi kam stopil. Cepina odlično primeta, tako da lahko telovadim in poizkušam kolikor toliko pametno postaviti prednje zobe derez na gladko skalo. Če me odnese, ne bo lepo, predvsem za Mateja, ki me varuje pod mano, ker mu bom preluknjaj goretex na ramah. Ko se postavim in kasneje stopim v zaplato snega, ki se drži poličke, gre v skalo najtanjši klin, za katerega sem mislil, da je le simboličen, a se je kasneje izkazalo, da je lepo prijel.

Spet navzgor in prečka v levo, ki se je lotim z rokami, saj se ne čutim najbolj domačega v modnih ocenah s črko M na prvem mestu. Malo je treba popaziti, ker ne drži ravno vse, kar gleda izpod snega. Nadaljevanje je strmo pobočje (60°), iz katerega štrli drevo, idealno sidrišče. Mimo švigne še naslednja naveza, ki se tu tudi razveže, mi pa nadaljujemo navezani še dva raztežaja, ker nismo najbolj navdušeni nad padajočimi *karfjolami*, ki so na srečo vsaj brez trših primesi. Više jih še nekaj poskrbi za poskok

pritiska in pulza ter nagonsko zabadanje cepinov do konca v sneg. Nekaj snega gre za vrat, kjer se stopi, da potem neprijetno curlja čez hrbet in se odteka v *gate*. Naklonina počasi pade na 45° do 50°, vmes pa je krajši skok 70°.

Kontrastni prehod iz severne stene na južna pobočja

Ob vstopu v glavno grapo se razvežemo. Više smer zavije poševno desno v strma travnata pobočja pod snegom, prekinjena z gladkimi skoki, ponekod poraslimi z mahom. Previdno je treba postavljati noge in se nekajkrat prijeti za skalo ali pa zabosti cepina v otočke maha, kar se mi zdi manj zanesljivo. Sicer bi bilo pametneje povleči vrv iz nahrbtnika, saj je raztežaj višje skok še strmejši. Tu med čakanjem zabijem klina in se kasneje navežem na vrv soplezalcev, ki sta se pametneje navezala že malo nižje. 80-stopinjski skok je poraščen z mahom in travo. Posebne etične pomisleke proti razsekavanju maha in trave smo vsi

pozabili ob pogledu na veličastni *luft* med nogami. Smo že v položnejšem izstopnem delu stene, o čemer priča tudi sidrišče, narejeno na nosilcu bodeče žice. Očitno so se že Italijani bali prvenstvenega vzpona avstrijskih cesarskih lovcev pred 90 leti. Zložimo vrvi in ker sem preveč pameten oziroma mi ne diši 50-metrski prečka v levo pod ogromno opastjo, kamor vodijo sledi, rinem naravnost in še tik pod vrhom na manjšem skoku izvajam ravnotežni balet po »moki« na gladkih ploščah. Nič pametnega, za kar bi se prijel ali vsaj kamor bi lahko zataknil cepin. Malo više je opast prekinjena in prevalim se v popolnoma drug svet, temperatura poskoči za vsaj 10 stopinj in oslepi me svetloba varilnega aparata. Kakšen kontrast, prehod iz severne stene na južna pobočja. Spet vlečem vrv iz nahrbtnika in kmalu smo vsi iz stene. Vročina ... slečemo in zbašemo v nahrbtnike vse s oznako »termo« in v dolgih *gatah* nekje med kolena in pasom 'odplavamo' proti dolini v družbi drugih dveh navez. ◦

Zadnji raztežaj

Dostop: Od doma gremo proti zatrepu Možnice, proti vpadnici Vrha Polic. Po hudourniškem vršaju – širokem snežišču in grapi pod steno, 1–2 uri (po vodniku).

Za **sestop** imamo tri možnosti: prva v območju markirane poti v Bovec vključuje asfalt ob vrnitvi na izhodišče, druga ga ne vključuje, ampak teče pot čez vrh Rombona, od koder se spusti čez koto 1313 m do Hermanove trdnjave in ob Koritnici do izhodišča. Tretja, ki jo omenja vodniček, pa je smer, v kateri naj bi bila narejena sidrišča. Odločitev je vaša, sam sem med vzponom opazil le en klin in skalno uho.

Oprema: Različni metulji in nekaj klinov, kak ledni vijak bi se tudi dalo zavrtati v malo bolj mrzlem vremenu, kot smo ga imeli mi.

Čas: Dolžina dostopa je odvisna od tega, do kje se boste pripeljali v Možnici; če niste lastniki zemljišča, se uradno ne bi smeli prav daleč. Za smer lahko porabite tudi samo 2 uri, če želite naskakovati rekord Marka Čara, normalni počasneži, ki smo vmes še šest raztežajev vrv vlekli namesto nosili, pa smo potrebovali 5 ur. Sestop v Bovec vzame naslednje 3 ure. Če vam tu uspe

obiti vsa možna mesta za analizo vzpona in rehidracijo ter še hitro dobiti *štop*, boste na izhodišču mogoče prej kot po drugi varianti sestopa, sicer pa je druga možnost hitrejša.

Ocena je pozimi pač (kako izvirno) 'odvisna od snežnih razmer' in nekje sem zasledil pripombo, da ni smer nič težja od popularne Teranove na Jezerskem. Vsak ima svoj pogled in vsak se ima pravico z njim strinjati ali pa ne; sam sem med drugimi: ta primerjava se mi zdi podobna kot primerjava med kako 'napezzolatirano' smerjo nad parkiriščem v Paklenici in Čopom ... *kakšen detajl je 6b, drugače pa nič posebnega.*

Literatura: Gregor Kresal: Zimski vzponi, Sidarta, 2007. Podatki o smeri (iz vodnika): Vrh Polic, 2105 m. Bele sanje, Spominska smer Sama Trošta, ocena: IV+/4+, 750 m, 6–8 ur, 85°, 65° (UIAA 6/A0), približno 20 R. Prvi plezali Bojan Počkar, Bojan Pograjc in Nejc Škof 26. 12. 1986. V vodniku je tudi skica.

* Izraz se nanaša na italijanskega plezalca Paola Pezzolata, avtorja številnih novejših s svetrovci opremljenih smeri v Paklenici.

V čarobno divjem svetu nad Sočo

Delavska grapa v Bavškem Grintavcu

✍ in 📷 Tina Leskošek

Še v trdi temi smo ovinkarili proti Vršiču, na vsa usta zehali in prekladali po glavi misel, da ima tudi to zgodnje vstajanje svoj smisel, ki ga bomo verjetno dojeli ob koncu ture. Na primorsko stran prelaza smo se spustili tako hitro, da je bilo moji soplezalki slabo še do polovice smeri ... Hoja po gozdu nas je zbudila, listje se je pomešalo s snegom in končno smo stali v naši grapi – Delavski grapi, ki je bila kot steza za bob, zadelana s splazenim snegom v obliki trdih snežnih kep. Dereze so prav lepo škripale in srce mi je kar igralo od veselja, saj sem se iz patagonskega poletja vrnila domov naravnost v super snežne razmere! Nekaj sto metrov cepina še ni bilo potrebno zares uporabljati, zato smo čas izkoristili za slikanje. Grapa je ogromna (dobro vidna na spletni aplikaciji Google Earth!), a zelo dobro skrita – z južne strani nas namreč dolgo časa

spremlja previsna stena. Fotoaparati je na posebno fotogeničnem mestu ubogal gravitacijo, odletel v dolino in priskrbel Nini še nekaj dodatnih višinskih metrov. Zgornji del Bavškega Grintavca se je že kopal v soncu, ko smo brez težav premagali prvi skalni skok. Pretehtali smo vse možnosti, če bi to že lahko bil detajl, ki naj bi napovedoval težave, in ugotovili, da na žalost ne. V nadaljevanju se grapa zoži in postavi bolj pokonci. Ob pomirjujočem škripanju derez smo hitro napredovali. Pod nami se je vedno bolj oddaljeval zasneženi gozd, nad nami pa se je v ovinkih izgubljala bela grapa. Kmalu smo prišli do ključnega dela – približno 80 metrov strme skale in snežnih žlebov. Sneg v žlebovih je bil videti zbit, obotavljali pa smo se pri vstopnih metrih skale, ki ni bila kaj prida razčlenjena. Po sredini se je vlekel poledenel jezik. Primož in Stojan sta »napadla«

Na vršnem grebenu

prva in zmetala dol še nekaj snega in ledu. Po dveh »delavskih« raztežajih sta priplezala iz strmine. Z Nino sva skeptično opazovali kočljivi skalni skok in težave prijateljev, zato so naju besede *pejta rajš okol* hitro prepričale. Skoku se je možno izogniti po desni strani, ni pa ta možnost nič kaj prijetna. Opraviti sva imeli s strmim travnatim pobočjem z majavimi skalami. V grapi bi se lahko vsaj varovali, tukaj pa res ne ... Vmes je Stojan izgubil klin, Nina pa komplet. Tale grapa pa res zahteva velik davek. Brez besed smo ji pustili darove. Ko sva končno spet stopili na sneg, so se naše poti ločile. Stojan in Primož sta se odpravila proti smeri Orion, midve pa naprej po grapi. Čakal naju je najlepši del – grapa je postala ozek koridor, previsna stena na levi je visela čez naju in sneg je bil čisto trd – za vriskat! Ko se grapa skoraj popolnoma zapre s previsom, je potrebno zaviti desno. Levo je

velika luknja, kjer se je takrat nagrmadilo ogromno snega – raz od tega kupa pa je vzporedno s skalo zavijal desno navzgor. Napihani sneg je bil premehek, da bi lahko elegantno splezali okoli ovinka. Kdor nima v cepinih, ima pa v domišljiji! Najprej sva se morali stlačiti v luknjo, nato zajahati raz in se nato v položaju, čisto skreganim z ravnotežjem, skobacati na plano ... Ni bilo preveč težko, so pa akrobacije izzvale nemalo smeha! Prilezli sva do južnega grebena, kjer se nama je odprl razgled na zasnežene gore. Če so naju v zaprti grapi še zasledovale kakšne misli iz doline, so se zdaj razletele na vse strani neba. Zdaj pa še na vrh! Dodatnih tristo višinskih metrov po južnem snegu ni tako malo, ko si utrujen ... Je pa vodstvo pred moško navezo kar dobra motivacija! Na vršnem grebenu so naju pozdravile opasti in ni nama bilo jasno, kje sploh je vrh. Šli sva na točko, ki se nama je zdela najvišja, se razgledali še po Zadnji Trenti, potem pa začeli neskončno dolg sestop proti vasi Soča. Pridružila sta se nama še Stojan in Primož, ki sta preplezala linijo med Orionom in Delavsko grapo. Točno dvanajst ur od začetka jutranje hoje smo sedeli v vaški gostilni in skušali čim hitreje pojesti golaž s polento. Kje je že jutro, ko se nikomur nič ni dalo ... Definitivno se je splašalo! Po krajšem »lobiranju« so nas prijazni domačini zapeljali do avta in odbrzeli smo nazaj v našo kotlino. Bila je nepozabna tura. Ljubljancani skoraj raje zaidemo v gore, ki so nam bliže. Kar je čez Vršič, se nam zdi že daleč. Ampak primorski konci so noro lepi, divji in neobljudeni. ◉

Dostop: Pred vasjo Soča je manjše parkirišče. Nekaj metrov naprej (pred začetkom betonske škarpe) vodi v breg nekaj stopnic in nato ujamemo nemarkirano uhojeno stezo proti planini Na Skalah. Držimo se leve, se vzpnemo čez gozd (Na melu) in pridemo do grape (45 minut). Približen potek grape vidimo že iz doline.

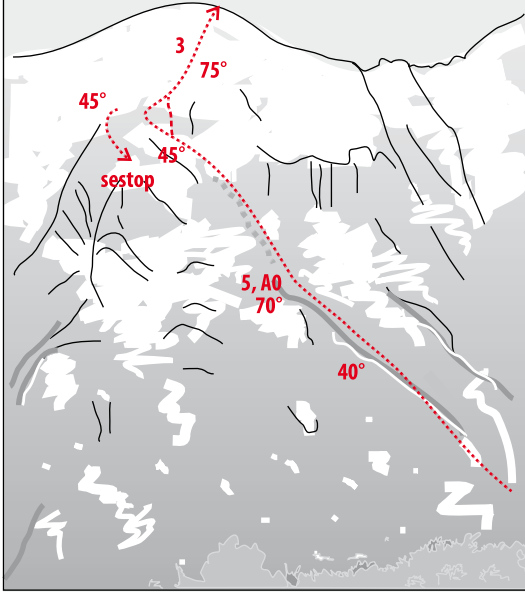
Sestop: Delavska grapa se izteče na južnem grebenu Bavškega Grintavca (Mali Muzci). Od tu lahko sestopimo čez kotel do markirane poti, ki se spusti do vasi Soča (2 uri). Z grebena gremo lahko še na vrh, kar nam bo vzelo še kakšno uro.

Vodnik: Gregor Kresal: Zimski vzponi. Sidarta, 2007.

Zemljevid: Jalovec in Mangart, 1 : 25.000, 2004.

Delavska grapa v Bavškem Grintavcu

Delavska grapa

ZIMSKA RAZPRODAJA

TEKSTIL -40%
do

TEHNIKA -30%
do

NAHR&TNIKI -30%
do

LOKACIJE NAŠIH TRGOVIN SI OGLEDITE NA:
www.kibuba.com/katalog/location.php

KIBUBA PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

GorskeSledi
www.gorske-sledi.com

Športno Okoljevarstveno Informativno Kulturno Poučno

Oddaja, ki prinaša
delček gorskega sveta
tudi v vaše domove.

Zasneženi Triglav - na TV Pika, v četrtek, 5. februarja.

video **OSKAR**
www.video-oskar.com

Podeljena najvišja priznanja Planinske zveze Slovenije

Miklavž na Dravskem polju

✍ in 📷 Slavica Tovšak

Dobitniki svečanih listin

Skrbno narisane markacije in dobro označeni smerokazi so bili porok, da bodo slavljenca in njihovi spremljevalci, ki so prišli iz vse Slovenije, našli pot v Miklavž na Dravskem polju. Tam je v scensko izjemno dovršeni šolski športni dvorani v soboto, 6. decembra 2008, potekala slovesnost ob podelitvi spominskih plaket in svečanih listin Planinske zveze Slovenije. Čez 300 udeležencev je v svoje prostore gostoljubno sprejela ravnateljica Osnovne šole Miklavž na Dravskem polju Duška Mihalič Mali. Pred uradnim začetkom slovesnosti je v knjižnici miklavške šole potekala tiskovna konferenca. Predsednik PZS Franci Ekar je predstavil planinsko organizacijo in njeno dejavnost v letu 2008. Opozoril je na pomembne dogodke in jubileje, ki so se zvrstili v tem letu in delo posameznih komisij. Izpostavil je mednarodno dejavnost PZS in pomembne dosežke na mednarodnem področju (odprave, dosežki alpinistov). Delo in dosežke komisije za varstvo gorske narave je posebej predstavila Rozalija Skobe. Predstavljene so bile tudi aktivnosti v zvezi z izgradnjo slovenskega planinskega muzeja in Planinski vestnik kot osrednja revija slovenskih planincev. V krajšem nagovoru so goste pozdravili župan občine Miklavž, Leo Kremžar, predsednik PD Miklavž Fran Kocbek, podpredsednica MDO PD Podravja Slavica Tovšak in predsednik PZS Franci Ekar. Opozoril je, da lanska prireditev sovpada s svetovnim dnevom prostovoljstva in da je prostovoljstvo

od nekdaj sestavni del slovenskega planinstva. Poudaril je, da se ohranja in utrjuje slovenska planinska zamejska aktivnost in dejavnost. Prireditev je spremljala ubrana pesem Mariborskega okteta in izjemen ter doživet nastop cici planincev iz miklavškega vrtca. Planinski utrip je pričarala harmonika Špele Pokeržnik.

Slovesne podelitve je bilo za leto 2008 deležnih 29 jubilarov: Danica Blažina, Branko Bratož, Maruška Lenarčič (PD Koper), Drago Dretnik, Dominik Lesjak, Jože Oprešnik, Viljem Blatnik, Adolf Žnidaršič, Jakob Vrtič (PD Mežica), Anica Horvat (PD Maribor – Matica), Jože Merc, Rok Zagernik (PD Prevalje), Bogdan Rojč (PD Sežana), Marjan Skaza, Edi Hriberšek, Magda Žist, Slavko Meža (PD Velenje), Katarina Filipič (PD Cerklje), Branko Klemen, Anton Paulič (PD Dol pri Hrastniku), Ciril Meško (PD Ormož), Fanika Mavrič, Franc Čulk (PD Vransko), Anton Bavčar, Franc Rupnik (PD Ajdovščina), Elka Grilc (PD Sevnica), František Novotny (PD Rašica) in Slavko Potrata (PD Trbovlje).

Svečane listine je v letu 2008 prejelo 13 jubilarov. Podeljene so bile za vrhunske dosežke posameznikov, odsekov in društev, za delo z mladimi, prispevek na področju alpinizma in za dolgoletno društveno delo. Prejemniki svečane listine so bili iz naslednjih društev: Franci Bedenik (PD Kranj), Erika Heim (PD Jesenice), Pavle Kozjek (PD Ljubljana – Matica, posmrtno), Anton Kralj

(PD Tržič), Dušan Kukovec (PD Velenje), Franc Oderlap (PD Mežica), Srečko Pungartnik (PD Maribor – Matica), Hinko Rebernik (PD Ruše), Kristijan Robič (PD Gozd Martuljk), Ivan (Janez) Veble (PD Brežice), Franci Vesel (PD Domžale), PD Tržič (alpinistični odsek), Oskar Lang (PD Slovenska Bistrica).

Posebni priznanji za prizadevanje ob sprejemanju zakona o planinskih poteh so prejeli Rudi Moge, Nace Polajnar, Tomaž Marjan Jeglič in Sandi Šavli.

O slovesnem dogodku tega dne smo povprašali organizatorje in dobitnike spominskih plaket ter svečanih listin.

POVEDALI SO

Franci Ekar, predsednik PZS:

Čeprav je PD Miklavž eno izmed najmlajših v Sloveniji, smo jim zaupali zahtevno organizacijo današnjega dogodka. Poznamo njihovo uspešno delo, izboru pa je botrovalo tudi dejstvo, da na Štajerskem še nismo imeli tovrstne slovesnosti. Miklavški planinci so s podporo občine Miklavž prireditev organizacijsko izpeljali strokovno in profesionalno. Zlasti je bil vrhunski nastop Mariborskega okteta in prisrčen vložek najmlajših. Simbolično nas je opozoril, da moramo bdeti nad mlado generacijo, ki ji bomo zapustili naša vedenja in izkušnje tudi na področju planinstva. Zagotovo so vsa danes podeljena priznanja prišla v prave roke. Prehodila so dolgo pot od predlogov PD, potrditve na meddruštvenih odborih, do komisije za priznanje pri PZS. Oddolžili in zahvalili smo se tudi vrhunskemu slovenskemu preminulemu alpinistu Pavletu Kozjeku. V imenu organov PZS se PD Miklavž in občini Miklavž iskreno zahvaljujem.

Leo Kremžar, župan občine Miklavž na Dravskem polju:

Zadovoljen sem, da smo dobili priložnost in možnost, da skupaj s PD prevzamemo organizacijo tako pomembne prireditve. V občini deluje okoli 80 društev, planinci so eni izmed najaktivnejših. Člani so aktivni ne le na področju planinstva, temveč prijazno sodelujejo tudi pri drugih občinskih akcijah. Vzdušje v dvorani in izven nje je imenitno, pravo planinsko in tega sem vesel. Danes smo zgradili novo planinsko zgodbo in vidim, da je ves trud organizacijskega odbora poplačan.

Franc Kocbek, predsednik PD Miklavž na Dravskem polju:

Danes si bomo lahko vsi, ki smo želeli, da ta prireditev uspe, končno oddahnili. Pripravljalni odbor z 12 člani se je pridno sestajal kar dva meseca in pol. Razdelili smo si

naloge in sproti preverjali, kaj je še potrebno postoriti. S skupnimi močmi je nastala vsebinska zasnova programa in tako je danes, na zadovoljstvo vseh, potekalo vse tako, kot smo si zamislili. Na podobnih prireditvah ni običajno, da nastopajo najmlajši. Mi smo jim dali priložnost in vsi so bili ganjeni. Vsakdo, tudi župan, je imel svojo zadolžitev in danes ugotavljam, da ni nihče zatajil. Organizacija in izvedba takšne prireditve je precejšnji finančni zalogaj. Skupni stroški so znašali okoli 2.640 evrov. Pokrili smo jih s pomočjo PZS, PD Miklavž, občine Miklavž in nekaterih donatorjev. Čeprav smo bili ustanovljeni komaj pred petimi leti, je naša aktivnost vidna na vseh področjih: vodimo izlete za odrasle planince, zelo razvejan je naše delo z mladimi, imamo sekcijo veteranov ... Mislim, da smo s svojo dejavnostjo močno opazni tudi v občinskem merilu. Zahvaljujem se vsem, ki so doprinesli k današnjemu slovesnemu dogodku.

Maruška Lenarčič, obalno PD Koper, dobitnica spominske plakete:

Vesela sem današnjega priznanja, saj je hkrati to tudi priznanje mojega društvenega dela, kjer sem načelnica promocijskega odseka. Vzdušje tukaj v Miklavžu je imenitno. Srečala sem veliko znanih obrazov, ki jih že dolgo nisem videla. Program je bil imeniten, zato čestitam organizatorjem. Priznanje mi pomeni obvezo za prostovoljno planinsko delo še naprej. Prostovoljno delo mi je bilo položeno že v zibel, zato se mi zdi samo po sebi umevno, da dodam kamenček k razvoju našega društva in s tem k razvoju slovenskega planinstva. Vesela sem, da sta z menoj še dva dobitnika priznanj in da nas je na prireditve spremil tudi predsednik planinskega društva.

Srečko Pungartnik, PD Maribor – Matica, dobitnik svečane listine PZS:

Lepa in prisrčna prireditev je bila danes. Srečujem se s prijatelji in njihove čestitke me ganejo. Že vrhunska pesem Mariborskega okteta je dala slutiti, da bo celotna prireditev uspela. In tako je tudi bilo. Priznanja sem vesel, vendar bi ga rad delil z vsemi tistimi posamezniki, ki so dolga leta delali z menoj na področju planinstva. Za dolgoletno prostovoljno delo so zaslužni tudi družinski člani, otroci in njihovi starši, ki smo jih popeljali v hribe, naši mentorji in člani planinskega društva. Moje priznanje je tudi priznanje njim. V društvu sem bil dva mandata njegov predsednik, bil sem tudi načelnik mladinskega odseka, vodil sem številne mentorske tečaje in še kaj bi se našlo. V prihodnjem letu nas čakajo priprave na 90. obletnico obstoja društva in zopet bo potrebno intenzivneje poprijeti za delo. ○

Dr. Viktor Vovk – 40 let po smrti

✍ Tone Wraber

Ko so se lani koprski planinci spominjali 150. obletnice rojstva dr. Henrika Tume, katerega ime nosi kočna na Slavniku, so se seveda spomnili tudi ustanovitelja, polnih deset let prvega predsednika in pozneje častnega predsednika svojega društva, dr. Viktorja Vovka. Zdaj aktivni planinci zanj komaj še vedo, zato ne bo odveč navesti nekaj podatkov o njem in njegovem gorništvu.

Dr. Viktor Vovk je bil rojen 19. februarja 1893 v Trstu. Po koncu 1. svetovne vojne je bil odvetnik v Ljubljani, po koncu druge pa sodnik, najprej v Postojni, kjer je obnovil tamkajšnje planinsko društvo, nato od 1947 do upokojitve v Kopru. Umrli je 10. septembra 1968 v Ljubljani in bil tam pokopan dva dni pozneje. Ob njegovi 75-letnici je Ludvik Zorzut v Planinskem vestniku (68: 227–229, 1968) svojemu planinskemu prijatelju povezal »duhteč planinski šopek«, a še v istem letniku (68: 547–553, 1968) je urednik Tine Orel položil »vejico na grob« našega uglednega planinca. Obširnejšega zadnjega slovesa najbrž v Vestniku ni bilo ne prej ne pozneje, kar priča o bogati gorniški in gorniškokulturni dejavnosti dr. Vovka. V januarški številki 69. letnika se ga je v kratkem zapisu spomnil tudi pisec teh vrstic, ki je imel priložnost o njem spregovoriti tudi skoraj 40 let pozneje, 5. oktobra 2008 na srečanju primorskih planincev pred Tumovo kočno na Slavniku. Opisal je njegovo široko gorniško delovanje vse od leta 1911, ko se je včlanil v Tržaško podružnico SPD, pa v času

med obema svetovnimi vojnama in po drugi svetovni vojni, ko je postal tudi sodelavec Vestnika, žal le v zadnjih desetih let svojega življenja. Leta 1958 je opisal Slavnik, leto pozneje je izšel njegov spis o izvoru imena Grossvenediger, nadvse značilen za njegov način pisanja – s številnimi podčrtnimi opombami in odličnim poznavanjem zadevne literature. Leta 1960 sta se začela Vovkova pisna niza, ki sta mu zagotovila trajen ugled med našimi gorniški pisci. To sta bila spisa v mnogih nadaljevanjih, najprej o Karnijskih Alpah (1960–1965), nato še o njihovem prigorju (1966–1968). Z znanjem jezikov in prijateljskimi osebnimi stiki je tudi uspešno povezoval slovensko in furlansko planinstvo in bil v obeh smereh njun neke vrste častni konzul.

Tokratni pisec je dr. Vovka osebno poznal in si z njim dopisoval kljub starostni razliki 45 let med uglajenim gospodom in mladim zagnancem. O dr. Vovku, njegovem gorništvu in odnosu do slovenstva, zlasti zamejskega, najboljše govore odlomki iz njegovih pisem, ki mu jih je pisal.

V pismu 8. junija 1966 je o Slovencih v Benečiji pisal:

»Lani in predlanskim sem bil Tarčent – Štela – Borjanci – cerkvica sv. Magdalene (tam smo malicali) – Čampon slov. Vélíki Karmán. Imate knjigo »Guida delle Prealpi Giulie« iz zbirke »Guida del Friuli« V, Videm 1912? Dobito jo v knjižnici PZS. Tam stoji še, da so slov. kraji kakor Štela, Borjanci, tudi Mala Mažerja tik nad Tarčentom. Danes ni ondod o Slovencih ne duha ne sluha ...«

O prigorju Karnijskih Alp v pismu 5. junija 1966:

»Pišem za Plan. Vestnik o prigorju Karnijskih Alp. Imel sem že napisano, naslov: Karnijske Predalpe, pa sem podvomil. Sem razmišljal, pisaril, vprašal prof. Orla, prof. Planino, nazadnje se mi je zdelo prav po Badjuri prigorje. Torej prigorje Karnijskih Alp. Ali bi mi še vi povedali svoje mnenje?«

Isto pismo:

»V Vidmu pojdite k mojemu prijatelju, predsedniku tamkajšnje sekcije CAI: dr. Giambattista Spezzotti, Via prefettura 17. Imeniten človek, ustregel Vam bo, kar le more.

Prostori CAI so v Via Stringher 14. Oglejte si jih, zlasti njihovo bogato knjižnico. Tudi knjižničar Vam bo pomagal. So izvrstni ljudje. V kratkem pojdem tja za kak skupen izlet.«

Isto pismo:

»Pišite mi še kaj. Vaša mladost, Vaša polnokrvna zavzetost, Vaš ogenj – o Vi blaženi človek! Za dar imate najlepše, kar jih je življenj. In če pridete h gospe teti, sploh če pridete v Koper, ne zabite name. Za nekaj dni pojdem v Sorico, preljubi planinski kraj.«

O članku »Vabilo na Mali Ozebnik« (v pismu 16. marca 1966):

»Zelo mi je dopadel Vaš izvrstni članek v zadnjem Plan. Vestniku. Lep jezik, vsebina pa spet kaže Vašo veliko ljubezen do plemenite stroke, ki ste si jo bili od začetka izbrali. Čudovita je fotografija na str. 106. Lepo bi se prilegla na ovojno stran. Spisanjem in sliko ste mi obudili lepe spomine. Vsak kot in kotiček po Julijskih Alpah mi je vreden spomina. Vendar če me kdo vpraša: Prav, ali najlepše, kje se ti zdi najlepše – brez obotavljanja mu bom odgovoril: tam notri Za Gradom, pa dol do Špička, Pelci, Ozebniki, gor pod Jalovec, dol v Trento, še tista gorska promenada od malega zavetišča tja na Vršič ...«

V istem pismu:

»V Ljubljani je živel zdravnik kirurg dr. Jug, po letih že zelo star, mlad po srcu in nagnjenjih. Priden izletnik. Včasih smo bili skupaj na kakem izletu, takole po Posavju, tamkajšnjih hribih. Slišal je pripovedovati moje stvari, pa mi je zmirom nekako očital, kako da sem so mogel izbrati tako neumno znanost kakor je jus, mar bi šel na naravoslovje ali kaj takega. Moroda je imel prav. No, pa se nimam pritožiti čez svojo preteklost.«

V pismu 29. januarja 1968:

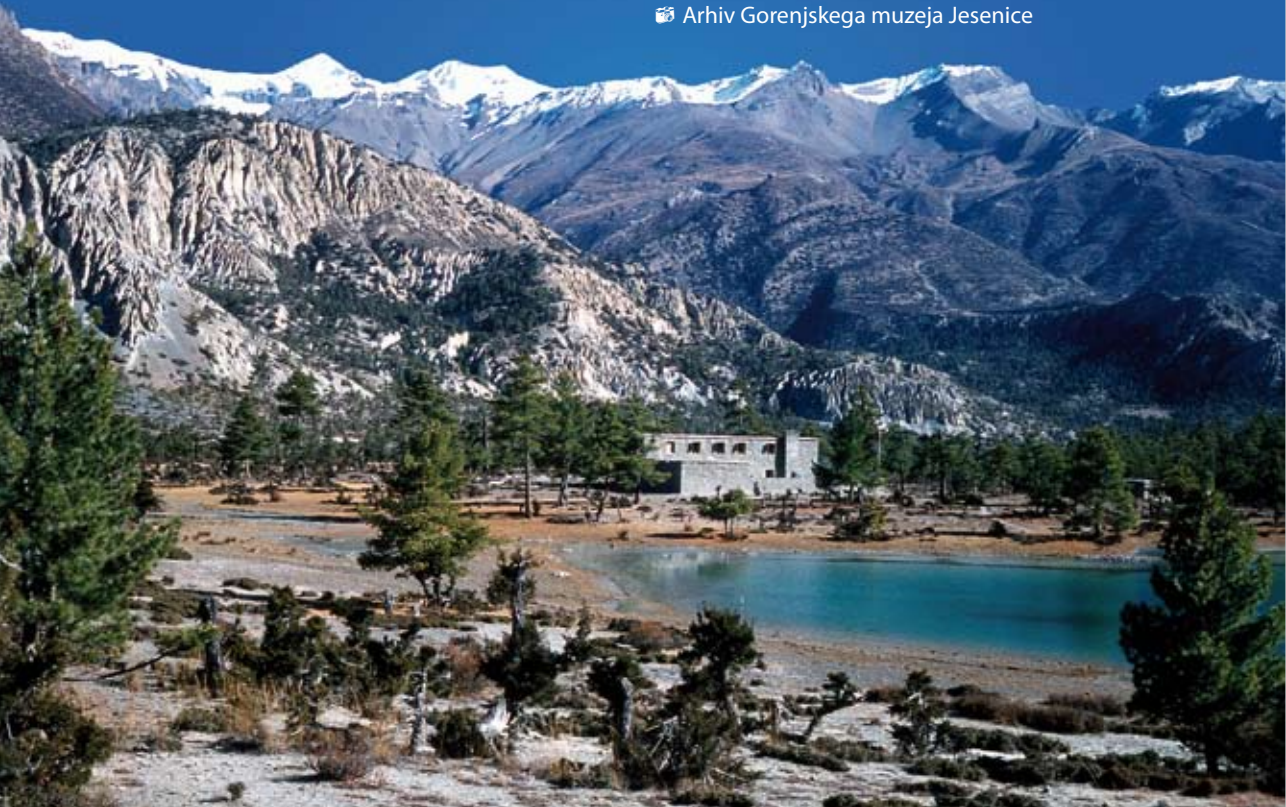
»Da pa je Hubad dirigiral v Verdiju, je velika stvar. Današnji novinarji ne poznajo zgodovine. Občina tržaška načelno ne pusti Slovence nikamor, ali Slovana. Med prvo svet. vojno je imela v tržaškem Verdiju predstave zagrebška opera, s tenoristom Rijavcem, mojim sošolcem na goriški gimnaziji. Velikanski odpor med Italijani. Po vojni je prišla Italija v Trst, Verdija pa so morali z miro in drugimi dišavami prekaditi, da so ga očistili okužbe s »ščavi«. A veste, nekaj je ta čas boljše, vsaj kaže tako, toda veliko se niso spremenili. Pomozi nam bog!« ○

Aleševa šola za nepalske gorske vodnike

✍ Elizabeta Gradnik

📄 Arhiv Gorenjskega muzeja Jesenice

V Gornjesavskem muzeju Jesenice smo ob bližnji tridesetletnici obstoja slovenske šole za nepalske gorske vodnike v Manangu pripravili muzejsko razstavo in spremni katalog z naslovom »Aleševa šola za nepalske gorske vodnike«. Zgoraj podpisani avtorici so z informacijami, slikovnim, predmetnim in arhivskim gradivom zelo pomagali gospa Dušica Kunaver ter sedanji in nekdanji vodja šole Bojan Polak in Peter Markič. Razstava bo na ogled do konca februarja 2009 v galerijskem prostoru Liznjekove domačije na Borovški cesti 63 v Kranjski Gori (več podatkov na www.gornjesavskimuzej.si).

Aleš Kunaver in začetki slovenskega himalajizma

Že kmalu po drugi svetovni vojni so mladi alpinisti nakazali, v katero smer se bo razvijal slovenski alpinizem. Plezalci so iskali nove, vedno težje smeri. To je pomenilo večjo izkušnost, z njo pa so rasle tudi želje po primerjavi svojih alpinističnih dosežkov s tujimi. Zato se je kot cilj kmalu pojavila Himalaja. Vendar pa razmere v državi v povojnih letih odpravam niso bile naklonjene in himalajski vlak je za prvo povojno generacijo za vedno odpeljal. Tako je naša prva himalajska odprava šele leta 1960 odšla na

Kopanje temeljev

Trisul. Vendar pa so bili tedaj osvojeni že vsi vrhovi osemtisočakov, saj so se ostali narodi že več desetletij spopadali s problemi Himalaje. Petindvajsetletni član naše prve odprave Aleš Kunaver je tedaj dejal: »Če hočeš ujeti vlak, ki je odpeljal, moraš teči hitreje od njega.« V naslednjih dvajsetih letih je kot vodja šestih odprav, vrhunski alpinist, snemalec prvih slovenskih himalajskih filmov, predavatelj v petih tujih jezikih, publicist, konstruktor alpinistične opreme, načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije, predstavnik Mednarodne zveze planinskih organizacij itd. ... slovenski alpinizem in himalajizem umestil na svetovno prizorišče. Bil je gibalno premika, ki je iz male dežele pod Alpami z dosežki v Himalaji naredil svetovno velesilo. Hkrati je bil s prvenstveno smerjo v triglavski Sfingi in prvim zimskim vzponom v Čopovem stebru vezni člen med dosežki v domačih gorah in hitrim vzponom slovenskega alpinizma na svetovni vrh.

Ideja o gradnji šole za nepalske gorske vodnike

Himalajske odprave so kot nosači vedno spremljali domačini iz ljudstva Šerp. Zanje je vsaka pot v gore pomenila vdor v svet bogov in demonov, zato so se nanjo podajali s strahom in tesnobo. V sako leto več jih je za vedno ostajalo v gorah, pa ne zaradi razjarjenih bogov, temveč zaradi pomanjkanja plezalskega znanja. Že odprava na Anapurno II, ki jo je Aleš Kunaver vodil leta 1969, je pokazala, da mnogi domačini, ki so sodelovali na odpravi, niso znali navezati derez in da še nikoli niso uporabljali cepina. Prvič je misel na gradnjo šole za nepalske gorske vodnike Aleša obšla leta 1962, ko sta z Zoranom Jerinom popotovala po nepalski Himalaji, išoč cilje prihodnjih odprav. Še večjo odgovornost do domačinov je čutil po uspešni odpravi na Makalu, ki jo je vodil leta 1975. Slovenci smo takrat istočasno z Angleži odprli novo poglavje himalajske zgodovine – za-

čelo se je obdobje vzponov prek himalajskih sten. Zato je bil Aleš tedaj še bolj prepričan o nujnosti postavitve šole, ki bi domačinom dala prepotrebno znanje plezalske tehnike, reševanja, samoreševanja in prve pomoči. A kako se lotiti naloge v krajih, kjer ne poznajo motorne žage, kjer sta betonski mešalec in samokolnica neuresničljive sanje, kjer je treba vrečo cementa prinesiti na hrbtu osem dni hoda daleč in zato stane petkrat več kot v Katmanduju? Alešu to ni vzelo poguma in s pomočjo Planinske zveze Slovenije, Zavoda za mednarodno znanstveno in tehnično sodelovanje ter Fonda solidarnosti se je v domovini lotil dela, ki mu je za nekaj let podredil vse druge cilje. Nepregledna množica risb, osnutkov, izračunov, primerjav, prošenj, pogodb, dovoljenj, zapisnikov in prevodov se je nakopičila v dolgih urah dela. Hkrati je kot načrtovalec odprave na Everest, predvidene v letu 1979, opravil že večino priprav, zbral vso potrebno dokumentacijo in s pomočjo fotografij, zemljevidov in risb začrtal pot na vrh po zahodnem grebenu. A istočasno, leta 1979, je bilo izdano dovoljenje za vzpon na Everest in istega leta je po pogodbi morala biti zaključena gradnja šole za nepalske gorske vodnike v Manangu. Aleš Kunaver je moral sprejeti eno najtežjih odločitev v svojem življenju: izbrati vodenje odprave na Everest ali gradnjo šole pod Anapurno. Odločil se je za slednjo.

Gradnja šole – realizacija ideje

V letu 1979 so štirje Jugoslovani s prvenstvenim vzponom po celotnem zahodnem grebenu Everesta dosegli svoj vrh v klasičnih odpravah. Preplezana je bila doslej najtežja smer na najvišjo goro sveta, na vrhu so stali štirje naši alpinisti – Andrej Štremfelj, Nejc Zaplotnik, Stane Belak in Stipe Božič. Odprava je bila ena največjih in organizacijsko najbolj zahtevnih. Aleš pa se je odrekel svojim sanjam, stati na vrhu osemtisočaka, in se je raje posvetil gradnji šole za nepalske gorske vodnike. To je bil čas, ko se je himalajizem usmeril v stene in te so vzele mnoga življenja Šerp, ki so vanje vstopali brez alpinističnega znanja. Zato je bila postavitve šole za nepalske gorske vodnike več kot dobrodošla in potrebna. Za lokacijo so izbrali okrožje Manang pod Anapurnami v osrednjem delu Nepala, v gornji dolini reke Marsjandi. Šola stoji na nadmorski višini 3400 metrov in je z vseh strani obdana z gorskimi skupinami. Osnova za gradnjo kamnite stavbe in organizacijo pouka v njej je bil sporazum o gospodarsko-tehničnem sodelovanju med Jugoslavijo in Nepalom, podpisan leta 1975. Ko je Nepalska planinska zveza postala

Uradna otvoritev šole

članica Mednarodne zveze planinskih organizacij (UIAA), je ostale članice prosila za pomoč pri gradnji šole in prva se je odzvala Jugoslavija. Gradnja so ves čas spremljale najrazličnejše težave, od pomanjkanja orodja in kvalificirane delovne sile do finančnih problemov in vremenskih nevšečnosti. Kljub vsemu je bila šola jeseni 1979 pripravljena, da sprejme prve tečajnike.

Prvi tečaj in ugled šole v svetu

Poslopje šole je enonadstropno, v obliki črke L. Stranice merijo 21 in 19 metrov, v njenem sklopu pa je tudi 15 m × 10 m veliko ograjeno in tlakovano dvorišče, ki služi kot učilnica na prostem. V stavbi so 7 m × 10 m velika učilnica, spalnica, kuhinja, upravni prostor in skladišče. V njej je lahko nastanjenih do 40 tečajnikov. Sredi septembra 1979 je stavbi manjkala še streha in notranja oprema. Kljub temu so v njej pripravili že prvi tečaj za nepalske gorske vodnike. Spali so še v šotorih, pouk pa je potekal v novi učilnici. Prvi tečaj je vodil Aleš Kunaver, kot inštruktorji pa so sodelovali Nejc Zaplotnik, Danilo Cedilnik in dr. Jože Andlovic, ki sta jim pomagala tudi dva nepalska inštruktorja. Predavanjem je sledilo skalno in ledno plezanje, prikaz smučanja in štirje vzponi nad 6000 metrov. Zaključne izpite je opravilo 18 tečajnikov, med njimi tri ženske. Šola naši državi že od začetka prinaša velik ugled v svetovnih alpinističnih krogih, obenem pa predstavlja enkratni primer humanosti in nesebičnosti ter prvo tovrstno ponujeno roko prijateljstva, ki še danes družijo Slovence in Nepalce.

Vizije Aleša Kunaverja glede Nepala pa se niso ustavile pri šoli. Želel je pomagati tudi drugače: načrtoval je postavitev žag in mlinov v odročnih nepalskih dolinah, pogozdovanje skoraj izkrcenih predelov Nepala, elektrifikacijo doline Marsjandi, postavitev obrata za ekstrakcijo kininovca in še vrsto izboljšav, ki bi domačinom olajšale življenje. Če ne vseh nalog, pa zagotovo večino, bi s svojo energijo, voljo, vztrajnostjo in navdušenjem tudi izpeljal, če bi njegova življenjska pot ne bila prekratka.

Šola do danes in njen program

Do leta 2008 se je na 23 tečajih usposobilo 683 tečajnikov. Povprečna starost udeležencev šole je 25 let, njihovo znanje in izkušnje pa so zelo različni: od *summerjev*, ki so se že večkrat povzpeli na Everest, do tistih, ki se prvič srečujejo z gorami. V šoli je do danes poučevalo 42 slovenskih, 13 tujih in 35 nepalskih inštruktorjev, poleg njih pa je sodelovalo tudi 12 zdravnikov. Slednji imajo pogosto veliko dela tudi z domačini, ki k njim prihajajo po pomoč. Inštruktorji Planinske zveze Slovenije poučujejo prostovoljno in za svoje delo ne prejmejo plačila. Tečajji običajno potekajo v septembru, odvijajo pa se v šoli ter na okoliških ledenikih in vrhovih. Zadnja tri leta so bili tečajji v Langtangu, ker bodo stavbo v Manangu obnovili. Program je sestavljen iz teoretičnega in praktičnega dela, kjer tečajniki na predavanjih in s praktičnimi vajami pridobijo znanje o pripravah na turo, taborjenju in bivakiranju, varstvu okolja, osebni in tehnični opremitvi, vremenu, prehrani v gorah, višinski bolezni, izrazo-

Prvi inštruktorji

slovju, oceni in opisu plezalnega vzpona, orientaciji in navigaciji, prvi pomoči, utrujenosti, vrveh, vozlih in reševanju v gorah, nevarnostih, varovanju narave ter se naučijo osnov varnejše hoje in plezanja tako v kopnem kot v snegu in ledu. Tečaju sledijo izpiti ter podelitev certifikatov udeležencem o uspešno opravljenem tečaju. Šole, ki ji je Aleš Kunaver posvetil več truda in časa kot kateri koli odpravi, se je že na začetku prijel naziv »Aleševa šola«. Sicer pa je to uradno slovenska šola, v kateri se izvajajo tečaji osnovnih planinskih veščin oziroma osnovno usposabljanje za gorske vodnike. Končan osnovni planinski/alpinistični tečaj je podlaga za nadaljnje usposabljanje, ki ga izvajajo predvsem Francozi. Tako vzdrževanje stavbe kot organizacija tečajev sta bili vedno povezani z mnogimi težavami: od neustreznega financiranja in vsakoletnega iskanja sponzorjev do nezadostne skrbi za stavbo. Vendar pa šola živi naprej, predvsem zaradi požrtvovalnih in nesebičnih posameznikov, ki nadaljujejo delo tudi v spomin na Aleša Kunaverja. Po Aleševi smrti je med leti 1985 in 1994 šolo vodil Peter Markič, nato pa Bojan Pollak oziroma Odbor za šolo vodnikov Nepalske planinske organizacije v okviru Planinske zveze Slovenije – Komisije za odprave v tuja gorstva, v katerem so še dr. Anda Perdan, Roman Robas, Matjaž Šerkezi in Vlado Schlamberger ter sodelavec Tone Škarja.

Šerpe in pomen šole za njihovo življenje

Ljudstvo Šerp, ki živi v severovzhodnem Nepal, na južnih pobočjih Mount Everesta, šteje 60.000

duš. Ime Šerpa izhaja iz besede Šar-pa, kar pomeni vzhodno ljudstvo. Bivališča tega budističnega ljudstva pastirjev segajo skoraj do 5000 metrov nadmorske višine. Njihovo trdo življenje, vajenost dela na velikih višinah, življenjski optimizem in gostoljubnost so jim že ob prvih stikih s tujimi obiskovalci Himalaje omogočili, da so postali visokogorski nosači in pomočniki na himalajskih odpravah. Njihova vzdržljivost je v klasični dobi osvajanja vrhov Himalaje presegala sposobnosti obiskovalcev. Ko pa so alpinisti začeli osvajati stene, se je situacija obrnila – obiskovalci so imeli plezalsko znanje, Šerpe pa ne. Odnos razvitega sveta do njih se je kmalu začel kazati v tem, da so ime ljudstva Šerp začeli pisati z malo začetnico in ga enačiti s pomenom besede nosač. Zato je imela Aleševa šola že od začetka pomembno vlogo pri uveljavljanju, spoštovanju in samospoštovanju Šerp v njihovi lastni domovini. V zadnjih dvajsetih letih se poleg Šerp tečajev udeležujejo tudi pripadniki drugih plemen oziroma narodov, kot so Tamang, Gurung, Rai in drugi. V šoli se učijo preživetja v stenah in na divjih ledenikih, pa tudi večšine vodenja turistov, ki v vedno večjem številu prihajajo v Nepal, da bi spoznali čare dežele. Poleg dragocenega znanja in izkušenj z opravljenim tečajem pridobijo tudi poklic gorskega vodnika, kar je v deželi, kjer sta skoraj edini življenjski poti kmet in nosač, velikega pomena. Lažje dobijo delo in so zanj tudi bolje plačani. Niso več le neuki nosači, ki hodijo na repu kolone, ampak se lahko postavijo na čelo skupinam tujih obiskovalcev in jih suvereno vodijo po svoji deželi in na njene vrhove. ◻

Sebičnost v gorah (in dolini)

Najlažje je biti nečlan¹

✍ in 📷 Borut Peršolja

Življenje planinskega društva ni samo kronološki in zgodovinski sprehod, ampak osebna zgodba rasti, doživetij in prispevka njegovih članov k delu društva. Ob tem se porajajo številna vprašanja: Kako vplivajo na člana poslanstvo in naloge planinskega društva? Kako se skozi različne načine in oblike gorniškega delovanja učimo za življenje? Ima vpetost planinskega društva v družbeno okolje kakšno težo in pomen? V mislih pa imam tudi rahlo vez med nečlanskim obiskovalcem gora in planinskim društvom. Zakaj nekdo, ki rad hodi v gore, ne zleze pod okrilje planinskega društva? Obiskovanje gora se začne z nerodnim uvajanjem, sledijo dejanja moj-

strske dobe in nato čas umirjanja strasti in razkošnih spominov. Vsa doživetja, dobra in slaba, si lahko naložimo le na svoja pleča, lahko pa se odločimo za navezo sodelovanja, spremljanja in izmenjave izkušenj v društvu, ki ima večdesetletne izkušnje, sveže znanje in družaben ugled.

Kolona posameznikov ali skupina somišljenikov

Iskanje gorniških tovarišev in združevanje je zgodovinski pojav: tako so posamezni somišljeniki v sredini in ob koncu 19. stoletja stopili skupaj in na različnih koncih Evrope ustanovili prva planinska društva. Motivi obiskovanja so se skladno z razvojem človekovega odnosa do narave ves čas spreminjali. Danes prevladujejo želja po gibanju v naravi v prostem času, skrb za izboljšanje in ohranjanja zdravja

¹ Nekoliko prirejen nagovor ob 60. obletnici Planinskega društva Domžale, 16. 11. 2008.

ter doživljanje gora. Poleg odkrivanja neznanega in novega so pogosti motivi tudi želja po samopotrjevanju, begu v samoto in temu nasprotna želja po hoji v skupini. Motivi pa se spreminjajo tudi s starostjo in planinsko društvu jim z različnimi programi sledi tako, da se v slovenski prostor umešča kot nosilec športne, turistične, gospodarske, raziskovalne, humanitarne in kulturne dejavnosti, povezane z gorsko naravo. V sedanjem družbenem okolju je zagotovo najlažje biti nečlan – v najširšem pomenu te besede. Stopnja razvitosti in odprtosti družbe nam omogoča dostop do dobrin, kot so izobraževanje, zdravstvo, kultura in šport. Slovenski pravni red in praksa nam omogočata tudi prost dostop do gora. Tako so vsakomur – ne glede na članstvo v planinskem društvu – na voljo zgrajeni, označeni in vzdrževani objekti, naprave ter oznake, ki sestavljajo razvejeno gorniško omrežje. To velja tudi za nakopičeno gorniško znanje, veščine in izkušnje, uporabo vodniške in strokovne literature, zemljevidov in dejavnosti prostovoljnega vodništva. Planinsko društvo kot posebno vrednoto in enega svojih temeljev razvija prostovoljno delo. To pomeni, da člani in članice za svoje delo, znanje in porabljeni čas ne moremo zahtevati plačila, imamo pa pravico do nadomestila materialnih stroškov, povezanih z izvedbo programa. Prostovoljstvo je za marsikoga od nas pomemben del življenjskega poslanstva in samouresničitve.

Najcenejše so izkušnje drugih

Pomembna prednost organiziranega gorniškega delovanja je urejen sistem prenosa in izmenjave znanja in izkušenj, zlasti s starejših in bolj izkušenih članov na mlajše in novince. Sobivanje različnih generacij in dejavnosti nam zagotavlja nemoteno delovanje ob spoštovanju nenapisanega medgeneracijskega dogovora o vlogi in pomenu posameznika za planinsko društvo. Tako se blažijo razvojne motivacijske krize aktivnih članov, ki so v posameznih življenjskih obdobjih vanjo vpeti različno učinkovito. Članstvo in z njim tesno povezana solidarnost pomenita odgovornost za sooblikovanje in izvajanje programa ter skrb za vzdrževanje gorniškega omrežja in odgovorno vedenje posameznika do soljudi in gorske narave. V tej povezavi lahko to, da nečlan obiskuje gore, razumemo kot svobodo posameznika, hkrati pa gre tudi za sebično rabo rezultatov prostovoljnega dela. Zato med najpomembnejše društvene naloge in vsakokratne izzive sodi prav ohranjanje obstoječih in pridobivanje novih članov. Zadnje vsakomur prinaša dolžnost, da ravna v skladu s Častnim kodeksom slovenskih planincev.

Društvo za vse življenje

Članski pogoji ne zapostavljajo nikogar – ne po starosti, ne po spolu, jeziku, veri, nacionalni ali socialni pripadnosti. Društvena članarina in z njo tesno povezana članska izkaznica sta poleg samih gora edina stalna in neposredna vez planinskega društva s posameznikom. Zato ima vsakoletni trenutek plačila članarine večji pomen, kot mu ga samoumevno in rutinsko pripisujemo. Pravice in dolžnosti članov urejajo društvena pravila. Pravice nas usmerjajo v aktivno članstvo, ki pride v polno veljavo zlasti v odsekih, saj tako sooblikujemo in soodločamo o uresničevanju programa in se s kandidaturami potegujemo za kakovostno vodenje društva. Pasivne člane zanimajo članski in komercialni popusti. Redka so planinska društva, ki svojim članom namenjajo še strokovno svetovanje, izposojo knjižničnega gradiva in tehnične opreme, vodeno športno rekreacijo med tednom in društveno glasilo. Veliko članov je društvu zapisanih vse življenje. Veterani imajo zato v njem posebno mesto, med njimi so deležni največjega spoštovanja častni člani, ki so si to priznanje zaslužili z izjemnim prispevkom na katerem koli področju društvenega dela.

Povezovanje in sodelovanje

Razumevanje vloge planinskega društva tesno povezujemo s pojmom civilna družba. To pomeni, da si s svojim delovanjem prizadevamo tudi za blaginjo vse skupnosti. Pri izvajanju programa sodelujemo z vrtci in šolami, s soslednjimi, sorodnimi (zlasti s taborniki) in pobratenimi društvi, z meddruštvenim odborom in Planinsko zvezo Slovenije ter organi občin in zavodom za šport. V delo teh organizacij se kot gorniški strokovnjaki vključujejo posamezni naši člani. Društvo financira izvedbo svojega programa s prispevki, zbranimi s članarino, vplačili udeležencev akcij, s prijavami na javne razpise, donacijami in sponzorstvom. V desetletjih ustvarjeno društveno premoženje upravljamo po načelu dobrega gospodarja. Cilj vsakega planinskega društva je celovita gorniška dejavnost, saj nam gore vse to omogočajo, širok razpon dejavnosti pa povečuje tudi privlačnost za članstvo. Planinska društva smo pomembni inkubatorji idej ter učinkoviti prenašalci novih rešitev v prakso. Posamezniki in posameznice, člani planinskega društva v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, pa vir njegove moči, ki se kaže v znanju, izkušnjah in doseženih rezultatih. Vsem iskrena hvala in prijazno povabilo, da hodimo še naprej po skupni poti. ◉

Vsakega malo z ocvirki

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2008

✉ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik² 📷 Gregor Vertačnik

Oktobrska megla v Krmi, nad katero se visoko pneti Rjavina in Triglav, slikano z Debele peči

Gotovo se vam še kolca po gorniških podvigih za božično-novoletne praznike, pa vendarle si tudi minula jesen vsaj po vremenu zasluži, da jo pomnimo. Ne nazadnje je bila prijazna do ljubiteljev gora, saj smo ji ukradli kar nekaj lepih dni. Prva slana je bila sicer že v septembru, močnejša šele proti koncu tega meteorološkega trimesečja, zato

smo lahko precej časa opazovali jesensko prelivanje pokrajinskih

barv od spodaj navzgor in obratno. Ob izteku obravnavanega trimesečja smo imeli nekaj časa »probleme«, saj nismo vedeli, ali smo planinci ali gorniki, a na srečo to ni nikogar odvrnilo od podvigov v vzpetem svetu ...

Prav v visokogorju so bile temperature nekoliko nižje od dolgoletnega povprečja, padavinsko pa je bil nadpovprečen le skrajni severozahodni hrbovski »vogal« naše dežele. Zato je tam primanjkovalo

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, Ljubljana.

sonca, toliko več pa ga je bilo na širšem območju Ljubljanske kotline in v delu Štajerske. Potem je seveda december poskrbel, da Močvirniki niso bili prikrajšani za deževje, nekaj malega snega in na koncu tudi meglo, njihov zaščitni znak in glavnega krivca za »medprstno kožico«. Če redno obiskuješ gore, se ta menda ne vidi tako izrazito, od tod toliko Ljubljančanov po naših hribih. Tudi drugod je bil zadnji mesec leta in prvi meteorološke zime tak, da bo še nekaj časa polnil časopise, revije in tudi stro-

tem času se je sonce bolj ali manj skrivalo za oblaki. Več sončnega vremena in višje temperature smo imeli v prvi polovici oktobra. Padavin ni bilo veliko, še največ 3. oktobra, ko se je tudi za krajši čas ohladilo, visokogorje pa je že prvič omembe vredno zasnežilo. Sredi oktobra se je vreme spet poslabšalo, ohladitev z zmernimi padavinami pa tokrat ni bila tako izrazita, zato je snežna odeja v visokogorju še naprej kopnela. Sledili so trije sončni in postopoma toplejši dnevi, v zadnji oktobrski dekadici pa se je

Meglano morje med Pokljuko in Karavankami

kovne publikacije. O kaninskih skoraj sedmih metrih snega bomo še kakšno zapisali ob drugi priložnosti, prav tako o drugih »nategnjenih« meritvah snega na naših smučiščih. Samo da ga je dovolj ...

Meteorološka jesen se je pričela s poletno toplim vremenom in obilico sonca, a tudi z občasnimi plohami in nevihtami. V sredini septembra se je po dežju temperatura zraka pričela naglo spuščati in zdrknila globoko pod dolgoletno povprečje. Temperaturnemu prelomu je sledilo dolgotrajno obdobje hladnega, a večinoma suhega vremena. V

začelo vreme »kvariti«. Sprva je bilo še nekaj sonca, nato pa so se gore ob močnem in večinoma toplem jugozahodniku zavile v oblake. V zadnjih štirih dneh je padlo v zahodnih Julijskih Alpah in njihovem južnem predgorju krajevno tudi več kot 300 mm dežja; snežilo je le v visokogorju.

V začetku novembra se je deževje uneslo in nastopilo je obdobje nadpovprečno toplega vremena. Do konca meseca se je temperatura neenakomerno spuščala in v zadnjih dneh je zima pokazala zobe tudi v nižjih delih naših sredogorij. Kljub številnim

padavinskim dnevom smo imeli opraviti le z rahlimi padavinami, v visokogorju s snegom, drugod – razen zadnje dni – pa z dežjem. Zadnji dan meteorološke jeseni je postregel z obilno snežno odejo v visokogorju (Kredarica 120 cm) in zmerno, glede na zadnja leta precej spodbudno, tudi drugod (Krvavec 44 cm, Rateče 32 cm). Največ sončnega vremena je bilo v sredini meseca.

Preglednica: Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2008 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	6,9	0,7	600	129
Planina pod Golico (970 m)	7,4	0,6	549	104
Vojsko (1067 m)	7,2	1,0	545	72
Krvavec (1740 m)	4,2	0,2	239	62
Kredarica (2514 m)	-0,1	-0,1	491	80

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje

Jesen se v celoti temperaturno ni preveč razlikovala od dolgoletnega povprečja, a so prevladovala obdobja z izrazitim odklonom v pozitivno ali negativno smer. September je bil zaradi daljšega obdobje prehladnega vremena v drugi polovici meseca hladnejši od povprečja, oktober bistveno toplejši, novembra pa je bil temperaturni odklon manjši oziroma v okviru pričakovanega. Zanimivo je, da je bil oktober ponekod v visokogorju celo toplejši od septembra, kar se ne zgodi prav pogosto. Regionalno gledano je bila padavinska slika precej bolj neenotna od temperaturne. Obilna moča ob koncu oktobra na skrajnem severozahodu je potisnila vsoto jesenskih padavin precej nad dolgoletno povprečje.

Na dinarski pregradi, v Kamniško-Savinjskih Alpah in na Pohorju pa je padlo le od polovice do tretjine povprečnih jesenskih padavin. Podatki kažejo nekajkratno razmerje v skupni višini padavin: od 200 mm na skrajnem vzhodu pa do več kot 1000 mm v Posočju. V septembru, praviloma osrednjem mesecu planinske sezone, je občutno (tudi vidno ...) primanjkovalo sončnega vremena. Glede tega »je bil

oktober dober«, saj je marsikje nadomestil septembrski sončev primanjkljaj, čeprav se trajanje sončnega obsevanja ni pomembno razlikovalo od dolgoletnega povprečja. Tudi novembra je bilo število sončnih ur v mejah pričakovanega. Snega v septembru in oktobru nikjer ni bilo prav veliko, le konec novembra je višina preseгла dolgoletno povprečje. To pa je že bil uvod v marsikje izjemno visoko snežno odejo v decembru, a o tem več v eni od spomladanskih števil revije.

Med omembe vredne vremenske dogodke lahko

tokrat uvrstimo izrazito ohladitev sredi septembra ter deževje in zelo visoke temperature ob koncu oktobra in v začetku novembra. Sredi septembra, natančneje od 11. do 15., se je povprečna dnevna temperatura večinoma znižala za 10–15 °C, najbolj v visokogorju. Na Žagi pri Bovcu je od 29. oktobra zjutraj do 1. novembra zjutraj padlo kar 490 mm, v Logu pod Mangartom pa 420 mm dežja. Prvi novembrski dnevi pa so bili nenavadno topli, 2. v mesecu so v Ratečah namerili 17,0 °C in na Rogli kar 13,1 °C.

Jesensko vreme in podoba narave v tem letnem času sta nam kljub nekaterim manjšim ocvirkom omogočala nemoteno obiskovanje narave. Ta še ne kaže »recesije«, temveč nas znova in znova preseneča, kakor zna le ona. Če znamo v tem uživati in prepoznati lepoto njenega spreminjanja v posameznih letnih časih, nam tudi v prihodnje ne bo dolgčas na izletih v vzpetem svetu. Pa saj niste zamudili decembrskega izleta v sneženju na katerega od naših tudi v takih razmerah razmeroma varnih kotičkov? Ne čakajte več, tudi zimi so šteti tedni ... ●

Preobrazba

Bo Čedca nekoč spet naš najvišji slap?

✍ Peter Frantar in Mojca Robič

Slap Čedca pred podorom FOTO: IRENA MUŠIČ

Slapovi sodijo med najslikovitejše geološke in geomorfološke pojave pri površinskem preoblikovanju kamnitega površja. Najdemo jih na vseh celinah, razvili so se na vseh kamninah in povsod so predmet občudovanja. Slapovi pa niso le naravna lepota, ampak tudi najboljša naravna regulacija hudournikov in gorskih voda. Slapovi in njihove pregrade uravnava poglabljanje vodnih poti ter zavirajo plazove in spodkopavanje pobočij. Brez njih bi bile tudi v naši alpski deželi le doline, oblikovane v obliki črke V; te bi bile v trdih kamninah neprehodne (kanjoni, korita), v spodnjem toku, kjer se razširijo, pa nasute.

Najlepsi niso nujno najvišji

Danes poznamo že več kot 6000 slapov, med katerimi je kakih 400 višjih od 100 m. Najbolj znani so tisti, ki so največkratnejši, a ne nujno posebno visoki. S stališča privlačnosti sta pomembnejši količina vode, ki pada čez skalno pregrado v tolmun, in širina slapa. Taki so Niagarski slapovi (na meji med ZDA in Kanado), visoki le od 44 do 47 m, široki pa več kot 1,2 km, s povprečnim pretokom vode 6000 m³ na sekundo. Viktorijini slapovi (Zambija, Zimbabve) so visoki od 60 do 100 m, slapovi Iguazu (Brazilija, Argentina), ki sestavljajo čudovito lepo pahljačo, pa le nekaj več kot 80 m.

Veliko slapov je tudi v Evropi, predvsem v alpskem svetu južne Evrope in v Skandinavijai, zlasti v norveških fjordih. V Evropi je približno 180 več kot 100 m visokih slapov, ki pa niso vsi najuglednejši. Za najprivlačnejšega štejejo slap na Renu pri Schaffhausnu v Švici, ki je visok le 21 m, vendar zelo širok in mogočen (1000 m³/s), ko grmi v 13 m globok velikanski tolmun. Za primerjavo povejmo, da je povprečni letni pretok Save v Čatežu kakih 280 m³/s.

V Sloveniji je danes znanih približno 260 slapov. Najbolje poznamo Peričnik, Savico, Rinko, Boko. Po dežju ali ob taljenju snega so skoraj vsi naši slapovi mogočni in imajo velike količine vode. Tako v Boki, ki je hkrati tudi kraški izvir, preteče tudi več kot 100 m³/s. Slap Čedca ni posebno znan, čeprav je veljal za našega najvišjega, saj je njegova vodnatost zelo majhna (povprečno nekaj 10 litrov vode na sekundo).

O življenju slapov

Zelo veliko slapov je v preteklosti že nastalo in izginilo in tudi vsi današnji so se rojevali že pred (deset) tisočletji. Tudi skoraj vsem našim slapovom, razen tistim, ki tečejo po lehnjaku, se že neusmiljeno bliža

konec. Slovenski slapovi so nastajali po večini počasi, z izjemo »lehnjakovih«, ki rastejo pred našimi očmi, ko se iz vode izločajo v njej raztopljeni apnenci (karbonati). Večina jih je nastala z erozijo vode, z »razjedanjem« kamna in z geomorfološkimi procesi ob prelomih kamnin oz. gora. Je pa tudi nekaj takih, ki so nastali prav na hitro – to so tisti, ki so se rodili na robovih obviselih dolin, ko se je iz glavne umaknil ledenik. Taka sta recimo oba Peričnika.

Še hitreje je nastala Čedca. Ob navpičnem prelomu se je odlomil več kot 100 m visok del gore; nastala je stena, za njo pa slap. Prepredenost Grintovcev s prelomi, lega skladov na tem delu in umik ledenika so omogočili nastanek slapa v bližnji geološki preteklosti. Mladost slapa kažeta njegovo ustje, ki je brez večje zajede, in skoraj nenačeta stena. Kakor hitro pa je slap Čedca nastal, se je tudi prestavil. Lahko rečemo, da je za krajši čas zamenjal svojo podobo, se pomladil.

Na Jezerskem marsikdo postane pri propadajoči Kazini in se zagleda v severne stene Kočne. Obiskovalec kaj hitro opazi rdečkast odlom, ki se je videl že pred podorom, zdaj pa je »rdeče – rjave barvitosti«, posledice železovih spojin, še več. Barva stene se zdi, kot da ne bi bila od tod, saj med sivimi in belimi apnenci deluje tuje. Od blizu pa se vidi, da gre le za navaden siv, neplastnat, po večini brečast triasni dolomit. Ob prelomih se je namreč kamnina drobila in se sprijela v tektonsko brečo. Iz neplastnega dolomita so tudi pobočja levo in desno od Čedce, nad okoliškimi hribi pa je skladnat oziroma plastovit zgodnjetriasni dachsteinski apnenec iz dobe, ko so na Zemlji še kraljevali dinozavri. Ob desni strani odlomne stene je sivo – zelen pas, ki je nastal zaradi vložkov sivkastega peščenjaka.

Makekova Kočna je dolina pretežno ledeniškega izvora. Nasuta je z drobirjem, ki so ga v dolino prinesli ledeniki in hudourniki. Ta je zelo porozen, tako da dež po večini ponikne vanj, le hudourniki ga kdaj pa kdaj »pretečejo«. V spodnjem delu nasutine hudourniške Čedce prevladuje mešani smrekov in bukov gozd, ki više preide v bukovega. Ta kmalu s precej ostro prehodno cono izgine in preide v rušje s posameznimi macesni. V spodnjem delu visoko rušje – tudi več kot 2 metra – počasi prehaja v nizko in v bližini hudourniške struge skoraj izgine.

Podor in njegove posledice

Slap Čedca je ujet v ozko grapo; obdajajo ga visoke skalne stene, ki se začnejo nad balvanom (ok. 1230 m) in oklepajo slap, ki je nekoč padal v tolmun približno 140 m visoko. Kmalu nad balvanom na levi

Slap Čedca je po podoru visok še približno 30 m.
FOTO: MOJCA ROBIČ

potok Čedca dobi pritok studenca iz dolinice, ki mimo slikovitih macesnov nad njim vodi v povirje nad slapom.

Stena slapa je strma in razkosana v več smereh. Večina prelomov je med seboj vzporednih in potekajo proti dolini, prelomne ploskve pa visijo proti jugozahodu. Enako dobro kot vertikalni pa so vidni tudi prečni prelomi. Ob dveh je nastala tudi osrednja zajeda v slapu. V preteklosti sta bili dve, a sta se sčasoma povezali v eno večjo. Ta je rasla in bila tudi vzrok za oslabitev stabilnosti sklada kamnine nad njo; maja in junija lani se je odtrgal in zgrmel v dolino. Razpoke potekajo tudi v vse druge smeri, zato se od stene trgajo celi bloki in različno veliki kosi. Posebno močno je krušenje spomladi. Hrib nad slapom se je podrł še nedavno v zgodovinski dobi, sicer bi se potok srednje strmo spuščal do kamnite ravnice, mogoče s kakšnim manjšim slapom. Najverjetneje je bilo tako pred odlomom in podorom. Vse to nam pove, da je slap mlad.

Vodno zaledje Čedce oziroma izviri studenca nad slapom so v snežišču krnice pod Kočno in Velikim Kupom. Pozno poleti in pozimi je potok zato manj vodnat. Krnica, zaledje slapa, je majhna – vsega skupaj meri le približno pol kvadratnega kilometra.

Potok se položno spusti do slapotvorne stopnje 1550 m visoko. Ustje slapa priča o nekdanjem močnejšem snežno-ledeniškem dotoku. Tako »stara« kot nova stena sta nastali s podorom ob vertikalnem prelomu. V stari Čedci je voda prvih 70 m prosto padala, niže pa kakih 60 m drsela po steni slapa. Pod njim je bilo gruščnato, zato je potok hitro poniknil. Ob močnejših nalivih potok Čedca in okoliški potoki dobijo hudourniški značaj, zato dlje časa tečejo po površju. Če vzamemo, da ob močni nevihti v uri pade 50 mm dežja, to pomeni, da v slapu lahko preteče tudi 5–10 m³ vode na sekundo.

S podorom je pod slapom nastal velik meliščni vršaj in zasul majhen tolmun z zelo veliko kamenja in skal. Tudi slikoviti macesnov gozdiček nad slapom je zdaj za četrtnino manjši, saj ga je toliko zgrmelo v dolino med podorom, ki je ustvaril pravi blatni drobirski tok. Skale, mehka tektonska breča, peščenjak, melj, voda in sneg so se pomešali in začeli potovati po hudourniški strugi. Blatni tok ni imel veliko zagona. Največje utrgane skale so se same zakotalile proti dolini, vse do sotočja levega pritoka Čedce pod slapom, drobirski tok pa je »manjše« skale, ki jih je nosil, odlagal ob strani. Meja med blatno mešanico in starim gruščem je ostra in preostanek toka je videti kot plazenje lave, ki je zastalo. Drobirski tok se je ob potovanju delil in ustvarjal prave jezike, ki so se na svoji poti ustavili. Dokončno pa je izgubil moč za ovinkom hudourniške struge. Po slabega pol kilometra je odložil že vse večje skale, ker je bil vedno šibkejši. Naklon hudourniške struge namreč počasi pada proti Jezerskemu. Od tam naprej je tekla (in še teče) le kalna voda. Ta nosi velikansko količino drobnih zmlatih delcev, ki so zamašili špranje gruščnatega namosa hudournika, tako da Čedca teče po površju. Ob morebitnem nalivu tako lahko hudournik pride vse do doline.

Slap Čedca je po podoru visok še približno 30 m. Pada čez razjedo, ki je trenutno še večja in nakazuje, da je stena slapa še vedno v nevarnosti. Voda še približno 70 m drsi po nekdanji in na novo odlomljeni steni do vrha melišča in nato ponikne vanj. Ob dnu melišča potok pride na površje in teče po hudourniški strugi. S stene se še vedno kruši kamenje, občasno tudi večje skale, zato je priporočljivo ostati v varni razdalji.

Slap Čedca se je torej preoblekel in pomladil. Spet je začel rasti. Neurja, vode, hudourniki bodo v prihodnje v dolino prenašali grušč, kamenje in melj z melišča, ki zdaj zapira podnožje slapa. Stena slapa bo rasla in z njo bo rasel tudi slap, ki mogoče nekoč spet postane najvišji v Sloveniji. ◉

Paternollijeva grapa nad Gorenjo Trebušo

✍ Gorazd Gorišek 📖 Vladimir Habjan

Visokogorju je zapadlo kar precej novega snega, zato sva se odpravila na Primorsko in našla zanimivo grapo, ki s severne strani pripelje na rob Trnovskega gozda. Grapa se nahaja v zelo divjem okolju in če ne bi imela okoliških dreves, bi bila tako po težavnosti kot po višini (do vrha je treba premagati skoraj tisoč metrov) zelo podobna svojim bolj znanim sorodnicam v najvišjih slovenskih gorah. Nič kaj lahka preizkušnja torej. Tudi nove gamaše, že tretje v nekaj dneh, so doživele svoj krst. Le kako so ga prestale?

Do izhodišča v spodnjem delu Gorenje Trebuše (320 m) sva se pripeljala po ozkih dolinah Idrije in Trebušice. Že na začetku poti naju je pozdravila smerna tabla, na kateri je pisalo »Paternollijeva grapa« in »Poldanovec«. Natančnega opisa nisva imela, a sva vedela vsaj to, da je grapa označena, kar pa nama v obilici snega ni prav veliko pomagalo. Tako sva se morala zanesti kar na svoje orientacijske sposobnosti.

Spraševala sva se tudi, zakaj se grapa tako imenuje. Kasneje sva prebrala, da se je v njej leta 1923 ponesrečil Giovanni Paternolli – torej na smerni tabli manjka en »l«. Bil je potomec priseljencev, ki so se v Napoleonovem obdobju preselili iz južnotirolske Valsugane v Gorico. Že njegovi predniki so v Gorici ustanovili tiskarno in med drugim natisnili dve Staničevi pesmarici. Leta 2003 je bila v Gorenji Trebuši manjša slovesnost, na kateri so se spomnili osemdesete obletnice njegove smrti in grapo, ki se je dotlej imenovala Hudourniška oz. Govška, poimenovali po njem. Nesreča se je zgodila, ko sta s prijateljem odšla na srečanje, ki ga je organizirala goriška sekcija C. A. I. na Lokvah avgusta leta 1923. Iz Gorice sta se z vlakom odpeljala v Most na Soči ter jo mimo Dolenje

in Gorenje Trebuše ubrala po grapi na Lokve. A prišla sta samo do polovice ...

To zgodbo sva k sreči brala šele doma. Tudi spominske plošče, ki nekje na sredini grape opozarja na nesrečo, nisva našla. Morda je bila globoko pod snegom.

Najina pot se je začela na razpotju štirih cest pod domačijo Svetin (430 m). Mimo hiše in gospodarskega poslopja, ki ležita najvišje pod prepadnim ostentjem Govcev – severozahodnega dela Trnovskega gozda –, sva se čez travnik povzpela do že od daleč vidnega vstopa v grapo. Na drevesu sva opazila zbledelo markacijo, ki nama je vlivala pogum in govorila o tem, da sva na pravi poti. Prebijanje skozi spodnji del je bilo kar težavno, saj je v grapi ležalo veliko podrtih dreves, čez katera sva morala. Spremljal naju je bister potoček, na katerem je mnogo manjših slapov. Snega je bilo z vsakim metrom več, tako da sva stezi s težavo sledila, na manjšem gozdnem hrbtu pa sva jo dokončno izgubila.

Potoka je počasi zmanjkalo, gozda tudi, strmina se je povečevala in grapa je postajala vse ožja. S strmih skalnatih pobočij na levi in desni strani so se v dno glavne grape spuščali zaledeneli slapovi. Morala sva nataktniti dereze in v roke vzeti cepin. Pod debelo snežno odejo je bilo še vedno moč slišati zamolklo žuborenje potoka, ki pa je kmalu dokončno utihnilo. Kmalu zatem sva zagledala velik kup iz snega in ledu. Od daleč je bilo vse skupaj videti zelo težko, a ko sva se tej sicer lepi, a zelo zahtevni skulpturi približala, sva skoraj brez težav zlezla čez. Višje zgoraj se je grapa malo razširila in tudi strmina je popustila, vendar sva se še vedno vzpenjala previdno in preudarno kot v najstrmejših grapah visokogorja.

Tik pod vrhom Poldanovca

Grapa se zaključí sto metrov pod Poldanovcem. Od vrha naju je ločil samo še kratek sprehod po dobro uhojeni gazi. Z Lokev (947 m) je tudi pozimi le kratek popoldanski izlet, poleti pa tako ali tako pripelje cesta skoraj na vrh ...

Zgoraj je tako zelo pihalo, da se ni dalo dolgo ostati na razglednem pomolu. Poldanovec je popolnoma na rob Trnovskega gozda pomaknjen vrh in tisočmetrski prepad na severni strani je res presunljiv, še posebej, če si se iz te smeri povzpел nanj. Pogledovala sva proti »svoji« grapi, a je bila pregloboko skrita med skale strmih pobočij, da bi jo lahko videla. Veter se ni hotel umiriti in naju je na vsak način želel vreči čez rob. Do teme je bilo še veliko časa, zato sva rajši izbrala daljšo, a zagotovo varnejšo pot v dolino ...

Sestop je bil seveda precej lažji. Še enkrat sva si lahko ogledala vse zimske prizore in komaj verjela, da hodiva po »sončni in topli Primorski«. V tišino se je kar naenkrat oglasil že znani glas: »Penk!« Torej so tudi tretje gamaše šle po gobe. Njihovo lastnico sem komaj sproti miril.

Za prijeten konec dneva naju je prav prijazno obljaj Svetinov pes. Le kaj nama je želel poveda-

ti? Verjetno to, da tod mimo pozimi ne hodi prav veliko ljudi, še posebno ne takih, ki imajo strgane nove gamaše ...

Domov se nisva vračala po isti poti, ampak sva se odpeljala skozi Gorenjo Trebušo na Vojsko in od tod v Idrijo ter naprej proti Ljubljani. Z razglednih travnikov pod Vojskarsko planoto sva lahko še enkrat občudovala severne grape Govcev. Tudi tisto najdaljšo, ki vodi na Poldanovec.

V njej so sedaj tudi najine stopinje ... **o**

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- o ob četrtek ob 9.30** z rubriko Vabilo na pot
- o ob petkih ob 17.00** prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

Na izpostavljenem grebenu proti vrhu Krničke gore

Krnička gora nad Matkovim kotom

Skozi pravljico Krnico ...

✍ Stane Škrjanec 📖 Zvone Kosovelj

V Matkov kot se pripeljem prezgodaj. Zunaj še vztraja trda tema. Zvočnike stresa dih jemajoči razpon violine, ki mi vedno pride do živega. Po s čustvi nabitem vrhuncu božanja strun sem si znova edini: strašanska tragedija ob neskončnem upanju v enem ... (Schindler's list). V mraku pred zagruščeno strugo pohodim markirano pot proti Škafu. Po nekaj minutah stopim na cesto. Sledim ji v desno, a le do križišča. Tu izberem njen levi krak. Po njem, vse dokler se ne konča. V brezpotnem bregu nad njim odkrijem lepo stezico ... Mojstrsko speljana me v spodnjem delu vodi prečno v levo, čez strma travna pobočja, se v vmesnem svetu glavni grapi ogne po desni in dokončno izpne pri dnu Matkove Krnice. Do ostankov nekdanjega pastirskega stana se le še sprehodim med rušjem. Hip preden sedem na mehko podlago, me nežno brstenje tišine v samotni prevzame. Napenjam oči in ušesa, a nič ne zamujam. Znova sem stopil na prag pred nebesa ...

V samotno Matkovo Krnico človeka korak le redko zaide. Sosednji gori, ki se z njo spogledujeta, takisto skorajda nimata obiska. Povsem razumljivo, saj nanju ne pelje nobena pot. Prekrasna Matkova Kopa je od daleč videti kot drzna ostrica poraščenih pleč, na katerih se že pogled nesramno zatika. A brezpotno izurjeni duši vseeno rada pusti, da ji brez pretirano strganih hlač kakšno nežno prišepne v uho. Hvaležnost za danost, stati na njenem temenu, gorniško srce za vedno neguje v posebnem kotičku. Na drugi strani Krnička gora ponuja orientacijsko precej lažji dostop. Princesko, ki zapostavljena spi v senci mogočnejše Mrzle gore, najlažje predramimo z avstrijske strani. Iz doline Belske Kočne markacijam sledimo do nekdanje planine Presteralše, čez sleme nad njo poiščemo najlažji prehod, prestopimo v zajetno skrivnostno, zagruščeno krnico ter mimo slikovite votline po grapi dosežemo vrh. Podrobnejši opis se nahaja v gorniškem vodniku. Že dolgo nazaj pa sem nekje prebral, da je nanjo možen pristop tudi z naše strani. Ključ do uspeha naj bi bila krajša

dvojkica v mejnem grebenu nad Matkovo Krnico. In tjakaj se tokrat podam.

Vertikalne Krničkine stene pri dnu blažijo obširna melišča. Smer napredovanja je več kot očitna: naciljam njihov desni vogal, kjer zazeva praznina. Tu razgled povsem na novo poskoči, saj tančico odkrije bogat nabor gora nad Jezerskim. Tu takisto čepi omenjena dvojka. Kratko stensko zaporo si najprej ogledam z grebenca, ki se nedaleč vstran hitro konča. Nato jo potipam od blizu. Sprva se namenim v izpostavljeno prečnico, a je tamkaj skala tako hudo razpokana, da mi vsak oprimek ostane v roki. Nazaj. Drugič pogledam ostreje. Zaplezam v strmo zajedo, ki jo krasi zagvozdjen balvan (II). Nad njo izpostavljeno prečim v desno, v vratom podoben naravni izhod (prehod med steno in skalo). Sanjsko! Ko nos privzdignem čez rob, močno zadiši. Z meni »najljubšo gorsko cvetlico«, rušjem, si tukaj znova podava roko.

Po izjemno razglednem, a kratkem grebencu že maham vrhu Krničke v pozdrav. Do konca grebena ne gre (škrbina), raje se z njega umaknem v desno, po vidnem gamsjem prehodu med rušjem, strmo navzdol. Pristanem v poznanem žlebu, ki nosi najlažji pristop na to samotno goro. Pri skromnem lesenem križcu na vrhu sem v nekaj minutah.

Spokojen počitek ovira v sunkih vihrav vetrc, a ni, da bi se pritoževal. In čeprav so jasno nebo med potjo načeli oblaki, nasmeh s horizonta še vedno blesti. Srečo, ki jo začutim na takšnih pristopih, je težko opisati. Razdvaja me s prvinsko preprostostjo v silni globini ...

Namera, da bi s sestopom na Latvico turo lepo zaokrožil, v hipu izpuhti. Pod skokom me namreč čakajo palice. Če človek nima v glavi ...

Začuda se mi spust preko skoka zdi lažji kot vzpon. Psihični učinek pričakovanega, sklepam. V Matkov kot sestopam skozi opoj razbohotenih barv, ki šelestijo s skorajda nedoumljivo lepoto. Prav takšno kot tiste jutranje note v avtu, ki odzvenijo v večer ... ◉

Čez Dedca in babo

Drugačna pot na Tošč

✍ Franc Temelj

Termometer, najbrž še babičin, ki sem ga potegnil izpod pazduhe, je kazal malo čez 36 °C. Gripa je torej popustila, zato kakšna lahka tura ne bi bila odveč. Martini, ki je komaj čakala na ta trenutek, tudi ni bilo treba dvakrat reči in že sva udobno v avtomobilu ubirala kilometre po dolini Hrastnice. Na koncu asfalta je priročno parkirišče, kjer sva zapustila avtomobil, kajti makadamska cesta, ki je vodila naprej, je bila pod zglajeno plastjo snega in kot taka primerna za voznike, željne adrenalina. Drevje je bilo okrašeno z ivjem, in čeprav je bilo snega le za ped, je grapa dajala videz prave zime. Toda cesta naju je vodila vedno više in kmalu so se na sosednjem bregu, obsijane s soncem, začele kazati kopne senožeti Kozjekove domačije. Hvala Bogu se ivje ni uklonilo sončnim žarkom in tako sva lahko občudovala smreke, ki so se lesketale, kakor bi bile posute s samimi biseri. Malo preden bi prispela do hiše, sva s ceste zavila na bližnjico, ki naju je pripeljala na markirano pot loške transverzale, ki vodi z Osolnika na Tošč. Za trenutek naju je obsijalo sonce, toda ker lepe stvari ne trajajo dolgo, sva bila tudi midva hitro nazaj v objemu senc. Kmalu za prvim ovinkom naenkrat pred seboj zagledam psa, ki se me je ravno tako ustrašil kakor jaz njega, zato sva pohitela vsak v svojo smer. Tem bolj pa se razveselim njegovega gospodarja, Kozjekovega ata, ki je prišel za njim. Ker se že nekaj časa nismo videli, smo si imeli marsikaj povedati.

»Ali gresta na Tošč?« je čez nekaj časa vprašal.

»Ko sva šla od doma, še nisem vedel, ali bova šla direktno na Gonte na krvavico ali čez vrh, kajti nisem vedel, kako se bom počutil. Sedaj mi je jasno, da bova šla čez vrh.«

»Boštjan, ki se je prej vrnil z vrha, je rekel, da je po grebenu ledeno, zato se je raje vrnil čez Dedca in babo.«

»Čez Dedca in babo?«

»Ali ga ne poznata? To je manjši hrib na oni strani Tošča. S te strani se ne vidi, ker je že skoraj nad Vodnikom. Če tamle na križišču, kjer so smerokazi,

kreneta po desni poti, bosta prišla prav do njega.« Z Martino sva se samo spogledala in oba sva vedela, da bova v križišču zavila po neoznačeni poti.

»In zakaj se hrib imenuje Dedec in baba?« je še zanimalo Martino.

»Malo pod vrhom sta dve skali, ki naj bi predstavljali okamenela dedca in babo. Toda to je samo pravljica,« je še dodal in se na široko zasmel, kakor se zna le on. Nato smo si zaželeli še srečo in se za tisto leto poslovlili, kajti bilo je silvestrovo.

Pot, po kateri sva prečila temačne grape, ki so se s Tošča spuščale proti Hrastnici, je večkrat prešla v komaj opazno stezo. Toda stopinje v snegu, ki so vodile v obratni smeri, so bile potrdilo, da nisva zašla. Polna pričakovanj in zavedanja, da hodiva »okrog riti v varžet«, končno le zagledava s soncem obsijano sedlo. Ko dospava nanj, naju tik pod robom pozdravita dedec in baba v obliki dveh mogočnih naravnih skalnih stebrov. Mimo njiju po dobro pregaženi stezi v dobri minuti prideva na vrh. Sonce je prijetno grelo, vendar ne toliko, da bi stopilo ivje, ki je viselo z golih dreves. Lepšega noveletnega darila nama Kozjekov ata ne bi mogel dati.

Spustila sva se nazaj na sedlo in nadaljevala proti vrhu Tošča. Kakor so se menjavali svetli in temni dnevi v iztekajočem se letu, tako naju je tudi steza vodila nekaj časa po sončnem in nekaj časa po senčnem delu grebena. Na vrhu si najprej ogledava božično drevesce, ki ga prizadevni planinci vsako leto bolj ali manj okusno okrasijo. Nato skozi bukove iščem poglede v dolino. Ko tako strmim v svet pod seboj, se zamislim in sklenem, da se bom v naslednjem letu poboljšal: v tistih večerih sem namreč z velikim zanimanjem bral Messnerjevo knjigo o jetiju, v kateri je polno legend, ki so mu jih pripovedovali domačini izpod Himalaje. Kako se glasi pravljica o dedcu in babi pod goro, katere vrh vidim iz domače kuhinje, me pa sploh ni zanimalo, čeprav bi jo lahko slišal iz prve roke. ◉

Kosmato srečanje na Durmitorju

Strah in trepet pred balkanskim volkom

✍ in 📷 Rok Stritar

»Volk« naju je gledal s sosednjega vrha

Na začetku januarja v Žabljaku pod Durmitorjem v Črni gori ni prav veliko turistov. In še tisti, ki pridejo, so namenjeni predvsem na precej slabo urejeno smučišče. Mogočne gore, ki zelo spominjajo na vršace nad našo Komno, samevajo v zimski idili. Mir v gozdovih pod pogorjem zmotijo le redki sprehajalci, ki zaidejo malo dlje od klasičnih turističnih poti, omejenih na bližino Žabljaka. Preostanek divjine je namenjen nemotenemu lomastenju in tavanju volkov, medvedov in bogsigavedi kakšne zverjadi še.

Ko sva zgodaj zjutraj pri skoraj -20 °C šla mimo zadnje vikendice in vstopila v samotno gaz v temnem smrekovem gozdu, naju je nehote obšla tesnoba in najin pogovor je postal glasnejši, petje v smislu »pesem je zdravilo za strah« pa je nadomestilo tišino, ko je zmanjkalo snovi za pogovor. Saj ne da bi zares verjela, da bova končala na jedilniku kakšnega lačnega tropa volkov, vendar pa tisti »kaj pa če?« ni dal miru in edino miselno tolažbo je predstavljalo ostro rezilo cepina na nahrbtniku.

Ko je višina zredčila gozd, sva zapustila gaz in jo kar po svoje ubrala skozi dvajset centimetrov pršiča proti cilju, ki sva ga izbrala na zemljevidu. Najine račune so prekrizali neskončna polja škrapelj, težaven teren in nič kaj prijazne lavinske razmere. Po dolgem tavanju čez polja brezen, zasneženega ruševja in bolj ali manj prijaznih iger apnenca in vode sva že skoraj obupala in se začela vračati v smeri pristopa. To je bila s smučarskega vidika ne preveč privlačna možnost, saj bi naju pot vodila po razgibanem terenu s številnimi manjšimi vzponi. Takrat pa sva na vrhu, ki nama je bil najbližje, zagledala ljudi, ki so se nanj očitno povzpeli z druge strani. »Če so oni lahko prišli gor, lahko pa midva tam greva dol,« sva pomislila in spet spremenila svoj cilj.

Sonce, pršič, svež zrak, čudovita narava, težaven teren, nekaj adrenalina in dejstvo, da v tej divjini nisva sama, so najine volčje strahove že skoraj po-

polnoma izbrisali iz misli. Na grebenu tik pod vrhom nama je pot prekrizalo nekaj metrov strmega ledu in lotila sva se natikanja derez.

Takrat pa sem na kake sto metrov oddaljenem vrhu zagledal nekaj živega, bele barve, pa še precej kosmatega! Vzel sem fotoaparatus in do konca uporabil desetkratni optični zoom. Slika, ki sva jo dobila na zaslonu, naju sploh ni potolažila! Osamljen vrh sredi črnogorske divjine, z njega pa naju radovedno gleda volk! Nisva vedela, česa naj se lotiva najprej: snemanja cepina in priprave na obrambo ali natikanja smuči in urnega »taktičnega umika« po smeri pristopa. Mrcina je nekaj časa tiho in očitno radovedno opazovala, midva pa sva pospešeno kovala raznorazne plane B. Edina misel, ki naju je malo tolažila, je bilo kratko videnje tistih treh oseb na tem vrhu pred dobro uro. Vendar so morda oni medtem že odšli, ta zverina pa se klati za njimi in se sedaj ne more odločiti, ali bi sledila njim ali pa bi si raje privoščila naju.

Negotovost je na srečo kmalu odpravila podoba človeka, ki se je pojavila poleg kosmatinca. Takrat se je tudi on odločil, da je bilo čakanja dovolj, prihitel je k nama čez ledeno pobočje, za katerega sva potrebovala dereze, in ves navdušen brez glasu skočil na naju, naju lizal in prijazno pozdravljal. Kamen se nama je odvalil od srca in potolažena sva lahko osvojila Čvorov bogaz. Raje pa ne pomislim, kako bi nama srce padlo v hlače, če pred konkretnim pozdravom, ki nama ga je privoščil kuža, na tistem vrhu ne bi opazila človeka! Saj bi naju konec že od strahu ...

Čigav je bil pes, je ostala neznanka. Trije beograjski alpinisti, ki so bili takrat na vrhu, so namreč povedali, da se jim je priključil prejšnji dan malo za izhodiščem, spal z njimi v bivaku in šel z njimi na turo. Tako da morda le je bolj divjega porekla ...

Smuka je bila odlična, narava prečudovita, možnosti pa neskončne, tako da Mojčin »I'll be back« še vedno odmeva v moji glavi. ●

Z očijem na Mont Blanc

Poročilo dvanajstletnemu sinu

✍ in 📷 Aleksandar Aničin

Kmalu sva že pod zvezdami ...

»**P**oint of no return« – zdaj sva tukaj in ni poti nazaj. Pod nama je dolgo pobočje Dôme du Goûter in 1200 metrov globine. Pred nama je samo še on – sam vrh Mont Blanca z znamenitim belim grebenom ki ga krasita dve blazini, ki ju imenujejo »Les Bosses du dromadaire« – kamelji grbi. Vrh sploh ni videti daleč, le nebo ki ga obdaja s svojo globoko modrino, že spominja na posnetke iz Himalaje, in letala letijo neverjetno nizko ... Onstran širokega belega sedla, sicer znanega po neusmiljenem vetru, na položni rami pod kameljim grebenom vabi

nenavadna, s soncem obsijana vasica. No, to niti ni prava vasica, pač pa zavetišče Vallot ki mu družbo delata meteorološka postaja in še nekakšna čudna depandansa, pravzaprav zabojujnik. Ampak sedaj vetra ni, sonce milo greje in ne kaže, da se bo poslabšalo, pa tudi dolgoročna napoved je dobra. Z Markom mirno sediva in zobava rozine, čaj iz čutarice *šparava*, saj ga ni kaj dosti ... Prvi današnji pristopniki že brzijo »z vrhom v žepu« mimo naju v dolino. Malo sva pozna, z druge strani se mi zdi, da izpod sončnih očal mimoidočih berem obsojanje, nekako kakor: nor oče,

ubogi otrok ... Saj res, nikjer ni nobenega otroka, to ni greben med Malim in »ta velikim« Triglavom. Pa te spet gledam in vidim, da si zdrav in vesel, pred nama je še veliko dneva. Previdno te sprašujem, če bo šlo; saj veš, za nama je že dolga pot, pa tudi že sam vzpon na 4300 m visoki Dôme du Goûter ni šala za dvanajstletnika ... In dobim miren odgovor, ki me hkrati pomiri in pripelje na rob joka: »Od tukaj naprej se brez vrha ne obrača.« V glavi mi vzroji na

stotine misli, spominov in prebliskov. Spomnim se prijateljev, ki so za vedno ostali v gorah, prijateljev ki so odšli na pot brez vrnitve. Ali sem otroka že popolnoma zasvojil in indoktriniral v smislu tiste feničanske »Pluti je pomembno, živeti pa ne!«? Ali gre za fanatizem, enak fanatizmu revolucionarjev in režimov polpretekle zgodovine? Spomnim se tudi gornikov, umrlih pod ledenim plazom na drugi strani gore le nekaj dni nazaj. Spomnim se Pavleta in kako sem strmel v zaslon računalnika z žalostno novico iz Pakistana in spomnim se svaril

in opozoril. A vreme je dobro in bo tako še nekaj dni in zadnji konec tedna v avgustu je in začela se bo šola in obljubil sem ti ta Mont Blanc že lani po Großglocknerju ...

Hitra aklimatizacija

Nimava časa za aklimatizacijski vzpon, čeprav sva bila lani najvišje na Triglavu, ti drugič, osemletna spretnica Maja pa prvič. Ker ne utegneva na ta aklimatizacijski Gran Paradiso ali kar koli drugega, vtipkam v Google ključni besedi »višinska soba« in pokličem Olimpijski športni center v Planici. Plan je sledeči: nočitev pod pogoji višine 3500 metrov nad morjem v hotelski sobi bo vsaj malo pripravila telo, nato pa naslednji dan zgodaj čez padsko nižino, pa pristop do planinskega doma Tête Rousse ...

Rečeno – storjeno. Vstopava v višinsko sobo, ah, okno je odprto ... Pa dobro, odpraviva napako in odstotek kisika v najini sobi počasi pade na zelenih štirinajst do petnajst odstotkov. Ta čas pripravljava nahrbtnika in gledava tekmo. Končno se nekoliko prepozno uleževa, spanec pa ni bog ve kako trden, saj nočni mir pod Poncami nenehno moti izmenično vklapljanje generatorja dušika in ventilacije, pa še zrak je kar suh. Z jutrom sva na avtocesti proti Vidmu, na cestninski postaji sledi ritual z najboljšo kavo na svetu, s pomarančnim sokom in svežimi rogljiči. Vožnja proti Milanu se precej vleče, tovornjakov je ogromno, vmes pa še padeva v kolono zaradi nesreče. Ko zavijeva na sever proti Aosti, je cesta dokaj prazna. Zagledava hribe. Iz neskončnih tunelov zgornjega dela doline naju skoraj izstrelji pod južno pobočje najvišje evropske gore. Osupla gledava Peutereyski greben z Aiguille Noire in mogočni Brenvin ledenik. Dvanajstkilometrski tunel naju popelje v svetovni center smučanja in alpinizma – Chamonix. Nedaleč naprej v kraju Les Houches zapustiva avto in z nahrbtnikom na ramenih poiščeva novi prevoz. Tukaj izveva, da imava srečo, saj že velja jesenski vozni red in ostane le še zadnja vožnja. Z žičnico ujameva zobato železnico, občudujeva strmino proge in lepoto narave. Počasi se vzpenjava proti planinskemu domu in fotografirava gamsje mladiče. Aiguille de Bionnassay se nad nama dviga kot velikanska utrdba, zidana iz ledenih blokov. V domu se zmeniva za večerjo in postelji, ki sta pravi zadetek na loteriji, saj ob zadnjem koncu tedna v avgustu nimava rezervacije, vreme pa je lepo in stabilno. Spanec ne traja dolgo. Še preden se oglasi moja budilka, slišim tvoj odločni: »Oči, oči!« Sva že zamenjala vlogi vodje in vodenega? Ali morda podzavestno po pilatovsko prepuščam

Na strehi Alp

pobudo prav zato, ker nisem povsem prepričan če je tura zate primerna?

Do Aiguille du Goûter

Zgodnji zajtrk nama pretirano ne tekne, kmalu sva že pod zvezdami. Nad nama je že veliko človeških zvezd – lučk, ki se hitro premikajo navkreber. Nekateri prihajajo direktno iz doline, kaže da niso prespali v domu; kakšno višinsko razliko bodo danes prehodili! Zdaj že vidiva, da je pretoplo in če bova nadaljevala zimsko napravljeni, bova kmalu povsem mokra ... Ob tem se spomnim na Titanik. Takoj se ustavi in precej slečeva, seveda dragoceni čas teče. Razvpiti »ozebnik smrti« je dokaj kopen in čezenj je visoko v zraku napeta vrv, nočni mir pa skoraj popoln. Po neizrazitem grebenu desno od ozebnika se v soju čelnih luči vzpenjava, tu in tam se primeva za jeklenico ali klin. Potem zagledava kamnito škarpo,

nad katero v tišini čepi obris najbolj obljudenega izhodišča za naskok na vrh Mont Blanca, to je znameniti planinski dom Aiguille du Goûter. Vstopiva v prazno jedilnico, ki je videti kot zapuščeno bojišče. Saj res, tukaj so že zdavnaj zajtrkovali in odvihrali proti vrhu. Ker veva, da tik nad domom vstopava v svet večnega ledu, se nekoliko bolj napraviva, malo pa tudi prigrizneva. Sledi neskončno pobočje Dôme du Goûter ...

Na streho Alp

Zdaj sva že prečkala najin »Rubikon« in dosegla zavetišče Vallot, najvišji bivak v pogorju Mont Blanca. »Zavetišče Vallot! Ti preprosta pločevinasta škatla, ki so te že stokrat blagoslovili, zanesljivi pristan za ljudi v brezupu na višini nad štiri tisoč metrov, koliko alpinistov, zapisanih smrti, ti dolguje svoje življenje!« Te besede je v knjigi *Moje gore* zapisal znani alpinist

Walter Bonatti. A sedaj je gora pohlevna kot sit speči lev, ljudje pred bivakom posedajo in kramljajo, o podivjanih elementih ni ne duha ne sluha. Sedaj sva se že oprijela kameljega grebena in počasi lezeva z ene grbe na drugo. Štejeva korake, po strmem jih narediva le petnajst do dvajset, sledi kratek počitek za *duškanje*. Ko se te strategije naveličava, hodiva rajе petdeset korakov naenkrat, a zelo počasi ... Ne glede na strategijo hoje z zadovoljstvom ugotavljam, da nisi utrujen, vrh je le vprašanje časa. Pred nama je še zadnja strmina nad drugo grbo, potem pa ostane le še položen snežni greben. Tukaj nama skorajda ni več do štetja korakov, dobila sva novih moči. Greben se nato povsem poravna, višje je le modro nebo. Nebo in veselje. Na vrhu sva. Usedeva se in uživa. V globini tri tisoč osemsto metrov pod nama je Chamonix, nad njim pa znana igla Aiguille du Midi, na katero pelje žičnica – tehnični čudež. Sedaj nama ta imenitna poldnevna špica oziroma Chamonijska Ponca ali naravna sončna ura deluje nekam majhna in nizka. Kot nikoli doslej tukaj sedim in se mi nikamor ne mudi, snela sva očala in se slikava, uživava in se radostiva slehernega trenutka.

Hodiva v dolino, važiča, z vrhom v žepu. Zmeraj sem med vrnitvijo iz hribov imel občutek, da ima tisto, kar se mi je na gori zgodilo, ogromno vrednost in da je ta občutek nekaj skoraj otipljivega, nekaj, od česar se da odrezati košček v mrakobnih dneh.

Da je ta občutek nekaj stvarnega in oprijemljivega. Sedaj ko sva vrh dosegla skupaj, v meni prekipeva celo premoženje, celo bogastvo. Zdaj ni več niti sledu utrujenosti, moj dvanajstletnik in jaz drviva v dolino, na trenutke morda tudi preveč samozavestno hitiva, a kaj, ko sva tako vesela. Na zgornji postaji zobate železnice mrzel tuš: »Jesenski vozni red pač, veste, na naslednji vlakec bo treba počakati dve uri.« Pa kaj potem! V pol ure zdrviva do postaje Bellevue, nato pa takoj z gondolo v dolino.

S slavnostnim občutkom se sprehajava po Chamonixu. Mesto je polno ljudi in vroče je skoraj kot na morju. Ravno poteka tradicionalna gorsko tekaška prireditve, ljudje temperamentno spodbujajo udeležence, ki tekmujejo predvsem sami s seboj in si med približevanjem cilju režejo kos pogače zadovoljstva. Iz kavarnice jih opazujeva in srebava vsak svoje, nato pa se odpraviva še do spomenika Saussureju. Bronasti sponzor prvega vzpona na Mont Blanc se drži zravnano, prvopristopnik Balmat ob njem pa precej sklonjen kaže vrh gore. Dober prikaz razmerja med kapitalom in delom? Od nekod prihrumi skupina treh fantov in treh punc s tolkali, v pisanih pajacih in z indijansko šminko na obrazih. Ustavijo se pri spomeniku, bobnajo v ekstazi, potem pa »vodja« pokaže proti vrhu tako kot bronasti Balmat, a z ošabno grimaso in posmehom. Pa slišim tvoje besede: »Treba je gor tudi priti, bobnanje tu ne pomaga!« ◉

Koča Tête Rousse, v ozadju stranski vrh Mont Blanca Aiguille de Bionnassay.

Mizasta gora Roraima

Preden sem se odpravila v Venezuelo, o njej nisem vedela skoraj ničesar. Za to južnoameriško državo sva se odločila naključno – zaradi ugodnih letalskih kart. Poleg karibskega morja, delte Orinoka in Andov na severozahodu naju je popotniški korak zanesel tudi na jugovzhod dežele v pokrajino Gran Sabana. Po teh visokih travnatih ravninah so posejane mizaste gore, ena izmed njih je Roraima.

Mistična Roraima

Na dogodivščino v tako imenovani izgubljeni svet, kakor je Roraimo leta 1912 poimenoval eden izmed prvih raziskovalcev, sva se podala iz indijanske vasi Paraitepuy. Tu živijo Indijanci plemena Pemon, iz katerega je izhajal tudi najin vodič.

Roraima leži v 30.000 km² (za Slovenijo in poll!) velikem narodnem parku Canaima. Tovrstne gore, imenovane tudi tepuy, so ene najstarejših tvorb na Zemlji. Na Roraimini 2810 metrov visoki planoti se srečajo meje Brazilije, Gvajane in Venezuele.

Nežni žarki so naju privabili iz zavetja šotora. Ker so naju vso noč obkrožali kokoši in petelinje kikirikanje, zaradi česar je bil najin spanec moten, sva vstala z veseljem. Gora z venezuelske strani ni zahtevna, zato sva se je hotela lotiti sama, vendar Indijanci najbližje vasi tega ne dovolijo. Tako naju je spremljal Indijanec Nicolas, ki je le hodil pred ali za nama, njegova usta pa so bila tiha kot mirna noč. Ko sva na poti srečevala druge maloštevilne skupine, so jih spremljali nosači, kuharji in vodiči.

Izgubljeni svet v Venezueli

Roraima, ravna gora nad deževnimi pragozdovi

✍ in 📷 Petra Klinar

Midva sva se odločila za najcenejšo in najpristnejšo varianto: midva in Nicolas.

Tudi mi smo se odločili za običajno pot iz Paraitepuya na Roraimo, čeprav so bile njene stene preplezane tudi z gvajanske in brazilske strani. Najprej smo hodili po slikoviti savani. V vetru plapolajoča visoka rjava trava nas je nežno božala po nogah, otočki gozda z bujno tropsko vegetacijo so nam nudili zeleno senco, bučne reke so nas ohladile in nam omogočile razposajeno čofotanje. Ves čas smo pred sabo imeli svoj cilj, ki je bil še zelo daleč. Počasi, počasi je pikica postajala večja. Ozka stezica da vedeti, kod in kam naj stopi noga. Zelo prijetna hoja, malo gor, malo dol, nič težkega. Po treh urah hitre hoje smo prišli do prve večje reke Tök. Čeprav je september precej

deževen in ne najprimernejši za obisk tega območja, s prečkanjem visoke reke nismo imeli večjih težav. Kmalu smo prišli do večje reke Kukenan. Gladina vode je bila zelo visoka, vendar nama je z Nicolasovo pomočjo uspelo. Sonce je bilo že zelo visoko, zato sva se ohladila in spotoma umila v rumenkasti reki. Indijanski vodič je bil bolj zadržan in se ni pridružil najinemu veselju v vodi.

Ob reki Kukenan je kamp, ki je cilj prvega dne večine pohodnikov. Mi pa smo z navdušenjem nadaljevali proti zmeraj večji Roraimi. Stezica se je počasi začela dvigovati, bili smo zmeraj bližje vznožju stene. Komaj sva čakala, da se je lahko dotakneva. A gora naju še ni pustila blizu. Prav izza nje so se prikradli črni čolni in izlili na nas ogromno količino dežja. Po enourni hoji po dežju smo prišli do baznega tabora. 1870 metrov visoko tik pod steno smo si postavili šotor in prisluhnili želji želodca. Vedno dobrodošla pašta se je tudi tokrat izkazala za izvrstno.

Po prespani noči nas je čakal fizično napornejši dan, saj smo zamenjali trekking po savani za vzpon na goro. Iz baznega tabora smo se začeli vzpenjati do stene. Pogled na mogočni masiv, ki se kakor stražar postavi predte, je veličasten. Preden smo vstopili v samo steno, so nam džungla, majhen slap in senca stene prinesli tako potrebno osvežilo in okrepcilo za nadaljnjo pot. Začeli smo se vzpenjati ob boku Roraima. La Rampa je nekakšna razpoka oziroma izrazita rampa čez steno, kjer vodi ozka stezica, na nekaterih mestih skalnata, drugje poraščena z raznovrstnim rastjem. Oblike kamnov so vse zanimivejše, pogled na ravnice Gran Sabane je sijajen. Na levi strani nam je spremljavo ves čas

delala Roraimina soseda, mizasta gora Kukenan. Čez njeno navpično steno se je v mavričnem pršenju skromno zlival 610 metrov visoki slap Kukenan. Barve in pršenje tega velikana sta naju popolnoma očarala.

Miza mizaste gore

Po dobrih dveh urah hoje po rampi smo prišli na planoto oziroma mizo. Kar naenkrat smo se s strme skalne rampe znašli na drugem planetu. Miza, ravna kot nogometno igrišče, vendar tako drugačna. Kamnite skulpture, v katerih prepoznam pravljичne junake, živali in še mnogo drugega. Neverjetne oblike kamnov, ki so zloženi eden na drugega v najbolj nemogočih pozicijah, so tako zanimive, da je težko odtrgati pogled. Gora in njene formacije pripovedujejo svojo magično zgodbo. Tretjina rastlinskih vrst, ki uspevajo na Roraimi, je razvitih le na njej. Planota Roraima je ena izmed najbolj grobih okolij za življenje na Zemlji. Geološka zgradba gore ne dopušča dobrih pogojev za rastlinstvo, zato se je razvilo veliko mesojedih rastlinskih vrst. Čudili smo se raznobarnim rožam, tudi živalski svet je zanimiv. Sicer smo videli le majhno črno-rumeno žabo, a osupnili sta nas njena majhnost in barvitost. Nicolas naju je popeljal na najvišjo točko mize. Z veseljem sva se ozrla po nizko ležeči savani in sosednjih gorah.

Ker na gori nisva nameravala prespati, smo šli brž naprej. Šele tu na vrhu sva spoznala pomembnost vodiča, saj se je na planoti zelo težko orientirati. Vse je tako podobno, a tako drugače. Najprej smo šli do doline kristalov, kjer je pravo bleščeče bogastvo. Nisem se mogla načuditi čudežem Zemlje, ki rojevajo tako lepe oblike. Tudi rob planote je izredno zanimiv. Šli smo na zanimivo točko, kjer je zagoden velik balvan, ki ustvarja nenavadno okno. Nisem še videla zanimivejšega pogleda skozi okno. Že par ur smo hodili po mizi, pa se oko še vedno ni hotelo nagledati različnih oblik. Ker je na gori ogromno dežja, se ustvarijo bazenčki. Tako imenovani Jacuzzi ni ponudil vroče kopeli, ampak nadvse mrzlo osvežitev. Sonce nam je namenilo še nekaj prelepih žarkov in v vodi so se prelivale tople barve vseh razsežnosti. A kmalu zatem se je vremensko stanje na hitro spremenilo in že je začelo deževati. Kakor da gora želi, da jo spoznamo v vseh barvah in oblikah. Zatekli smo se pod previsno steno, imenovano El Hotel, kjer večina pohodnikov prenoči v šotorih. Mi pa smo se po deževju odpravili nazaj proti rampi ter začeli sestopati z največje mize, ki sem jo kadar koli videla.

610 m visoki slap Kukenan

Hitrostna dirka

V baznem taboru pod steno smo pobrali stvari in jo mahnili nazaj. Hodili smo že od ranega jutra, vendar smo s potjo nadaljevali, saj sva hotela prespati v kampu poleg veličastne reke Kukenan. V savani je vročina zopet pokazala zobe in kolcalo se nama je po 15 °C z vrha. Ko je Nicolas povedal o nevarnih strupenih kačah, sva jo še hitreje ucvrta proti reki. Končno smo se po skoraj dvanajstih urah hoje prigrizli do kampa. Lepo je bilo, ker je bil popolnoma prazen. Preveč je bilo vseh vtisov z vrha gore, da bi lahko svoje misli usmerila še v spoznavanje novih ljudi. Zakurili smo ogenj in si pripravili obrok. Kar kmalu sem izvlekla belo zastavico, hotela sem se predati spancu. Vendar ni bilo lahko. Brneči komarji so začeli svoj ples. Zaščitila sem se z mrežo ter zaspala v upanju na mir, toda zjutraj sem se zbudila vsa popikana, pikica pri pikici. Zanimivo, da so komarji vzljubili le mene, moška namreč pikov tako rekoč nista imela.

Po zajtrku smo se napotili nazaj proti izhodiščni vasi. Kljub hitremu tempu smo hodili še par ur. Da bi videla še malo več, smo šli del dneva po drugi poti, kot smo prišli. Vodič nama je dal vedeti, naj greva pred njim. Hodila sva in malce pozabila nanj, saj naj bi menda on vodil naju. Nekaj časa sva ga čakala, a ga ni in ni bilo. Mislila sva, da naju je mogoče prehitel po drugi stezici, saj je več čas hodil zelo hitro. Vendar sva ga ob prihodu v vas čakala še nekaj časa. Ob prihodu je le še podal roko ter izginil kot kafra. Midva pa tudi – novim dogodivščinam naproti. ○

Tepuy

Roraima je gora – planota, ki je le ena izmed več kot sto podobnih mizastih gor na tistem koncu sveta. To so ene najstarejših geoloških tvorb na svetu. Nastale so s počasno erozijo velikanske planote, ki se je raztezala na območju med današnjimi porečji Amazonke in Orinoka. Lokalni prebivalci, Indijanci plemena Pemon, jih imenujejo *tepuy*, kar pomeni *hiša bogov*. Vsak tepuy je na vse strani strmo odsekan s tudi do tisoč metrov visokimi stenami, tako da je le redkokje možen enostaven vzpon. Ker je padavin zelo veliko, skala pa je neprepustna, čez večino sten padajo številni slapovi. Na vrhovih sta se zaradi nepristopnosti razvili specifična flora in favna s številnimi endemičnimi vrstami. Roraima je najvišja med tepuyi, njena površina je okoli 30 km². Bolj znan je nekoliko nižji Auyantepui, ki je kar 700 km² velika »miza«, s katere pada najvišji slap na svetu, 980 metrov visoki slap Angel.

Zanimive skalne tvorbe na vrhu Roraima

Legenda o Roraimi

Kot pravi staro indijansko izročilo, naj bi bila gora Roraima pravzaprav štor velikanskega drevesa, ki se je nekoč dvigalo visoko v nebo, polno slastnih sadežev. Da bi se dokopali do teh dobrot, so ljudje prežagali deblo in podrli drevo. Toda iz prežaganega debla so se ulile ogromne količine vode in poplavile okolico, sadeži so se porazgubili po okoliških pragozdovih, od drevesa pa je ostala velikanska planota. Narava je tako kaznovala človeški pohlep. Zanimivo, da je daleč na drugem koncu sveta nastala legenda s skorajda enakim sporočilom, kot ga nosi naša zgodba o Zlatorogu in njegovih rajskih vrtovih, ki jih je uničil človeški pohlep!

Kako na Roraimo?

Potovanja s pohodništvom v Venezueli so pred kratkim začele ponujati tudi slovenske popotniške agencije, zato se je na Roraimo najenostavneje podati z njimi. Venezuela pa je primerna tudi za take, ki se v oddaljene dežele raje odpravijo sami. Dobro je znati vsaj malo špansko, kajti angleščino govori le malokdo. Za potovanje med mesti je najceneje in najenostavneje uporabiti nočne avtobuse, ki so zelo udobni in razmeroma poceni. Kljub temu da je Venezuela manj razvita država, so cene relativno visoke in podobne tistim pri nas. Če hočemo na Roraimo, se moramo najprej pripeljati v mesto Santa Elena na jugozahodu države blizu meje z Brazilijo. Tam je treba poiskati turistično agencijo in se z njimi dogovoriti za treking. Tura vključuje prevoz do zadnje vasice Paraitepuy, vodenje, hrano, šotore in nosače za vse razen osebno opremo. Treking običajno traja 6 dni: prvi dan 4 ure nezahtevno do gore, drugi 4–5 ur strmeje do baznega tabora, tretji dan 4–5 ur naporno in strmo na vrh, četrty dan za razgledovanje po planoti, nato pa še dva dni sestopa. Po želji turo tudi skrajšajo ali podaljšajo. Cena je od 300 € navzgor. Treking je razmeroma naporen, zato je treba imeti dobro hribovsko kondicijo. Bodite pripravljeni na obilne in pogoste padavine, nadležne insekte, močno sonce in razmeroma nizke temperature na vrhu. V nahrbtniku je treba imeti tudi dobro zavarovano suho obleko za večerno preoblačenje.

Ogenj in led gora pod Južnim križem

Potepanje po Novi Zelandiji

✍ in 📷 Andrej Bandelj

Slovenci se velikokrat vprašamo, ali je še kje dežela podobnih lepot, kot jih premore naš raj pod Triglavom. Ponosni na svoje gore se radi ozremo k sosedom, da bi tam poiskali odgovor na to in podobna vprašanja. Tudi midva nisva nič drugačna, le da sva se odločila srečo preizkusiti na povsem nasprotnem koncu sveta. Pot so nama svetovali prijatelji, ki so tam že bili. Vabili so naju tudi tam živeči znanci, ki sem jih kot turistični vodnik gostil v Sloveniji. »Bojimo se, da bosta ob obisku malo razočarana, ker sama živita v tako lepi deželi,« so nama rekli. Nasprotno, na koncu svoje poti sva bila polna prelepih doživetij in odkritij. Odkrila sva Novo Zelandijo in njene gore.

Veličastne naravne sile

Dobrih trinajst Slovenij meri ta država, stisnjena med Pacifik in Tasmanovo morje. A le dvakrat toliko ljudi živi tam, kar pomeni, da kmalu za robom velikih mest naletimo na zelo redko poseljeno podeželje, ki zaradi silnih premikov Zemljine skorje povsod kipi v višave. Naravne sile so v geološki preteklosti Novo Zelandijo razdelile na Severni in Južni otok, ki ju obdaja še na stotine manjših, razporejenih vzdolž dolge, razčlenjene obale. Država, ki ji maorski staroselci pravijo tudi Aotearoa – dežela dolgega belega oblaka –, leži na t. i. pacifiškem ognjenem obroču, sistemu tektonskih prelomov na stiku tihoceanske in sosednjih litosferskih plošč. Premiki v Zemljini notranjosti so tu tako močni, da jih lahko občutimo tako rekoč vsepovsod. Na Severnem otoku je prodirajoča magma oblikovala (in še vedno oblikuje) številne vulkanske stožce, manjše kraterje, blatne vrelece in druge, z izrazitim

vonjem po žveplu povezane pojave. Južni otok je »hladnejši«. Narivanje Zemljine skorje je v višave prisililo skalne gmote Južnih Alp, ki so se ustavile 3754 metrov visoko, na vrhu gore Mount Cook ali po maorsko Aoraki (prebadalec oblakov). Prav tam se je kalil legendarni Edmund Hillary. Njegova razburljiva življenjska pot se je končala mesec dni pred najinim obiskom, zato je bilo potepanje po teh gorah vsaj malo povezano tudi z njim, enem najznamenitejših Novozelancev.

Key Summit – na jugu Južnih Alp

O dvomesečnem potovanju bi lahko pisal v nedogled, a se bom omejil na gorniška doživetja, ki sta jih najbolj zaznamovala dva temeljna naravna elementa – ogenj in led.

Ogenj Severnega otoka

Izrazitejših gorskih verig tu ni, so le posamezni vulkani, razporejeni v izrazitem nizu, ki poteka skozi osrčje otoka. Geologi to območje imenujejo vulkanska cona Taupo. Ime izhaja iz največjega no-

vozelskega jezera, ki leži v velikanskem kraterju – posledici silovitega izbruha, do katerega je prišlo pred približno 26.500 leti. Tudi danes tu ne najdemo ugaslih vulkanov, pač pa le stožce različnih stopenj aktivnosti. Najvišji med njimi je Ruapehu. Na vrhu, pravzaprav med več vrhovi, od katerih najvišji doseže 2797 metrov, se lesketa kratersko jezero, ki sva si ga izbrala za cilj. Pohitela sva, da se ne bi ob izbruhu spet izpraznilo, kot se to pogosto dogaja, nazadnje marca 2007.

Na sotočju ledenikov pod Aorakijem

Prenočevala sva v kampu Whakapapa v osrčju Narodnega parka Tongariro, ki je najstarejši v državi, saj so na območju vulkanov Ruapehu, Ngauruhoe in Tongariro poseben varstveni režim razglasili že leta 1894. Prvi dan sva se z množico ostalih turistov podala na znamenito prečenje Tongariro Crossing, ki nam ga je malo pokvarilo turobno vreme, pa tudi hoja po že kar kičasto urejenih pešpoteh in gnetenje na »foto stop« točkah nista ravno najina stvar. Zato sta večerna razjasnitev in s soncem obsijan ter s svežim snegom prekrti bližnji vrh Ruapehuja podkrepila najino odločitev za vzpon.

Dremajoči velikan

Zjutraj sva se po gorski cesti odpeljala do smučarskega središča in si s sedežnico olajšala še nekaj sto metrov spotikanja po nestabilnih pobočjih iz strjene lave. Na zgornji postaji sva se pripravila za

začetek vzpona, k čemur je sodila predvsem zaščita pred soncem, ki je v tistem delu sveta zaradi izrazito stanjšane ozonske plasti še posebej močno in nevarno. Označene poti na vrh ni, zato tudi ni množic »turističnih« gornikov. Srečaš le tiste z nekaj pustolovske žilice, ki si na spletu ali v literaturi preberejo skope opise pristopa. »Najprej je treba slediti stebrom smučarske vlečnice, nato pa ostankom stopinj predhodnikov v smeri roba kraterja.« Sliši se preprosto, a ni, še posebej v megli, ko vzpon odločno odsvetujeva. Midva sva imela srečo, saj so dolinske megle po pobočjih priplezale šele pozno popoldne, ko sva se že vrnila do sedežnice. Kljub temu nama ob vzponu ni uspelo najti prave steze, zato sva bolj po svoje grizla kolena in bentila nad sipkim vulkanskim materialom, ki se nenehno kruši od roba kraterja in daje vedeti, da so v primerjavi z njim naša melišča pravzaprav znosna.

Pravljična podoba vulkana Ngauruhoe

A je bil trud kmalu poplačan, ko se nama je odprl pogled v prostrani krater, obdan z vencem vrhov, ki so se belili v nekaj centimetrih svežega snega. Prečila sva proti skromnemu zavetišču na kupolastem vrhu, ki leži nekje na višini našega Mangarta. Pot je bila zelo zanimiva, posebej za geografski duši, ki sta navdušeno stikali za kosi žvepla in drugih vulkanskih mineralov. Krona vsega pa je bil pogled v kratersko jezero. Nekaj smrada po gnilih jajcih, oblački dima nad skoraj vrelo vodo in rumena žveplena prevleka na bregovih so res vredni truda in številnih fotografij. V okolici so se vili temni jeziki t. i. laharov, zelo hitrih in nevarnih tokov mešanice vode, vulkanskega pepela in blata, ki so nastali ob zadnjem izbruhu in izpraznjenju kraterskega jezera leta 2007. Tokrat je bilo na srečo vse mirno. Pozabiti ne gre niti prostranega razgleda. Medtem ko se je celotni Severni otok skrival pod meglenim morjem, so iz njega štrleli le

vulkanski stožci: pravljični Ngauruhoe (znan ljubiteljem Gospodarja prstanov, ki so ga snemali tudi tam) v neposredni bližini, precej dlje na zahodu pa Taranaki, ki je edini od vrste vulkanov odmaknjen iz idealne linije ob tektonski prelomnici.

Grozeča megla naju je kmalu pregnala v dolino. Ravno pravi čas sva dosegla sedežnico in se pod vtisi izrednega vzpona po petih urah hoje vrnila k avtomobilu. Če vas bo pot zanesla na Ruapehu, vam priporočava, da poleg vremenske spremljate tudi najnovejšo napoved vulkanskega in potresnega dogajanja na gori. Novice in opozorila so na voljo v kampih, kočah in informacijskih središčih. Kadar je dogajanje burno, oblasti pristope zaprejo, ko gora »spi«, pa se vam zagotovo obeta izredno doživetje.

Zaledeneli jug

Na nasprotnem koncu sveta je jug hladnejši od severa. Ne le zaradi geografske širine, pač pa tudi zaradi bližine Antarktike, od koder pogosto pihajo hladni vetrovi. Ti se nad Tasmanovim morjem ovlažijo, in ko zadanejo ob jugozahodna pobočja novozelandskih Južnih Alp, sprostijo izredno visoke količine padavin. Tudi prek deset metrov letno so jih že izmerili. Vreme je na Južnem otoku nepredvidljivo vse leto, zato je gornišstvo v sicer čudovitem okolju zelo resna stvar. Snežna meja se tudi poleti ne dvigne kaj prida nad 1200 metrov in nešteti ledeniški jeziki se ustavijo le nekaj kilometrov od morja. Kljub temu se je brez posebnih težav moč podati v mnoge lepe doline in iz njih opazovati mogočne ostre vrhove, večstometrskes slapove, ledene gmote in ledeniška jezera.

Velika gorata območja imajo status narodnega parka. Štirje med njimi, Aoraki/Mount Cook, Fiordland, Mount Aspiring in Westland, so združeni v Unescovo območje svetovne naravne dediščine, ki se razprostira na kar 26.000 kvadratnih kilometrov velikem območju! Tudi tu bi bilo nemogoče opisati vsa presenečenja, ki so se nama odkrivala za vsakim ovinkom, zato se raje odpravimo v osrčje parka Aoraki/Mount Cook, pod najvišjo goro Nove Zelandije.

V istoimenski vasi, ki je danes bolj kot ne le turistično naselje, stoji bronasti kip sira Edmunda Hillaryja. Mladi alpinist, ki je prvi v zgodovini premagal Everest, se tu ozira v pobočja gora, kjer se je pripravljaj na veliki podvig. Njegov pogled se ustavlja na mogočnem Aorakiju, ki ga z leve in desne obdajata ledeniški dolini Hooker in Tasman. Vanju sva se odpravila tudi midva.

Največji ledenik pod najvišjo goro

Ledenik Tasman je od vseh najdaljši in najmočnejši. Devetindvajset kilometrov dolga in štiri kilometre široka ledena gmota sicer ne more uiti globalnemu segrevanju in posledičnemu krčenju, a na obiskovalca vseeno naredi močan vtis. Sprva sva ga le slutila, saj naju je udobna pot, po kateri se turisti preganjajo celo s priljubljenimi štirikolesniki (narodni park?!), vodila naravnost med pobočji gora na levi in bočno moreno na desni. Ko pa se je ponudila prva priložnost za vzpon na slednjo, nama je vzelo sapo. Ne zaradi nekaj strmih metrov plezanja po nametanih skalah, pač pa zaradi pogleda na drugi strani. Ledenik, prekrit s sivkasto plastjo materiala, ki se je nanj odkrušil z obdajajočih pobočij, ogromno jezero, ujeta za čelno moreno, in v njem plavajoči ogromni kosi ledu. Še bolj osupljiv je bil pogled po dolini navzgor. Tam je bilo slutiti nekakšno »sotočje« ledenikov, ki počasi drsijo z venca obdajajočih vrhov. Pot pod noge!

Po nadaljnjih dveh urah prijetne hoje sva se znašla ob bivaku, kjer se alpinisti pripravljajo na začetek vzpona proti Aorakiju. Pod prepadno odsekanim robom, ki ga izpodjeda ledenik, so se nama pogledi ustavili na veličastni beli reki ledu, ki se v ogromen kotel steka iz nešteti krnic. Visoko nad njimi so se čez glavno razvodnico Južnih Alp valile težke megle. Na drugi strani je zagotovo spet deževalo, tu pa sva uživala v prekrasnem marčevskem soncu, saj je jugovzhodna stran gora v t. i. padavinski senci in zato precej bolj suha. Spraševala sva se, kateri vrh bi lahko pripadal nemu od treh, ki tvorijo Mount Cook. Kljub precejšnji gotovosti pravega »prebada lca oblakov« nisva mogla videti, ker sva bila pretesno ob njegovem vznožju, nad nama pa so se boči-

la strma, zaledenela pobočja. Po isti poti sva se vrnila v kamp, kjer so nama poleg drugih gostov družbo delale gorske papige kee. Svoje močne kljune najraje brusijo na gumi in usnju, tako da sva gojzarje zadnji hip rešila pred pogubo.

Pogled, ki ga ne pozabiš

Novo jutro se je začelo spektakularno. Med prvim pretegovanjem pred šotorom se nama je nad krošnjami bližnjih dreves pokazal veličastni, v jutranjem soncu lesketajoči se Aoraki. Skoraj stekla sva po stezi, ki vodi v dolino Hooker. Čez viseča mostova nad divjo ledeniško reko sva se vse bolj bližala vznožju legendarne gore. Najprej je najin pogled pritegnil Müllerjev ledenik, nato pa sva kaj kmalu stala pred čelno moreno Hookerjevega. Odbijajoče mrzla in kalna voda je v brzicah odtekala iz ledeniškega jezera. Na njegovi gladini so plavali modrikasti kosi odkrušenega ledu. Na nasprotnem bregu sva videla čelo ledenika. Njegov začetek je bilo moč le slutiti tam nekje v skritih krnicah pod glavnim razvodnim grebenom. Nad vsem so visela pobočja 3754 metrov najvišjega vrha Nove Zelandije. Oblegajo ga mnogi, alpinisti, ki si želijo na sončni vrh, in novodobni turisti, ki mu za nekaj sto dolarjev mahajo iz lahkih letal, ko preletavajo magično najvišjo točko.

Nama je zadoščal pogled iz doline. Mogočen. Veličasten. Nepozaben. Tako kot še mnogo drugih pogledov in doživetij v novozelandskih gorah. Svet postaja vse manjši, zato se le odpravite tja. Zagotovo vas čudovita dežela na nasprotni strani zemeljske krogle ne bo razočarala. Nama je raj pod Aorakijem in Ruapehujem pustil neizbrisen pečat. A čeprav pri nas ni bruhajočih vulkanov in na ledenike spominjajo le skoraj izginule krpice, sva se vseeno z veseljem vrnila v raj pod Triglavom. ◊

Bavški Grintavec FOTO: DAN BRIŠKI

Smučanje med Cevedalom in kočo Casati

Vzpona na Monte Cevedale in Cimo Marmotto sta me privlačila od nekdaj. Posebno Monte Cevedale, najvišji s smučmi dostopni vrh Ortlerjeve skupine in Vzhodnih Alp, se mi je v domišljiji prikazoval kot gora, ki tiho čaka in vabi dobre duše k sebi. Zato obisk tega vrha za predanega turnega smučarja ni dosežek, ampak zgolj nekaj takega kot romanje za pristnega vernika. Klic, ki se mu razum noče, ne more in ne sme upreti.

Prihod in spomin na predlani

Ko je v zadnjih vzdihljajih umiralo dopoldne in se rojevalo popoldne tistega poznoaprilskega dne, se

je družba petih izkušenih turnih smučarjev in smučark, zbrana na Hrušici, z dvema avtomobiloma v prešernem razpoloženju odpeljala skozi karavanški predor. Od pomembnejših dogodkov tistega dne je potrebno omeniti, da je moj avto odpovedal, natančneje *zaribal*, okrog treh popoldne okoli trideset kilometrov za tirolskim mestecem Lienz v idilični gorski dolini Pustertal. Počilo mu je srce na pol poti do obljubljene dežele, ubogemu staremu meganu. Ali bo tudi njegovemu lastniku? Ali obstaja nekaj takega kot Usoda, ki kroji potek dogodkov?

Priplavajo spomini na predlanski 27. maj. Tedaj smo prenočili v koči Zufallhütte. Vzpon na Cevedale

Monte Cevedale in Köllkuppe (Cima Marmotta)

Turno smučanje z dveh tritisočakov nad dolino Martell

✍ in 📷 Uroš Prelovšek

je najprej odložil jutranji dež, zgodaj popoldne pa dokončno onemogočila gosta megla, ki je pokrila vršni del gore, vključno s kočo Casati. Po nekaj korakih je bilo moč videti le še lastni nos. Na srečo so glasilke delovale brezhibno, tako da se nismo porazgubili. Na višini 3170 m se je bilo treba obrniti. Čakanje ni bilo več smiselno, iz oblakov se je vsul sneg, beli prah je pokrnil smučino. V dolini nas je pričakala visoka pomlad.

V Sillianu je avtomehanična delavnica zaprta, popoldne je in še petek povrhu. Tudi v sosednjem Heinfelsu je delavnica uradno že zaprta, njen lastnik pa skozi naočnike pozorno motri vajenca, ki pometa

delovne prostore. Potem se v celoti posveti nam, prisluhne in pomaga dobiti v najem avto pri kolegu na oplovem servisu v Lienzu. Tam delajo do sedmih zvečer tudi ob petkih. Stanje se le uredi. Ker je ura pozna, je potrebno preveriti, kako je z našo rezervirano sobo na Zufallhütte. Oskrbnik kočje preseneti s telefonsko izjavo, da kljub dvakratni rezervaciji soba v koči ni več na voljo. Da »je bila pomota«, češ spregledal je veliko skupino, ki je danes prišla v kočjo. Potem le pokliče nazaj. Na razpolago ima eno sobo v restavraciji Schönblick v zatrepu doline Martelltal, pri parkirišču, kjer je izhodišče naše ture. Tudi dobro, tako ponoči ne bo potrebno hoditi še uro do kočje.

Pri Bolzanu zavije cesta proti Meranu in v dolino Winschgau. Pri kraju Latsch (Laces) je odcep za Martelltal. Ob pol desetih prispemo. V penzionu Schönberg je prijazno osebje, ki nam postreže z zelenjavno juho, s tirolskim *štrudlom* in pivom. V mansardi je na voljo luksuzni apartma z dvema sobama in osmimi posteljami s *tuhnam*. Zaspim kot ubit.

Vzpon na Monte Cevedale

Sobotno vstajanje je zgodnje, zajtrk prav tako. Kljub temu da ob tej uri hrana ne diši, je potrebno nekaj spraviti vase. Na turo vzamemo kompletno turnosmučarsko opremo, dereze, cepin, čelado. Vzamemo še tridesetmetersko vrv in vsak po kakšen *prusik* in vponko, čeprav na presenečenja na poti ne računamo.

Pred sedmo odrinemo. Če bo dan tako lep kot jutro, nas danes do vrha čaka dobrih 1700 višinskih metrov. Za avto, ki je ostal na parkirišču pod restavracijo, dobimo posebno potrdilo za goste. Brez njega bi bilo potrebno plačati parkirnino. Do kočice Zufallhütte, po italijansko Rif. Nino Corsi, 2265 m, se ravno ogrejemo. Sneg je trd, mestoma skorajda leden. Nad kočico nas pozdravijo velike ledene orgle, zaledenel slap. Prav kmalu se poti razcepijo. V bližini so poleg Cevedala na voljo tudi drugi privlačni turnosmučarski cilji – Madritschspitze, Butzenspitze, Veneziaspitze in Köllkuppe (Cima Marmotta), 3330 m. Slednja je naša tiha želja za nedeljo.

Tudi na Monte Cevedale od tod, s severovzhoda, vodi več smeri. Najzahtevnejša prečka ledenik Fűrkeleferner (Vedretta della Forcola) na ramo Zufallspitze in od tod na sosednji, nekaj metrov višji Monte Cevedale. Od nje se pri koči Marteller Hütte odcepi varianta čez Zufallferner (Vedretta del Cevedale), ki obide Zufallspitze s severa in se pridruži poti, ki vodi od kočice Casati. Mi jo uberemo po najdaljši, a zato plazovom najmanj izpostavljeni poti čez ledenik Langerferner (Vedretta Lunga).

Med potjo postane vroče. Zaščitimo se pred sončnimi žarki. Tu in tam zaveje vetrič, ki s seboj prinese prijeten hlad. Poldne je, ko pridemo do kočice G. Casati (3269 m). Leži ob vznožju Sulden Spitze (Cima di Solda, 3376 m). Do vrha te hišne gore je le kakšne pol ure precej udobnega sprehoda s smučmi. Gianni Casati, po katerem kočica nosi ime, je bil italijanski poročnik v prvi svetovni vojni, njegova fotografija je na ogled v koči. Tu v bližini naj bi ležalo še nekaj topov iz tistega časa – nam in prihodnjim rodovom bolj v opomin kot v spomin.

Nastanimo se v sobi številka 10. Tu vlada močan vonj po izgoreli nafti. V jedilnici si privoščimo zelenjavno juho. Metin čaj prežene iz želodca slab občutek po *izotoniku*. Pred odhodom obnovim zalogo pitne vode, pol litra stane dva evra. Ob pol dveh nadaljujemo pot proti vrhu. Zadnji del ture je mestoma zahteven. Prečnica poteka čez ledeniški prelom in nekaj s snegom pokritih razpok. Nekoliko je izpostavljeno. Spodaj so skoki in ploskve živozelenega vodnega ledu. Ob štirih stojimo na vrhu, ki je po meritvah Italijanov visok 3769 m, po meritvah Avstrijcev pa 3778 m. Ob tej uri na gori ni več drugih obiskovalcev. Odkar je sem gor 7. septembra 1865 prvi prišel Julius Payer z J. Pinggero in J. Reinstadlerjem, so bili tod brezštevni gorniki in mnogi turni smučarji. A vendar je vse tako enkratno. Pihlja hladen vetrič, mirno in spokojno je. Edini sledovi civilizacije v tem svetu skal in snega so kočica Casati

in rdeče pobarvan bivač na nasprotni strani gore ter sled letala na modrem nebu.

Razgled na vse strani je božanski. Königspitze (Gran Zebur), 3851 m, dominira z visečo streho, ki je, vsaj od daleč, videti groteskno resna. Sledov smučanja na njej ni videti, zato pa je opazna strma gaza, urezana skorajda v ravni liniji po levem delu strme ploskve. Desno od njega je mogočni Ortler ali Ortles, kot ga imenujejo Italijani. V daljavi na severovzhodu razločimo Großvenediger, s katerega smo smučali lani.

Po počitku in fotografiranju sledi raziskovanje najugodnejše smeri spusta z vršnega grebena. Smer pristopa ima okrog 30 stopinj ali nekaj čez, a je razbrazdana in spraskana od smučarjev predhodnikov. Poleg tega je na njej nekaj od nanesenega snega zabrisanih prelomov ledenika. Zoprno bi se bilo tu kje zatakni ali zdrsniti, saj se pobočje niže doli nadaljuje v gladkem vodnem ledu živozelene barve, še niže pa se prelomi v skoke. Zato se odločimo za podaljšano smuko po grebenu in smučanje nekoliko desno od normalne smeri. Tod je strmina nekoliko večja, zato pa je sneg še odličen – nedotaknjen in trd. Po nekaj zavojih, pri katerih dobro nabrušeni robniki jekleno zdravo zapojejo, in prečenju še kakšnih sto ali sto petdeset metrov v desno sledi varnejši svet. Tu doli je iztek brez skokov, vijuganje pa bolj brezskrbno. Sledi še smučanje do platoja nad kočico Casati. Povsod tišina. Poznopopoltdanska ura je, sonce še vedno neusmiljeno žge, sami in vsaksebi smo v tem času na širnem zasneženem prostranstvu. Brez besed zarezujemo nove sledi v še nepredelan sneg. A vendar je nekaj prisotno v zraku, kot harmonija, ki se razliva čez nebo. Slutiš in čutiš jo, a je ne slišiš. Ko se zaveš in pomisliš na to, izgine in spet si sam. Ostanle le nepregledno morje gora.

Po večerji spijemo kozarec vina. Razpoloženje je veselo in zgovorno, prihodnosti ni, je samo tukaj in zdaj in tovariši, ki jim žarijo lica in se jim iskre oči. Ob desetih se spravim na razmajan pograd. Smrad po izgoreli nafti, ki se je nalepil med odeje in za katerega ni moč ugotoviti, od kod se je privlekel, draži nosnice in ne pusti spati. Proti jutru vendarle *mrknem*.

Köllkuppe (Cima Marmotta)

Ko se skozi priprto okno v sobico priplazi dnevna svetloba, dremež popusti. Pred zajtrkom s fotoaparatom ulovim mehko oranžno svetlobo, ki se širi čez snežno planjavo pred kočico. Nebo je brez oblaka. Po nekaj grizljajih in požirku pravega čaja okus po nafti izgine, glava se zbistri. Kar je bilo prej težko

Na vršnem grebenu Cevedala

in odbijajoče, postane znosno, čez trenutek ali dva pa že prijazno in vabeče. Obnovimo še zaloge čaja, liter kropa stane dva evra in pol. Nekaj pred osmo smo pripravljene za odhod. Smučanje po ledeniku Langenferner je en sam jutranji užitek, ki kljub množestvilnim postankom prehitro mine. Spodaj na okrog 2350 m pustimo odvečno obleko in opremo pri balvanih, na smuči pa ponovno nadenemo kože in srenače. Sneg je tudi to jutro trd.

Ob vzponu na ledenik Fürkeleferner gremo mimo kočice Marteller Hütte, ki kot orel v gnezdu straži nad dolino. Čez nekaj časa zavijemo levo navkreber. Ko

imamo za seboj še krnico više gori, smo na zgornjem platoju, na ledeniku Hohenferner (Vedretta Alta). Z njega dobro vidimo Köllkuppe in družino drznih vrhov Veneziaspitze. Sonce tudi danes neusmiljeno žge, le nad dolino že opoldne opazimo nizko oblačnost. Po ogledu vršnega dela se vprašam, zakaj so Italijani tej gori dali ime Cima Marmotta. Morda zato, ker ima, z nekaj domišljije, obliko dolgega ležečega svizca z glavo, zaobljeno zadnjico in s kratkimi nožicami?

Nadaljujemo do sedla tik pod vrhom, zadnji del v serpentinah. Na terasi snamemo smuči in zadnjih

Razgled s Cime Marmotte, v ozadju Cevedale in Zufallspitze

petindvajset višinskih metrov do vrha opravimo peš. Na vrhu nas pozdravi majhen križ. Zanimiv je in po svoje prisrčen, prav nič zapovedovalen in vzvišen. Povezan in *okrancljan* je s pisanimi rutkami in krpicami kot nepalski *čorten*. Ob njem naredimo skupinsko fotografijo. Fotograf je tokrat prijazen Italijan, ki je po vsem sodeč tod doma. Ponosno razkaže in opiše vrhove od Ortlerja do Cevedala. Ko uvidi, da jih že poznamo in da smo bili prejšnji dan na Cevedalu, je vidno zadovoljen.

Sestopimo na ramo. Dan je zakorakal v popoldan in spodaj za grebeni se je z zahodne strani že nekaj časa plazila »nebbia« (megla), kot je ta plazeči se vremenski pojav poimenoval Italijan. Na srečo je pritisk tostran grebena zdržal, tako da so nizki oblaki z meglicami ostali na drugi strani. Večinoma smučamo desno od smeri pristopa, možno pa je tudi prečenje levo od ledenika, s smuko po ne prestrmi grapi do ledenika Fürkeleferner. Sneg je nižje doli zmehčan in južen, zavoji so težji kot v zgornjem delu.

Pri skalah pomalicamo, sledi smučanje do Zufallhütte. Ledene orgle nad kočo še stojijo, so pa

manjše in prozornejše kot prejšnji dan. Pri koči si privoščimo pivo in še nekaj sonca na pregrete glave, potem pa smučanje naprej do parkirišča. Med potjo si ogledamo slap pod kočo. Popoldanska vročina je sprostila moč vode, ki šumi in žubori pod ledom in snegom. V nekaj tednih se bo vse spremenilo. Sem gor bo prišla pomlad in po travah se bo bohotilo drobno cvetje, macesni bodo pognali nežne bele in rožnate storžke.

Med vožnjo v dolino Winschgau občudujemo kontrast med bujnim zelenjem in bleščeče belim snegom visokogorja. Gore na severu v okolici Brennerja so zasnežene kakor sredi zime, po dolini okrog Bolzana pa poganja trta in cveti drevje. Prijeten vonj cvetja in zelenja se meša z mediteranskim zrakom. V Heinfelsu priredimo kratek piknik ob avtu, poleg priložnosti za obuditev lepih spominov je to nekakšna sedmina. Na poti domov nas čaka še nekaj adrenalina. Do karavanškega tunela in bencinske postaje pri Hrušici se privlečemo z zadnjo kapljo bencina, urico zatem pa smo že doma. Človek v življenju vendarle potrebuje tudi kanček sreče. ◉

Viri:

1. Siegrid Garnweidner: Erlebnis Skitouren; Die 100 schönsten Touren in den Alpen. Bruckmann Verlag, München, 2004.
2. Rudolf in Siegrun Weiss, Kurt Schall: Genuss Schitourer-atlas, Südtirol & Österreich Süd, 2., aktualisierte Auflage. Schall Verlag, 2002.
3. Wikipedia: http://de.wikipedia.org/wiki/Monte_Cevedale.

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO UNIVOX

107.5 MHz
106.8 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

BALKANIKA
turistična agencija

- Smučarski vikendi na Jahorini (BiH)
- Madeira (Portugalska)
- Kreta (Grčija)

T: +386 (0) 590 33339
www.balkanika.si
balkanika@t-2.net

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

Latschur (2236 m), skupina Latschur

Neznana gora nenavadnega imena

 in Tomaž Hrovat

Latschur je neznan, nenavaden in blizu. Dovolj razlogov, da ga raziščemo s smučmi na nogah. In ugotovimo, da je tudi zelo lep in kljub skromni višini kar naporen. Na turi opazujemo ledeniško Belo jezero (Weissensee) pod sabo, ki je sicer turistom dobro znano in poleti obljudeno, vendar je narava ostala precej prvobitna, še posebno na vzhodnem robu jezera, na katerem se začne naša tura.

Latschur je smučarska gora za zimske mesece, saj zaradi svoje južne lege in nadmorske višine kmalu ogoli. Pravi čas za turo je treba uganiti na podlagi izkušenj. Po večjem sneženju je zgornji del gore precej plazovite narave. Od kod ji čudno ime, lahko samo ugibamo. Lahko bi izhajalo iz nemške besede die Latsche, ki pomeni ruševje. Ruševce torej?

Ture na Latschur ni modro podcenjevati; jezerska gladina je na nadmorski višini 931 m, tako da nas od vrha ločijo kar štiri ure vzpona. Tura ni prav lahka, priporočljiva sta solidno turnosmučarsko znanje in telesna pripravljenost. Osrednja orientacijska točka je planina Techendorfer Alm, planinske kočice na poti ni.

Izhodišče: Weissensee.

Kako do izhodišča? Po avtocesti Ljubljana–Karavanški predor–Beljak–izvoz Bistrica na Dravi (Feistriz am Drau) in potem po lokalni cesti do Belega jezera (Weissensee). Cesta do jezera je asfaltirana in stalno plužena. Iz Ljubljane 150 km.

Vzpon: Začnemo pred jezersko obalo, malo pred domačijo Urbele. Tam poiščemo smerno tablico (Techendorfer Alm – oznaka »steil«). Turo najlepše izpeljemo tako, da naredimo nekakšno pentljo. Od avta sledimo markacijam in po tu in tam strmi planinski poti dosežemo planino Techendorfer Alm nad gozdno mejo. Nad planino se držimo leve, se vzpnemo na greben in nadaljujemo bolj ali manj dosledno po njem. Na vrh se vzpnemo po sekundarnem grebenu proti SZ, prepoznali ga bomo po križu.

Spust: V zgornjem delu se lahko strmo spustimo naravnost na planino Techendorfer Alm, potem pa se prepustimo gozdni cesti, ki nas bo pripeljala prav do jezera.

Višinska razlika: 1200 m, **čas vzpona:** 3–4 ure, **najprimernejši čas:** januar–marec.

Zemljevid: WK 223 Naturarena Kärnten–Gailtal–Gitschtal–Lesachtal–Weissensee–Oberes Drautal, Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Pripravil: Andrej Sritar

Na planino

»Izpolni, kar si izpolniti dolžan!«

Igor Glasenčnik, vsestranski motivator in planinski popotnik

✍ Pogovarjal se je Aleš Tacer

Zimski čas je čas počitka. Tako je bilo vsaj stoletja nazaj. Dandanes je ta fraza mišljena bolj v simbolnem pomenu, kajti tempo hitrega življenja se je brzkone zajedel že v vse pore našega življenja in posledično v vse letne čase. Pa vendarle lahko rečemo, da je nekaj te simbolike le še ostalo tudi v današnjih časih. Ker je torej zima in je čas počitka, sem se v tem brezdelju spomnil, da bi si morda vzel nekaj časa za pogovor tudi človek, ki je v zadnjih dvajsetih letih močno zaznamoval planinsko dejavnost v zgornjedravski dolini. Živi v župnijskem uradu na Kapli na Kozjaku in je glavni oblikovalec tamkajšnjega kulturnega življenja. Je pesnik, pisatelj in režiser, ki je na oder spravil več humorističnih iger. Je prvi med ustanovitelji Planinskega društva Ožbalt-Kapla, ki bo čez dve leti (v januarju 2011) praznovalo dvajseto obletnico obstoja. Je vodnik A kategorije in idejni ter markacijski oče dveh poti: Pot za srce in Razgledna pot na Kapli.

Igor, v tem uvodu sem te orisal zgolj površno, na splošno. Se strinjaš z oznakami, ki sem ti jih prilepil?

»Pravzaprav težko kaj od naštetega zanikam. Bo že držalo, če drugi tako pravite. A meni bi bilo od vsega naštetega še najbolj všeč tisto, kar ni zapisano, a mi je nekako najbližje: sem preprost podeželski ljudski župnik. Res je, da sem se in se še ukvarjam z mnogimi dejavnostmi, a te so samo bežen odsev nečesa, kar nosim v sebi, v srcu, kar mi je dano.

Vsi smo obdarovani že z rojstvom. Življenje je velik dar in če je meni darovano, sem poklican, da to obdarjenost delim z drugimi. Življenje je nepovnljivo, a svoj resničen pomen dobi le takrat, ko se razdaja v ljubezni do bližnjega. Ker sem veren človek, se zavedam, da vse prejemam od Boga. Zahvala za

božje darove pa je v tem, da svoje sposobnosti razvijam in plemenitim, da jih potem take posredujem naprej. Ni mi žal časa, denarja in ponosa – samo, da je človek, ki mi je poslan na pot, deležen vsaj delček tega, kar premorem sam. Najsiriomašnejši smo takrat, ko hočemo vse zase in nismo pripravljeni ničesar darovati za sočloveka. To dejstvo me vedno žene naprej, da kljub mnogim dejavnostim vztrajam. Vztrajam kljub temu, da marsikomu moje delo ne pomeni nič. Plutarh je dejal: Nikoli ne delajte dobro, če niste pripravljeni prenašati nehvaležnosti. Zase lahko rečem, da prejemam veliko hvaležnosti za vse svoje delo, zato sem res srečen in zadovoljen.«

Preden skupaj kreneva po tvojih planinskih poteh, morda na kratko osvetliva tvoj prihod na Kaplo pred dvema desetletjema. Prišel si kot dušni pastir po dekretu škofa Krambergerja, prej si deloval drugje?

»Po prejemu mašniškega posvečenja leta 1981 sem nastopil službo kaplana v Slovenj Gradcu. Zame je bil to kraj, ki mi je precej prirasel k srcu. Pravijo, da ti prvo kaplansko mesto ostane zapisano v srcu kot prva ljubezen. Pet let sem ostal kaplan in bil hkrati veliko na bližnjih Selah, pod mogočno Uršljo goro. Posebej sem jo vzljubil, saj se je moj oče rodil na Razborju pod Goro. Tako sem še vedno precej čustveno navezan na Goro, kot jo ljubkovalno imenujem. Tudi moj ata ji je dejal tako, kolikor se spomnim. Še danes sem vesel, da jo vidim tudi s Kaple, če le hočem. Malo grem na sprehod in že jo zagledam kot stražarko mogočne Pece in drugih gora v ozadju.

Na Meškovich Selah sem vzljubil knjige še bolj kot prej in osebnost Ksaverja Meška me je znova in znova nagovarjala. Ljudje so mi v razgovorih slikali pisatelja kot idealnega duhovnika in narodnega buditelja. Kdo

ne bi želel nekaj teh pozitivnih lastnosti imeti tudi sam? Tako sem dobesedno požiral njegove knjige, zgodbe, opise ljudi in njihove značaje. Ja, Meško je bil nekakšen duhovni mentor mojim mislim, želim in dejavnostim. Rad sem ga predstavljal tudi otrokom, jim opisoval njegovo življenje in delo ter tako želel privzgojiti mladim hvaležnost do prednikov, posebej do njega kot dušnega pastirja, ki je vzgajal njihove stare starše. Lahko rečem, da Mešku veliko dolgujem, čeprav sem ga spoznal samo posredno iz njegovih del.

Selance sem imel rad, oni pa mene. Bil sem žalosten, ko me je škof prestavil v bližnje Ravne, kjer sem ostal tri leta. Pokojni župnik Jaroš me je želel videti kot svojega naslednika, a meni to ni bilo najbolj všeč in tudi škof Kramberger ni mislil tako. Zato mi je po skupaj osmih letih kaplanovanja ponudil faro v Ožbaltu s soupravo Kaple. Sprejel sem. Ostal sem blizu doma, poznal sem temperament in značaj ljudi, saj sem bil rojen v Vuzenici v dravski dolini. Tako sem se leta 1989 preselil v Ožbalt in ob nedeljah odhajal na Kaplo. Ta kraj pa me je povsem osvojil. Očarali so me ljudje, tako preprosto iskreni, hvaležni, odprti za dobro in željni, da naredijo kaj iz sebe. V začetku so se mi zdeli nekoliko plahi, a sčasoma vedno bolj zavzeti, pripravljeni, da nekaj podarijo sebi, svojemu kraju ter posredno tudi drugim.«

Že kar hitro si se našel v stiku z naravo, katere del si, v pohajkovanju po okoliških hribih ... Najbrž si

zavestno združil prijetno s koristnim: medtem, ko si pohajal po obronkih na meji s sosednjo Avstrijo, si obiskoval in spoznaval tudi domačije ter ljudi svoje nove fare.

»Pošteno priznam, to mi je bilo in je še vedno najlepše. Od malih nog sem bil rad z naravo tesno povezan, saj sem odraščal pod obronki mogočnega Pohorja, pod Pistrovim gradom v Vuzenici. Tu sem z vrstniki pil vonj gozdov, plezal po skalah, poležaval ob večerih na poletnih travnikih, gledajoč zvezdno nebo. Ob Dravi sem lovil ribe, kar rad počnem še danes. V naravi iščem umirjenost, ideje. Molim, saj me to notranje bogati. Sredi pohajkovanja po stezah, gozdnih vlakah, ob hudournikih najdem ogromno tematike za svoje pesmi, za razmišljanja in meditacijo. Brez tega bi mi verjetno nekaj manjkalo. Nenazadnje sem se zato pred 14 leti preselil na Kaplo, v ta raj sredi kozjaških hribov. Tukaj sem spoznal prave, pristne ljudi, ljudi, ki so zaljubljeni v zemljo, v gozdove, v preprosto kmečko delo. Ker sem takšen tudi sam, sem rad z njimi.

Zanimivo je, da me tudi mestni vrvež po svoje nagovarja. Prav nič se v njem ne čutim utesnjenega. Menim, da mora biti človek v ravnovesju s samim seboj in potem se povsod počuti nagovorjenega, sprejetega, osvobojenega. Včasih rad rečem, da mi mestni vrvež prav dobro dene in ga zavestno poiščem. Prav je, da začutim spremembo. Samote si ne želim vedno, tudi hrupa seveda ne, a med obema je tako prijetno krmariti. Je pa res, da sem veliko raje na samem, v umirjenosti življenja. Vendar pa je tudi doma tega vedno manj, saj se s klikom na internet kmalu najdem sredi dogajanja. Dandanes je že prava umetnost biti v ravnovesju s samim seboj. Vesel sem, kadar mi to v polnosti uspeva.«

Kako je prišlo do zamisli, da s peščico somišljenikov ustanoviš planinsko društvo? Ustanovni zbor je bil 19. januarja 1991.

»Težko je kar na kratko povzeti tiste globlje namene, ki so mene in moje somišljenike gnali, da smo ustanovili PD Ožbalt-Kapla. Predvsem sem po prihodu v kraj, kamor me je škof poslal za dušnega pastirja, najprej samo opazoval ljudi, predvsem mlade. Kako preživljajo svoj prosti čas, s čim se ukvarjajo, katere stvari jih poleg šole sploh še zanimajo ... Kmalu sem ugotovil, da so naši mladi prav takšni kot v večjih krajih. Vedoželjni, predvsem pa iskalci. Iskalci lepot. Kako jim lepote še bolj odkriti? Ker sem bil sam zaljubljen v planine in gore, sem želel s tem okužiti

tudi druge, predvsem mlade. Prvi korak je bila organizacija dvodnevne planinskega potepanja iz Slovenj Gradca na Uršljo goro. Bil je 29. november 1989 in bilo nas je 35. Pa se ta dan še ni rodilo društvo. Bilo je le iskanje, tipanje, navduševanje. Po koncu tega planinskega potepanja po Uršlji gori sem bil prepričan, da sem morda v marsikatero mlado srce položil prvi kamenček zaljubljenosti v svet planin. Res je bilo tako. Kaj kmalu so se našli planinski navdušenci, ki so bili voljni poprijeti za delo. Nekatere mlade sem pravzaprav že pred ustanovitvijo društva občudoval, ko so se kljub neizkušenosti vsako leto podajali na Triglav. Med njimi Toneta Cepeca in Borisa Pušnika, ki sta bila desna roka pri ustanavljanju društva. Skupaj smo iskali nove obraze in zanesenjake. V veliko pomoč nam je bil predsednik sosednjega društva iz Lovrenca na Pohorju Franc Pačnik, ki je pomagal pri administrativnih stvareh. Nikoli ne bom pozabil, kako mi je na ustanovnem zboru društva poklonil v spomin knjigo o planinskih postojankah v Sloveniji. Knjigo s posvetilom! Kmalu je sledilo planinsko navduševanje šoloobveznih otrok, predvsem na Kapli. Število članov je raslo. Tako se je naše mlado društvo vključilo v delo MDO PD Koroške. Sprejeli so nas, posebej veseli, da tako majhna kraja premoreta kar nekaj planinskih navdušencev. Pomagali so nam pri prvih korakih, nas kar hitro vključili v delo, povabili na šolanje planinskega kadra. Šli smo Boris, Tone in jaz. V letu 1992 smo postali planinski vodniki, še bolj trdno odločeni, da s skupnimi močmi zasejemo ljubezen do planin v srca mladih in manj mladih. Ob osamosvojitvi Slovenije smo bili pobudniki za posaditev lipe v Ožbaltu, organizirali smo odmevno prireditev Zeleni večer ter eno prvih pisolav ob stoletnici organiziranega planinstva v Sloveniji. Vodili smo več čistilnih akcij, uredili divja odlagališča v kraju in nasploh vzpodbujali krajanke k bolj spoštljivemu odnosu do narave okrog nas. Morje je lepo, a človeka pogosto razčloveči. Planine in gore pa so bogatejše in nenadkriljive učiteljice življenja, saj ga bolj bogatijo kot vsaka banka, predavalnica ali hotelska zabava. Nisem še srečal človeka, ki bi bil prijatelj planin in hkrati sovražnik ljudi. Kdor sovraži ljudi okrog sebe, v planinah ne bo našel somišljenika. Če bo tja zahajal, da poišče samoto in potrditev svojega egoizma, bo kmalu odnehal. Zaprl se bo raje v svojo sobo in tamkaj izgubljal boj s samim seboj. Prav zanimivo. Človek bi mislil, da ga bo ostro kamenje planin klesalo v suroveža. Ampak ne, kleše ga v mehak in prijeten značaj. In to je čar planin in gora. Prepričan sem, da je naše planinsko društvo dokaz, da lahko tudi iz majhnega

kraja in skupnosti zraste v prihodnost nekaj velikega, zraste človek, ki bo poln idealov, premočrtnosti in neuklonljivosti.«

Bil si prvi predsednik, ob predaji te dolžnosti pa si aktivno deloval kot motor in vodilna sila pri raznih sekcijah, ki so se oblikovale znotraj društva. Organiziral si (in to še vedno počneš) veliko izletov v naše sredogorje in visokogorje. Veliko sledi si pustil v Koroškem medobčinskem društvu markacistov, katerega načelnik si bil.

»Seveda, kot predsednik sem imel veliko opravka z zagonom društva. Lahko je društvo ustanoviti, potem pa pustiti, da gre samo po svojih poteh. Takšno društvo verjetno kmalu usahne. Zato sem si prizadeval, da sem v obeh krajih in širše skušal navduševati predvsem mlade. Nekaj časa nisem bil tako uspešen, a ko so mladi videli našo resnost, so nam kmalu sledili. Imeli smo precej članstva, pridno smo organizirali izlete in predavanja. Nekateri smo se čutili nagovorjene, da se tudi strokovno usposobimo za to, kar je zahtevalo maksimalno angažiranje. Do takrat sem rad vodil pohodnike, posebej mlade v visokogorje, kasneje pa sem to prepustil drugim. Sicer pa, tudi v sredogorju je toliko lepega in neponovljivega. Visokogorje, vsaj zame, ni vse. Zato v zadnjih letih visoko v hribe in med skale redkeje zahajam. Ja, bil sem 12 let odgovoren za delo markacistov v MDO Koroške. Delo sem prevzel po svojem predhodniku Jožetu Barlu iz Slovenj Gradca. Po večletnem delu me je predlagal za novega vodjo, takratni člani markacisti so se strinjali. Ne dolgo pred tem sem namreč opravil tečaj za markacista. Barlovo delo sem skušal po svojih najboljših močeh nadaljevati. Seveda sem dodal nekaj svojih pogledov, poleg strokovnosti sem dal poudarek še na družabnost, ki se mi je zdela nekoliko zanemarjena. Tako so leta aktivnega dela na tem področju kar hitro minevala in ko sem bil pred leti imenovan in izvoljen za naddekan koroškega naddekanata, sem vodenje hočeš nočeš zaradi preobilice dela na svojem službenem področju in mnogih interesnih dejavnostih predal novemu vodji Romanu Močniku iz PD Prevalje. Prav vesel sem, da zelo uspešno vodi koroške markaciste. Po zapisnikih sodeč so opravili v teh letih že veliko dobrega. Najbolj sem vesel, da mi je uspelo s pomočjo Toneta Tomšeta in njegove usposobljene ekipe izvesti kar nekaj tečajev za nove markaciste. Posebej moj zadnji, ki je bil v naši dravski dolini (v Vuzenici in v Podvelki), mi je

ostal v lepem spominu. Sicer sem pa za svoje delo v planinski organizaciji prejel kar nekaj priznanj, tudi Knafelčevo. Tega sem bil vesel, saj je bila to potrditev, da sem delo skušal kar najbolje opravljati.«

Raziskoval si etnično kulturno dediščino na Koroškem, popisal vsa obpotna znamenja, križe, kapelice, ... in zgodovino, vezano nanje. Pred sabo pa imam strokovno monografijo Podoba in preteklost Kaple, zbornik Strah me je gratalo, ki opisuje razne ljudske šege in navade. Vanj si zapisal pripovedi, ki so se ohranile v pogovornem jeziku starejših ljudi. Spisal si tudi vodnik Razgledna pot po Kapli in Vodnik po Koroški planinski poti, ob desetletnici PD Ožbalt-Kapla si uredil zbornik Planinske sledi, uredil si več publikacij drugih avtorjev in v letu 2006 izdal tudi prvo samostojno pesniško zbirko z naslovom Trenutki sveti. Kot režiser si s svojo gledališko skupino obredel večino odrov krajev in vasi koroških občin, gostovali ste tudi v tujini (Berlin). Pa to še ni vse. V roke si vzel ljudski instrument, frajtonarico. Naučil si se igrati, okrog sebe si zbral še druge muzikante in – pričel se je špil?

»Res je, svojo veliko ljubezen sem našel tudi v preprostem ljudskem gledališču. Že 15 let skupaj z domačini uprizarjamo veseloiigre, komedije in burke. S tem nasmejimo sebe in ljudi, ki nas z veseljem pridejo gledat. Res smo bili tudi med Slovenci po svetu, tako v Berlinu, Stuttgartu, na Koroškem, na Dunaju, v slovenskem Primorju in seveda na domačih odrih naše Koroške. Smo tudi že tekmovali, npr. v Kranju in Pekrah, ter dosegli vidnejša priznanja. Veliko lepega smo že in verjetno še bomo doživeli. Res, ponosen sem na člane naše igralske skupine. Smo prava družina, ta pravi. Tudi glasba je bila spremeljevalka mojega življenja. Štiri leta sem bil organist v domači fari Vuzenica. Sem glasbeni samouk na kitari, orglah, klavirski harmoniki in sintesajzerju. Najbolj pa sem se spoprijateljil s frajtonarico. Tudi tu sem popoln samouk, začel pa sem šele pred štirimi leti. Sedaj kot ljudski godci in pevci z imenom Škopjenki z veseljem nastopamo. Že dve leti smo bili zadolženi za veselo vzdušje na občnem zboru našega planinskega društva Ožbalt-Kapla.«

Si tudi idejni avtor in markacist Razgledne poti na Kapli in Poti za srce. Obe sta krožni, izhajata iz središča kraja in se vanj tudi vračata. Prvo prehodimo v približno dveh urah in pol, slednja pa je nekoliko krajša, kar je razumljivo že iz naslova. Obe poti sta koristni za fizično in psihično kondicijo pohodnika,

pa tudi za sam kraj z vidika promocije in vzpodbujanja turizma.

»Osnovna ideja za nastanek teh dveh poti je bila prav gotovo želja naš kraj približati širši javnosti. Ljudje vedno raje hodimo in zakaj se ne bi pohodniki lepo imeli tudi pri nas? Seveda pa smo najprej sami domačini začeli spoznavati svoj kraj, po tej poti pogosteje hoditi, se družiti in tako že dolgo vsako leto organiziramo dva pohoda, ki nas precej bogatita. Pridejo mnogi gostje in seveda tudi domačini. To sem izjemno pomembno. Prvi organiziran pohod je 2. januarja in drugi na drugo soboto v septembru. Z vodniki vedno pripravimo pestro dogajanje. Želim namreč, da se veselo družimo in ne zgolj hodimo. To nam uspeva, a je potrebno kar veliko priprav in idej. Zaenkrat nam jih še ni zmanjkalo. Popotnikov, ki pridejo med nas na Kaplo, je vedno več. Če je čas, grem z njimi, posebej kadar me za to prosijo. Takrat primerno predstavim zgodovino kraja, njene posebnosti in pripravim kaj družabnega. Vedno odhajajo zadovoljni na svoje domove.«

No, lepo! Upajmo, da bo tako tudi ostalo. Za konec te prosim, Igor, da nam izdaš svoje načrte za prihodnost. Jih imaš ali ne, načrtuješ spet kaj novega ali pa se morda le prepuščaš toku življenja in v danih okoliščinah poskušaš narediti tisto, kar misliš, da je prav? Je po tvojem prepričanju človek odgovoren zase in dolžan izpolniti tisto, kar mu je poslano na pot v času njegovega tuzemskega, če se izrazim po planinsko, pohajkovanja po gorah?

»Ja, tale intervju me je precej razgalil, ha, ha ... Pa saj nimam kaj skrivati. Načrti? Gotovo so. Vem zanje, a vseh le ne bi izdal, ker se z odstranjanjem tančice skrivnosti le-ta izgubi. Gotovo bi rad najprej svoje poslanstvo duhovnika čim bolje opravljal. Rad bi osrečeval in ostal srečen med temi ljudmi. Rad bi še kaj napisal za dušo, še kakšno pesem v razmislek sebi in še komu ... Rad bi, da ljudje najdejo v naravi srečo zase in svojo dušo, rad bi, da bi evangelij Resnice, oznanjen po Cerkvi, prinašal ljudem osvoboditev in krepil ljubezen med nami, rad bi več sodelovanja s tako prijetnimi ljudmi preko meje. Škoda, da mi je neznanje jezika tako velika ovira. Rad bi, da bi ljudje postajali še bolj ekološko osveščeni. Rad bi za tukajšnje ljudi samo najlepše, seveda njim v telesni in duhovni blagor in korist. Rad bi, da bi duh planinstva na Kapli, v naši občini Podvelka ter prelepi Koroški (tudi v dravski dolini) nikdar ne zamrl. "Izpolni, kar si izpolniti dolžan!"« ○

Zavarovane rastline v Sloveniji

Nekaj novosti s področja
zavarovanih rastlinskih vrst

✍ in 📷 Dušan Klenovšek,
Zavod RS za varstvo narave

Močvirska logarica

»**N**aš Triglav in naši drugi velikani na Gorenjskem bodo kmalu oropani prekrasne planike, če je vsako leto v celih korbah s koreninicami izruvane na prodaj pride v Bled in okolico njeno, kjer poleti meščani radi uživajo planinski zrak in krasno cvetlico radi kupujejo.« Tako je bilo zapisano davnega leta 1881 v Novicah. Podobno so vse pogostejši obiskovalci hribov in gora ugotavljali tudi za alpsko možino na Golici. Leta 1893 je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, ki je kmalu zbralo obširno poročilo o nevarnostih izumrtja nekaterih vrst. Njegov Odbor je dal pobudo Deželnemu zboru za Kranjsko, da je v letu 1898 zakonsko zavaroval planiko in Blagajev volčin. Že dve leti prej so planiko zavarovali na Goriškem. Da so zakon vzeli »zares«, je naslednje leto občutil Janez Rekar iz Mojstrane, ki je bil obsojen na 6 ur zapora »radi ruvanja planik«, kot je navedeno v tedanjem Planinskem vestniku. Častitljivih 111 let varovanja rastlin je torej že za nami in planinci smo lahko ponosni, da smo pri tem ves čas aktivno sodelovali. Varovanje in ohranjanje naravnega okolja je ena naših temeljnih dejavnosti, kar potrjuje Planinski zvezi Slovenije podeljeni status, da deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. V nadaljnjem kronološkem pregledu sta za varstvo rastlin pomembni letnici 1922, ko je bilo zavarovanih 23 vrst, in 1947 (56 vrst). Leta 1976 se je seznam skrčil na 27 vrst, ki so bile z besedo in barvnimi slikami predstavljene v priljubljeni knjižici Petra Skoberneta (Zavarovane rastline, Planinska založba) in na plakatu, ki je (bil) tako rekoč »obvezen« del inventarja v skoraj vsakem planinskem domu ali koči. Občini Sežana (1969, 7 vrst) in Nova Gorica (1981, 3 vrste) sta znotraj svojih meja zavarovali še vrste, ki sicer uspevajo pretežno na njihovem območju (npr. potonika, venerini laski).

Zakaj je potrebno nekatere vrste zavarovati?

Najkrajši odgovor je, ker so ogrožene. To pomeni, da ob nadaljevanju trenutnega trenda obstaja velika verjetnost, da izumrejo. Izumiranje je lahko lokalno omejeno ali pa zajema vrsto v celotnem obsegu. Skozi zemeljsko zgodovino vrste nenehno izumirajo po naravni poti, včasih celo v velikem obsegu. Skrbeti nas mora dejstvo, da danes vse številnejše vrste izginjajo predvsem zaradi dejavnosti človeka in ne toliko zaradi sprememb okolja samega. Najbolj pogosti razlogi izumiranja so spreminjanje njihovega življenjskega okolja, uničevanje (nabiranje cvetov ali plodov, trganje, ruvanje, izkopavanje) in naseljevanje tujerodnih vrst, ki mnogokrat postanejo invazivne

Ciklama – novost med zavarovanimi vrstami

(izrinejo domorodne vrste). Stanje ogroženosti posamezne vrste je razvidno iz Rdečega seznama (Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, 2002), kjer so vrste »razvrščene« v različne kategorije ogroženosti. Najmanj ogrožene vrste so uvrščene med **redke vrste** (na primer alpska zvončica, Zoisova vijolica, kuštravi jeglič ...), sledijo **ranljive** (arnika, brkata zvončica, lepi čveljci ...), najbolj ogrožene vrste pa imajo status **prizadetih vrst** (Kochov svišč, močvirska logarica, velikonočnica ...). Posebna kategorija so **endemične vrste**, to so vrste, ki uspevajo na omejenem območju (npr. opojna zlatica, ki raste le v zasavskih hribih).

Kaj sploh pomeni, da je vrsta zavarovana?

Prepovedano je njeno zavestno uničevanje (trganje, rezanje, ruvanje, začasen odvzem iz narave ...), poškodovanje ali zbiranje (za herbarij ali botanične vrtove, kot zdravilne rastline). Ravno tako je prepovedano zavestno ogrožanje njihovega obstoja na naravnem območju razširjenosti s spreminjanjem

značilnosti rastišča (npr. z melioracijo ali nasipanjem materiala na mokrotnem travniku, gnojenjem suhega travnika). Zavarovanje se ne nanaša samo na primerke prosto živečih osebkov v naravi, temveč tudi na vse dele rastlin (od korenine do plodov), vse njihove razvojne oblike (od semen ali čebulic do cvetočih ali plodečih primerkov) in izdelke iz njih (encijanovo, oziroma košutnikovo žganje, deščica iz tisovine).

Zakonodaja s področja varovanja rastlinskih vrst

S sprejetjem Uredbe o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah (30. april 2004) se je Slovenija dan pred vstopom v Evropsko unijo tudi glede varstva rastlinskih vrst uskladila z evropsko zakonodajo. Seznam zavarovanih vrst se je v primerjavi z do tedaj veljavnim odlokom iz leta 1976 bistveno povečal, saj smo kot člani velike evropske družine narodov postali zavezani varovati vrste (ali celotne rodove in družine), ki imajo že od prej tovrsten status v ostalih državah. Na seznamu so pristale vrste ali celotni rodovi, ki jih sicer pri nas zaradi (ne)ogroženosti ne bi bilo potrebno zakonsko varovati. Poleg poglavja A, v katerem je seznam vseh pri nas rastočih zavarovanih vrst, je novost poglavje B, v katerem so navedene vrste, ki so zavarovane v drugih državah Unije, a pri nas ne uspevajo. Mogoče se zdi komu nesmiselno varovati vrste, ki pri nas v naravnem okolju ne rastejo, a se hitro izkaže, da ni tako. Znotraj Evropske unije meje padajo in kaj hitro se lahko zgodi, da pri nas »na vrtu« najdemo izkopano vrsto iz npr. Bolgarije ali Francije.

Kdor si vzame čas in pregleda tabelo z zavarovanimi vrstami, je lahko v zadregi ob vprašanju, koliko vrst je sedaj dejansko zavarovanih pri nas. Zakaj? Večinoma so v tabeli navedene posamezne vrste, a v nekaterih primerih je zavarovan celoten rod (na primer rodova teloh in nageljček – znotraj prvega pri nas uspeva šest vrst, znotraj drugega je zavarovanih 13 od 14 v Sloveniji rastočih vrst). V primeru orhidej (kukavičevk) je zavarovana kar celotna družina, ki šteje že preko 70 vrst. Celoten seznam zavarovanih vrst tako obsega kar preko 200 vrst. Natančnega števila niti ne upam zapisati, saj vsako leto kolegi botaniki odkrijejo kakšen primer nove vrste, predvsem iz družine kukavičevk. In seveda moramo temu številu prišteti še vse vrste iz poglavja B – vrste, ki sicer pri nas ne uspevajo, a jih iz že navedenih razlogov vseeno varujemo. Teh je zaradi velike pestrosti rastlinskega sveta vseh 27 članic Unije kar preko 600.

Varstveni režimi in oznake zavarovanih rastlin

Poleg velikega povečanja števila zavarovanih rastlinskih vrst so pomembna »novost« tudi različni varstveni režimi za posamezne vrste. Pri mnogih vrstah so predpisani »blažji« varstveni režimi, kakor smo jih vajeni pri do leta 2004 zavarovanih vrstah. Za vrste z oznako »O°« velja, da z izjemo plodov oziroma semen zanje ni prepovedi o izkoriščanju nadzemnih delov rastline. Tako se bomo še naprej lahko mirne vesti odpravljali proti koncu zime v naravo nabirat (ali kupit pri uličnih prodajalcih) šopek malih zvončkov, šmarnic ali črnega teloha. Z izkopavanjem celotnih rastlin ali nabiranjem semen pa seveda že kršimo sedaj veljavno uredbo. Podobna oznaka »O« pomeni, da je z izjemo semen in plodov dovoljen odvzem iz narave in zbiranje nadzemnih delov za osebne namene. Takšen status ima na primer spomladanski veliki zvonček ali kronica. V praksi to pomeni, da si lahko za zasebne namene v naravi nabere cvetlični šopek kronic za okrasitev lastnega doma, ne pa tudi za prodajo. Da si ne bi vsak po svoje razlagal pojma šopek, je podana razlaga, da je to tolikšno število rastlin, kot jih lahko drži človek med palcem in kazalcem. Na isti roki, da ne bo pomote. Žal so otroci, ki želijo nabrati šopek za mamico, zaradi manjših rok malce prikrajšani.

Na seznamu zavarovanih rastlinskih vrst so sedaj tudi nekatere vrste, ki so že tradicionalno mnogim zanimive za nabiranje in izkoriščanje. Poznano je nabiranje zlato rumenih socvetij arnike ali pa košutnika za potrebe domače lekarne. Vedno zelene pogonjke bodoče lobodike pa mnogi uporabljajo predvsem za pripravo zimskih cvetnih aranžmajev. Za te vrste oznaka »C« pomeni, da je pogojno dovoljen odvzem iz narave in izkoriščanje. Seveda si moramo pred samim dejanjem pridobiti ustrezno dovoljenje. Pri tem ne velja predolgo čakati z vlogo, saj lahko sicer med čakanjem že mine obdobje cvetenja. Številne zavarovane vrste so označene s simbolom »H« ali »H*«. Za te vrste velja, da moramo ohranjati njihov življenjski prostor (habitat) v ugodnem stanju. Zvezdica pomeni, da je to celo prednostna naloga. Na podlagi takšnega statusa opredelimo posebna območja varstva, kjer v ugodnem stanju ohranjamo njihov življenjski prostor. Ta območja so del ekološkega omrežja Natura 2000. Seveda vse te prepovedi ne veljajo za primerke rastlin, ki so bile vzgojene v vrtarijah ali so bile nabrane na legalen način. V nekaterih primerih (največkrat za raziskovalne in izobraževalne namene, lahko tudi za ponovno nase-litev na uničenem nahajališču) lahko zaprosimo za

Pri orchidejah varujemo njihovo življenjsko okolje.

dovoljenje za odvzem primerkov zavarovanih rastlin iz narave. Seveda bo prošnji ugodeno le v primeru, da odvzem ne bo ogrožal ugodnega varstvenega stanja zavarovane vrste.

Znotraj Planinske zveze Slovenije aktivno deluje Komisija za varstvo gorske narave PZS, ki je izvedla že šest ciklusov usposabljanj za pridobitev strokovnega naziva »varuh gorske narave«. Preko 120 kvalitetno strokovno podkovanih članov planinskih društev iz vse Slovenije s stalno prisotnostjo na terenu pomeni, da lahko vsak obiskovalec (gorske) narave dobi pravilne informacije o zavarovanih vrstah. Seveda varuhi gorske narave nimamo uradnih pooblastil za legitimiranje ali kaznovanje. A že samo opozarjanje mnogokrat odvrne morebitnega nabilca od namena.

Kako prepoznati zavarovano rastlino?

Pred odhodom v naravo se lahko tudi vsak posameznik zadovoljivo izobrazi v (pre)poznavanju zavarovanih vrst. Najbolj enostaven način je, da imamo ob

sebi poznavalca, ki nas podučí in opozori. Seveda je to običajno mogoče le ob vodenih skupinskih izletih, a največkrat smo v naravi brez »strokovne« pomoči. V takih primerih nam je lahko v veliko korist žepna knjižica Zavarovane rastline Slovenije. Avtor, Peter Skoberne, nam s sliko in besedo predstavi tako rekoč vse zavarovane vrste. Doba vse zmogljivejših in ne predragih digitalnih fotoaparatorov ter interneta omogoča mnogim, da rastline, ki jih opazijo, a ne prepoznajo, fotografirajo in kasneje preko številnih internetnih forumov ljubiteljev izvedo ime »svoje« vrste. Opažam, da je število ljubiteljskih poznavalcev živega sveta (ne samo rastlinskega) ravno zaradi omenjenega razloga močno naraslo. Mnogokrat prav amaterski ljubitelji odkrijejo znanosti še neznane lokacije ali opozorijo na negativne posledice različnih dejanj (gradnje prometnic, nasipanje materiala, izsuševanje ...). Mnogi, sprva povsem nepoučeni, ljubitelji so postali že tudi pravi eksperti za posamezne lokacije ali vrste in lahko pomembno dopolnijo poznavanje živega sveta. ◉

Ledni vijaki

Nekaj uporabnih nasvetov

✍ in 📷 Andrej Pečjak

Tega mi res ni bilo treba, si mislim, ko skušam z desnico odpeti ledni vijak s pasu. Skozi rokav leve roke in za vrat se mi zliva voda, ki potem v obliki dveh curkov odteka skozi hlačnici. Rad bi se spustil, pa cepini ne držijo v »skutastem« ledu, vijak pa potem, ko sem ga zavil v nekaj, kar je bilo videti kot soliden kos ledu, kar z roko potegnem ven in ga vržem čez ramo. Ničvredni so tile vijaki, si mislim, ko se prebijam naprej po napol tekočem slapu. Ko jih gledaš v trgovini ali zaviješ v led nekje, kjer itak ni težko in delikatno, so krasni, svetleči in vabljeni. Potem pa enkrat pride do tega, da vijak zares rabiš, ko je psiha na dnu, roki prezebli in trdi kot dve kladi, led pa zanič, tanek ali pa betonsko trd in seveda neusmiljeno navpičen. In v tistem trenutku odpovedo vsi čudeži tehnike, vse preklone ročice in fino poliranje. Odpenjanje vponke, ki drži vijak na pasu, pa postane »misija nemogoče«.

Večina lednih plezalcev je že doživljala take trenutke, potem pa ob prvi priliki kupila nove vijake, ki so bili tisti hip v modi, v upanju, da režejo led kot maslo, ko je ta trd, in da držijo kot v betonu, ko je led gnil.

Razvoj lednih vijakov

V osemnajstih letih, kar plezam v ledu, sta se tehnika plezanja in oprema močno spremenili. Predvsem cepini, dereze in obutev so v zadnjem desetletju doživeli velik razvoj in dejansko olajšali plezanje ledne vertikale. Tega pa ne bi mogel reči za ledne vijake, ki so v bistvu enaki že več kot dve desetletji. Prvi ledni vijaki (ki so nasledili tesarske žeblje, s katerimi so si pomagali prvi plezalci) so bili najbolj podobni odpirачem za steklenice, kjer so se tudi sicer precej

Razvoj lednih vijakov

bolje obnesli, kot pa v ledu. Teorija lesnega vijaka v ledu ni dolgo vzdržala, zato so se kmalu pojavili prvi votli ledni vijaki podobni takšnim, kot jih poznamo danes. Imeli so precej debelejša stena, zato so bili težki, v trd led pa se nikakor niso pustili zaviti. Ko sem začel plezati slapove, so bili zadnji krik tehnike tankostenski titanovi ruski vijaki, ki se uporabljajo še danes in so predhodnik vseh sodobnih vijakov. V devetdesetih letih so skoraj vsi svetovni proizvajalci začeli delati tankostenske jeklene vijake z velikim ušesom, s katerim je bilo možno vijak zaviti tudi v trd vertikalni led. Temu so sledile razne oblike ušes, ročice za zavijanje, polirana notranjost stebra, konična oblika cevke v sredini in vedno bolj drobna navojnica. Še vedno pa velja tisto, kar je veljalo pred dvajsetimi leti: najbolj »reže« v led nov, tovarniško nabrušen vijak. Ko vijak prvič sreča skalo, se konice

zobcev ukrivijo, vijak pa za ledno plezanje do brušenja v domači delavnici ni več uporaben. Trenutno so najbolj v čislih novi modeli vijakov Grivel, Black Diamond in Petzl/Charlet Moser. Verjetno tehnično najnaprednejši pa so vijaki e-Climb, ki imajo telo iz duraluminija, krono z zobci (ki je zamenljiva) pa iz jekla. Tako je vijak lahek in dobro reže v led, seveda pa ni poceni.

Uporabnost lednih vijakov

Ledni vijaki niso uporabni zgolj v ledu (in za odpiranje steklenic), v posebnih primerih jih lahko uporabimo tudi v skali, kamor jih zabijemo podobno

kot profilni klin. Marsikdo med nami si je tako že uredil spust po vrvi, jaz zadnjič v Tajikistanu, ko so bile vse razpoke prevelike za klasične kline. Seveda tak vijak potem, ko se ga zabije v skalo, ni več uporaben za led, zato se to počne le v nujnih primerih in z najcenejšim vijakom. Dolgi ledni vijaki so uporabni tudi za pritrditev šotor na ledeniku, uspešni pa so tudi na raznih eksotičnih letališčih, ko se kakemu uslužbencu zazdijo sumljivi in je treba pred očmi začudenih potnikov razpakirati vso plezalno kramo. Prav zares pa so ledni vijaki zelo uporabni za plezanje lednih slapov in lednih smeri, ne smemo pa pozabiti vzeti s seboj enega ali dveh tudi takrat, ko gremo plezat skalne smeri pozimi ali grape, ki imajo vmes kakšen skok. Dostikrat se v skalni steni najde zaplata ledu, v kateri kratek vijak (10 cm) odlično drži. Če pa skalna smer v zimskih razmerah pokaže zobe, ga lahko zabijemo tudi v skalno razpoko in sestopimo po vrvi. Dolgi vijaki (20 cm) so nepogrešljivi tudi pri prečanju ledenika, saj se pod plastjo

snega vedno najde led, kamor zavijemo vijak in si s tem pomagamo pri utrditvi sebe in padlega v ledeniški razpoki pri nadaljnjem postopku reševanja. Za obisk zimskih gora naj bi veljalo nekakšno zlato pravilo, da imamo s seboj vsaj kakšen ledni vijak, četudi ne gremo plezat slapov ali lednih smeri. Za tako uporabo so najboljši titanovi ledni vijaki, ker so lahki in nas ne bremenijo z dodatno težo. Ledni vijaki vzdržijo aksialno obremenitev od 1000 do 1500 kg, vendar niso podvrženi nobenemu obveznemu testiranju. Tisti, na katerih piše EN 568, so bili testirani na aksialno silo 10.000 N (1000 kg), vijaki z oznako UIAA ali UIAA 151 pa na 15.000 N

Skalna uporaba lednega vijaka

(1500 kg). Na večini pa ni nobenih takšnih napisov, vendar moramo vedeti, da material navadno zdrži več – kritična točka je spoj vijaka in ledu. Zato vijaki, krajši od 10 cm, nimajo UIAA 151 testa, ker se pri visoki obremenitvi preprosto izpulijo iz ledu. Vijake testirajo v bloku ledeniškega ledu, ki vzdrži precej več, kot naš povprečen vodni led. Pri lednem plezanju je zato priporočljivo uporabljati complete, ki se pri obremenitvi podaljšajo (raztrgajo se prešite vezi med trakovi) in s tem absorbirajo del sile. Ne vem za noben primer padca v ledu, ko bi se zlomil ledni vijak, sem pa slišal za več primerov, ko je enega ali več vijakov izpulilo iz ledu. Vedeti moramo, da sodobni vijaki s tankimi navojnicami v mokrem ledu zelo slabo držijo, ne glede na to, ali imajo UIAA certifikata ali ne, saj je ta merjen v suhem ledeniškem

Naravnost navzgor

ledu. Tudi tukaj se najbolje obnese tisto staro pravilo lednih plezalcev – v ledu se ne pada.

Kaj upoštevamo pri uporabi lednih vijakov

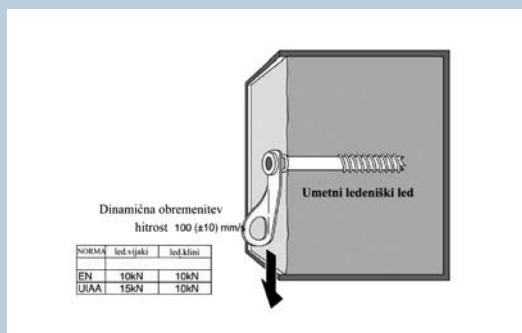
Preden se podamo v ledni slap ali smer, moramo preveriti število in dolžino vijakov, ki jih bomo vzeli s seboj. Če vemo, da je led moker, slap pa lepo »zalit«, vzemimo s seboj več dolgih vijakov, za »rahitičen« slap pa več kratkih, dolge pa le za stojišča.

Kadar je temperatura zraka nad lediščem, moramo vedeti, da kovinski vijaki, ki zelo dobro prevajajo toploto, kaj hitro stopijo led okoli sebe. Sicer dobro zaviti vijak lahko že po 15 minutah z roko potegnete ven. Sodobni vijaki s tanko navojnico so v takih razmerah še bolj nevarni. Stojišča zato dodatno varujemo tako, da vijake prekrijemo s snegom in tako preprečimo prehod toplote. Posebno nevarna so dalj časa trajajoča »treniranja lednega plezanja« z varovanjem od zgoraj.

Če je led slab ali tanek, pred vami pa zahtevnejše plezanje, si zavijte dva vijaka in ju povežite med seboj, podobno kot bi uredili sidrišče.

Sidrišče ojačate s tem, da vanj povežete tudi oba cepina – pri tem se vam ne more zgoditi, da bi med varovanjem zbili cepin in ostali sredi slapu z enim orodjem. Oklo cepina odlično drži (navzdol, ne navzgor) v ledu, ki je odstopljen od podlage in kjer navojnice vijaka ne primejo, ker je led pretanek. Seveda je treba ta »odlično drži« vzeti z rezervo, oziroma mu dodati »drži vsaj nekaj v danih pogojih«.

Po uporabi v vijaku dostikrat ostane led. V primeru, da sta temperatura in vlaga prava, je ta led skoraj nemogoče dobiti ven, kljub konični izvrtini

Standardi za vijake

vijaka, poliranju in raznim premazom, s katerimi nas proizvajalci prepričujejo, da je njihov izdelek najboljši. Vijaka, polnega ledu, seveda ni moč zaviti v led, zato služi bolj kot dekoracija lednega plezalca, dokler ledu ne odstranimo. Pri plezanju daljšega slapu ali smeri bomo prisiljeni iste vijake večkrat uporabiti in led izbežati ven. Tega nikar ne počnimo na ta način, da tolčemo s cepinom po vijaku ali pa udarjamo z enim vijakom po drugem. Tako lahko led spravimo ven, zato pa zanesljivo poškodujemo navojnico. V ne preveč »sitnih« razmerah pomaga pihanje v vijak, tiste posebno trdovratne pa je najbolje spraviti – za srajco. To sicer ni najprijetnejše, vendar pa zelo zanesljivo stopi led v vijaku, po trebuščku pa spusti curek hladnega tuša, ki seveda spodbudi naše gibanje v ledni strmini.

Dostikrat se zgodi, da potem, ko preplezamo težko mesto (na primer: svečo) sledi led nižje naklonine, ki ga preplezamo, ne da bi zavijali dodatne vijake. Če se slap nadaljuje po snežni grapi, je v takem skoraj nemogoče narediti zanesljivo sidrišče. Skale nad grapo so dostikrat zglajene od vode tako, da klina ni možno zabiti. V takem primeru ne pozabite zaviti kakšnega varovalnega vijaka tam, kjer se led položi, vendar je še dovolj kvaliteten. Pa ne zaradi tistega, ki pleza kot prvi, ampak v primeru slabšega varovališča višje, soplezalec pa bi v težkem navpičnem delu padel.

Če vijaka ne morete povsem zaviti v led, ker je ta pretanek, krajšega pa nimate, lahko uporabite kavbojski voz – podobno kot pri ne povsem zabitih skalnih klinih. Vendar, pozor! Pri vijakih izdelovalca e-Climb kavbojskega voza na telesu vijaka ne smemo uporabiti. Ti vijaki držijo skladno z normo samo povsem zaviti, to pa zato, ker je telo iz aluminija.

Če ledne vijake nosite v tulcih, je to za plezanje navzgor zelo praktično, pri dostopu ali sestopu, še posebej po kakšnem ruševju, pa se kaj lahko zgodi, da boste s svojim izgubljenim vijakom osrečili ponavljalce.

Nekateri vijaki imajo trak za vponko že »vgrajen«. V teh primerih prihranimo eno vponko, postopek zavijanja in vpenjanja vrvi pa je hitrejši, saj vijak zavijamo skupaj s trakom in vponko.

Prihodnost lednih vijakov

Glede na klimatske spremembe se kaj lahko zgodi, da bo ledna sezona še krajša, dokler ne bo nekega dne ledu na naši geografski lokaciji povsem zmanjkalo. Takrat spet vzemite v roke tale Planinski vestnik in si osvežite spomin, kako je moč ledne vijake uporabiti tudi v skali. Do takrat pa nam bodo še uspešno služili po bolj ali manj zamrznjenih slapovih in nas reševali v kočljivih situacijah lednih vertikal. Pa nikar ne verjemite preveč reklamnim sporočilom, tisti, ki so jih napisali so led videli kvečjemu v kozarcu z viskijem ... ◦

Ledni borec

S klikom do vseh člankov naše revije vse do leta 1986!

Na spletni strani www.pv-kazalo.si so dostopni poskenirani izvodi naše revije od leta 1986 pa do 2007. S pomočjo elektronskega kazala je možno priti do kopij vseh objav. V vseh člankih je mogoče besedila tudi kopirati in po želji uporabljati.

Zelo radi bi poskenirali in dali na razpolago vse letnike od prvega, 1895, zato

iščemo podpornike,

ki so pripravljeni finančno pomagati.

Skeniranje posameznega letnika stane od 100 do 200 € (odvisno od debeline). Za skeniranje vsega preostalega potrebujemo še okoli 10.000 €. Če ste pripravljeni pripomoči k izvedbi tega projekta, nam prispevke lahko nakažete na račun 05100-8010489572, sklic 0522, ali nam to sporočite na naslov pv@pzs.si.

Zahvaljujemo se vsem, ki ste nam do zdaj prispevali: ELES, Mojca Luštrek, Darko Ulaga, Franc Bricelj, Božidara Benedik, Ivo Valič in Valentina Bijol.

Uredništvo

Kako strniti misli in z besedami opisati lansko dogodivščino?

Vsega je bilo preveč: želja, čustev, garanja ... Ko sem načrtoval in treniral skupaj s prijateljema za to veliko avanturo, si nisem nikoli predstavljal takega izida ... – le kdo bi si ga lahko?

Mogoče se sliši naivno, ko rečem, da sem si le želel plezati in se imeti dobro v družbi prijateljev, kot sta Pavle Kozjek in Grega Kresal. Po drugi strani pa smo si za cilj izbrali eno markantnejših gora v tistem delu sveta. Literatura o Mustaghu pravi marsikaj; vse navedbe o težavnosti izbranega cilja, sestava ekipe in pa moja želja, da se preizkusim v *resnih hribih*, so mojo motivacijo potisnili nekam, kjer prej še

ni bila. Obetali sta se zares posebna izkušnja in avantura.

V življenju sem na stran potisnil marsikaj. Nekateri temu pravijo odrekanje, meni pa je to veliko pomenilo, in kar koli bi lahko naredil, da bi bil po svojih merilih dobro pripravljen, sem poizkušal narediti. Ker še nikoli nisem bil niti približno tako visoko, sem se odločil, da pri pripravah na odpravo ne bo popuščanja. Cilji na treningih so bili zastavljeni višje kot kadar koli prej in vedno sem imel občutek, da bi moral trenirati še trše. Vsi trije smo se zagnano pripravljali in vsak nasvet obeh mnogo bolj izkušenih soplezalcev sem premislil ter ga večinoma tudi sprejel. Bila sta, vsak z več kot dvajset različnimi odpravami pod pasom, moja psihična

Mustagh Tower – ledeni stolp in izgubljena magija

»Nihče ni rekel, da bo lahko«

✍ in 📷 Dejan Miškovič

*Z luninim sijem osvetljena
SV stena Mustagha,
za obiskovalce takih gora –
čista magija*

opora pri sprejemanju odločitev in prepričan sem, da bi težko našel ekipo, ki bi mi bila bolj všeč za nekaj tako resnega.

On zee way ...¹

Po nekaj dneh kolobocij (odplaknjene ceste, vročina, ogromno prahu, večurne *rock & roll* vožnje s terenci, debate z nosači) in »majhnih« zapletih, ki so del odpravarstva, prispemo v bazo na ledeniku Biafro. Šotore smo prisiljeni postaviti na led, saj pod goro ni krpe zemlje. Bazni tabor je tako ujet v nekakšni krnici pod velikanskim obeliskom Mustagha. Prepadne stene in strmi grebeni obkrožajo

ledenik in toplega poletnega sonca je le za nekaj ur dnevno. Podoba naše okolice dopolnjujejo zvoki podirajočih se serakov, ledenik pod nami se premika in ječi, skalni podori pa so za *intermezzo*. To divjo naravno kuliso moti le spoznanje, da se je Gregorjevo zdravstveno stanje že na poti neprestano slabšalo, a do sedaj je Grega vztrajal in upali smo na izboljšanje. Aktivnosti pod hribom se začnejo, postavimo tabor ABC na ledeniku Younghusband pod SV steno Mustagh Towerja. Ko prvič zagledamo steno, Pavle zavriska od veselja, s spoštovanjem in navdušenjem gledamo gor v previse, ovite v ledene stalaktite in stalagmite. Nekje vmes pa ledeni trak, naravni prehod. Kakšna linija čez steno ... spominja na velike klasike Centralnih Alp.

¹ Na poti.

Postavljanje baze, čas, ko zložiš tono opreme na svoja mesta.

Ko se vrnemo v bazo, Husein II, kuhinjski pomočnik z enakim imenom kot kuhar, prinese kokošjo juho z vonjem po razpadajočih truplih. Po nekaj žlicah se vsi strinjamo – tega ne bomo več jedli. Husein II, ki je lani skoraj dva meseca preživel s Slovaki pod K7, dobi povelje: »No more this soup, OK?« Na to odvrne: »Ja, ja,« potem pa takoj ponudi: »More soup?« V solzah se valjamo po stolih, še Grega se ne more upreti smehu, čeprav ga vse boli. Njegovo zdravstveno stanje se slabša, kljub tridnevnemu počitku je še slabše, takoj mora v bolnišnico. Devetnajstega avgusta ga v dolino odpelje helikopter.

Potem se s Pavletom malce lažje osredotočiva na cilj odprave. Aklimatizacija na pobočjih nasproti SV stene Mustagha mine brez težav, če odštejemo svoje celonočno bruhanje zaradi nekega praška z okusom jagode, ki mojemu želodcu ni bil pogodu.

Ker Grege ni več v ekipi, s Pavletom sestaviva alternativni načrt vzpona, ki vključuje manj opreme

in več hitrosti; seveda je zato prostora za napake še manj, pa že prej nismo nameravali vzeti veliko s sabo. S Pavletom sva na isti valovni dolžini in ni se nama treba veliko pogovarjati, ko se odločava, kaj vzeti. Oba sva dobro pripravljena, motivirana in predvsem Pavle je zelo izkušen. Odločiva se za *Blitzkrieg* taktiko brez plezalne vrvi, spalnih vreč in ostale težke navlake. Prostora za napake tako ne bo, saj bova solirala celo steno. Zaupava občutku, da bodo prehodi tudi v zgornjem, nepreglednem delu stene in da ne bodo tehnično pretežki.

V steni

Oba se po dnevu počitka odlično počutiva; 23. avgusta greva prespat v tabor ABC. Luna svetlo obsije najin cilj, magičnost večera pred odhodom in napetost pred vzponom naju uspavata za tri prekratke ure.

Stena je od šotora oddaljena samo pol ure, po dobri uri kuhanja vstopiva ob pol treh zjutraj. Šeststo metrov više sva še vedno v temi, plezava čez

prve tehnične težave, malo pod začetkom drugega snežišča ugasneva naglavni svetilki. Še vedno plezava menjaje se v vodstvu in precej hitro. Enkrat vmes malce postokam Pavletu: »A je vedno treba tok dihat takole na višini?« Ne čakajoč na odgovor dodam še: »Imam občutek, da sva počasna kot polža, saj ves čas samo diham ...«

Pavle se nasmehne, pogleda na uro in reče: »Ura je šele pol desetih in midva sva že skoraj na 6000 metrih, časa je še dovolj.« Kar naenkrat se sprizanim, da je situacija več kot dobra, in s še večjo zagnanostjo plezam naprej.

Ob pol enajstih sva na vrhu drugega snežišča in na začetku tistega bolj »zabavnega« dela. Vse skupaj se postavi pokonci, granit rjave barve je po škotsko »covered in rime«. ² Le ozki trakovi alpskega ledu in delikaten kombinirani teren omogočajo prehod višje. Ogrnejo naju oblaki, ki še stopnjujejo občutek avanture. Prehode iščeva levo od rjavih previsnih skal, plezajoč po kombiniranem terenu napredujeva precej počasneje kot na snežiščih. Splezava do konca enega izmed snežnih žlebov, ki sestavljajo večino zgornje tretjine stene. Previsna stena zapira pot navzgor. Splezava desno na snežni greben in se po vrvi spustiva v sosednji žleb.

Zadnjih 200 metrov kopanja rova proti robu stene nama pobere ogromno energije. Še dobro, da sva v oblakih in ne vidiva opasti, ki nama visijo nad glavo. Na robu stene po malce manj kot 17 urah pogledava na drugo stran. »Res super,« si rečem, »prvič sem tako visoko, vidim pa isto kot v domači Ljubljani vso zimo: meglo.«

Ker nimava spalnih vreč ali šotora, začneva hitro kopati snežno luknjo. Veter nama pomaga, mrazi najine riti in naju sili v hitrejše kopanje. Po dveh urah kuhava v luknji. Težko bi rekel, da nama je udobno, ko zavita v šotorsko platno čakava jutro. Pavle prespi vso noč, vsaj nekdo ...

Zjutraj premražena kuhava čaj, ko Pavle predlaga, da greva nazaj dol. Rečem »OK«, kaj pa naj ... Pri toliko izkušnjah že ve, kaj je najbolje. Odločiva se za sestop po Francoski smeri na drugi strani gore.

Še vedno sva v oblakih in močnem vetru, Pavle je pred menoj, ko plezam dol po opasti. S hrbtom obrnjen v smeri sestopa slišim od vetra zaduš

krik, ki mi da vedeti, da ko se bom obrnil, ne bom videl nič veselega. Hitro se obrnem in – nič. Samo veter, megla in stopinje, ki izginejo na robu opasti. Sam sem!!!! *W. T. F!???* ³ Derem se: »Pavle!! ... Pavle!!!!« ... Sranje ... *Fak ... Fak ...* Kako se je pa to zgodilo?!

Sam

Samoohranitveni nagon me zagrabi po nekaj minutah. Mrzlo je! Premikaj se! Kako boš šel dol? ... Misli!! Odločim se jezen, da svoje poti ne bom končal tukaj.

Situacija ni rožnata, Pavle ima v nahrbtniku ... hm ... vso opremo za sestop. Jaz imam plinsko bombico, zunanji del šotora in satelitski telefon, vse ostalo pa ima on. Kličem Grego v Slovenijo, on je edina oseba na svetu, ki ve, kje sem. Sledi hiter resen pogovor, ki ni za nobenega od naju tisto, kar si želiš slišati ali povedati.

Brez pijače in z nekaj energijskimi geli tavam po z opastmi navešenem grebenu. Po kaki uri kopanja mi je jasno, da lahko končam podobno kot Pavle, in opustim plan prečenja grebena do kakih 1000 metrov zračne razdalje oddaljene ledne vesine. Vrnem se na mesto nesreče; mraz je, moram dol z grebena. Izberem zajedo zlatega granita naravnost navzdol.

Štiri ure in štiristo metrov naporne in negotove plezarije niže si za trenutek oddahnem in pokličem Grego. Ura je štiri popoldne. Danes bo mrzleje, pa ne samo zaradi pomanjkanja telesne toplote soplezalca in manjkajočega kuhalnika, ki s Pavletom počiva na drugi strani hriba. Samota lahko tako mrazi kot osvobaja, občutki se tudi meni menjajo. Na trenutke sem svoboden med sedem- in osem-tisočaki in čutim toploto stvarstva ali pa je vse skupaj samo vznemirjenje ob nepredvidljivi situaciji. Minuto pozneje se mi mraz zažira v kosti in počasi skupaj s samoto tudi v mojo psiho.

Naslednji dan ponudi nekaj zahtevnega plezanja, veliko dvomljivih prehodov čez ledeniške razpoke in pogled navzdol, ki ne zbuja upanja na varen prehod čez ledeni slap nad baznim taborom. Okoli pol šestih zaslišim helikopter, ki naj bi odložil tri člane slovenske odprave na K7, če bi mi bilo treba priskočiti na pomoč iz doline. Zvok helikopterja

² Pokrit s strjenim snegom, ki je pogost na Škotskem.

³ Kaj za vraga? (angl. What the fuck?)

Grega na poti proti bolnici.

me zdrami iz mojega »filma«, misel na rešitev je tako blizu ... A usoda se spet poigra z menoj, helikopter odleti v sosednjo dolino. Kar nasmejem se, kaj drugega mi niti ne preostane ... Uspelo mi je priti do roba ledenega slapu, od tod naprej bi bilo gibanje še za navezo nevarno, sam pa ... hm ... Odločim se počakati in dati reševalcem možnost, da mi odvržejo vsaj nekaj opreme.

Bivak si uredim na zadnjih skalah pred začetkom ledenega slapu, spanja na ledu imam dovolj. Poizkusim počivati. Kmalu začne snežiti in pihati. Sedeč na nahrbrtniku in pokrit s šotorskim platnom naslednjih 40 ur berem navodila za gele, drgetam, razmišljam in se poizkušam greti z napenjanjem mišic. Veter se po nekaj urah okrepi, preselim se pod previsen balvan. Ko tudi tam postane nevzdržno, grem v prikladno ledeniško razpoko – hladilnik. Deset ur te razpoke me ohranja podobno kot hrano v hladilniku ... primerno ohlajenega.

There is always the sun ...⁴

... si zapojem, ko peti dan na gori name posije sonce in me pogreje. Do devetih se oblaki razkadijo in pritisk zraste. Končno imam malce fizičnega in psihološkega premora in se lahko sprostim, pogrejem ter posušim. Dve uri sedim, kinkam, ležim na balvanu, se grejem in gledam razbiti ledenik pod seboj, vse je belo. Izstopajo le ogromni bloki ledu in globoke razpoke, okolica je s svojo podobo hkrati opojna in zame omejujoča. Če danes ne pride helikopter in me pobere ali vsaj odvrže nekaj opreme, bo res težko ...

Nekaj minut pozneje zaslišim ropot z dna doline, hitro stečem po opremo v ledeniško razpoko. Ko pritečem ven, si na hitro signaliziramo in pilot usmeri helikopter na hribček snega. Gazim in počepnem, ena sanko se dotakne snega, vrata se odpro ... Zgodbe, ki me je vezala na Mustagh Tower, je konec; fizična vez je pretrgana, ostal je spomin.

⁴ Sonce je vedno tukaj (pesem *Always the sun* skupine Stranglers z albuma *Dreamtime* iz leta 1986).

Med sestopom, ko že vidim bazo, pod menoj pa razbit ledenik.

Mustagh Tower, SV stena: Izgubljena magija, VI/M5, W15+/M4, 50°-70°, 1800 m, alpski slog, vrh ni bil osvojen. Plezala 24. 8. 2008 Pavle Kozjek in Dejan Miškovič.

Odpravo so omogočili Elektroservisi d. d. (generalni sponzor), Millet, Elektrotehna Elex d. o. o., Elektro Ljubljana d. d., Grivel, Polar, Petzl, MR & Co, Fibula d. d., Mercator d. d., Sidarta d. o. o., KOTG pri PZS, PD Ljubljana Matica.

Rad bi se še enkrat zahvalil vsem, ki so pomagali tako pri odpravi kot tudi pri reševanju:

Tomaž Humar, Aleš Koželj, Grega Kresal, Aljo, ekipa odprave na K7, Ministrstvo za zunanje zadeve RS, pilot helikopterja Navazis ... in še mnogi drugi, ki so pomagali in na lastno željo niso omenjeni. ◦

Program za kromoskopi, leskove in razpisne ustanove
podjetja & podjetja

Radikalno zmeren. da ne bi bili moteni.

RADIODUR

Neobvezno prisluhnite
neobveznemu programu
na eni od treh frekvenc,
ali preko spleta:

Ljubljana: 103,3 MHz
Notranjska: 104,1 MHz
Gorenjska: 107,4 MHz
www.radiodur.si

Tanja v Grmolandiji, v ozadju Nalumasortoq

Zeleno belo – Grenlandija

Alpinistična odprava »na morje«

✍ in 📷 Andrej Grmovšek

Divjina, čar severa ter seveda visoke granitne stene so bili glavni razlogi, da je bila Grenlandija že dalj časa ena od vodilnih na spisku najinih odpravarških želja. Po raznih potikanjih po azijskih in ameriških gorstvih je bil zares čas za nekaj drugačnega! Vedela sva, da bo Grenlandija prav zagotovo nenavadna. Tako sva sredi preteklega poletja končno začela uresničevati najino željo. Že pristanek na letališču v Narsarsuaqu, na jugu otoka, je bil popolno nasprotje ogromnim letališčem, ki te pričakajo drugod po svetu. Predvsem pa v vasici s slabimi dvesto prebivalci ni bilo ne duha ne sluha o vročični gneči, ki vsiljivo buhne vate takoj, ko prestopiš prag letališč v državah manj razvitega sveta! Še bolj svojevrstna je bila najina pot pod stene. Nobenih razmajanih avtobusov, razpadajočih cest in večdnevnihih pohodov do vznožja gora. Skupaj z britanskimi kolegi smo se vkrcali na hitro jahto in v slabem dnevu plovbe smo bili tik pod v nebo štrlečimi visokimi granitnimi stenami v fjordu Tasermiut. No ja, vse le ni bilo tako »dolgočasno«. Vožnja z jahto med ogromnimi ledenimi gorami, predvsem pa prebijanje skozi pasove z ledom povsem prekritega morja je bila neprimerljivo bolj grozna kot vse vratolomne vožnje nad globokimi himalajskimi prepadi. Ko se jahta z glasnim pokom zaleti v ogromno ledeno ploščo, si ne moreš kaj, da ne bi začel razmišljati o tem, kako dolgo bi ob brodolomu trajal tvoj brezupen boj v ledenem morju!

Lahko, hitro, prosto čez granitne velikane

»Greva naprej. Plezala bova vse dokler se vreme ne bo povsem pokvarilo!« mrmram Tanji in hkrati prepričujem samega sebe. Vreme res ni nič kaj obe-

tajoče. Že od vstopa v sedemstometerski navpični zid Nalumasortoq rahlo prši. Hitiva. Na srečo je stena tako srma, da skala ostaja pretežno suha in še vedno lahko plezam prosto. Po odličnih počeh s Tanjo sopihava iz raztežaja v raztežaj kot lokomotivi na zobati železnici. Veter je vse močnejši, skoraj prijetne jutranje temperature se vse bolj bližajo ledišču. Hitro in težko plezanje ter nizke temperature terjajo tudi svoj davek. Moje mišice so vse bolj zatrdle, napadajo jih krči. Čeprav plezava le osem ur, je pod nama že šeststometerska praznina. Nad nama pa najtežja raztežaja v smeri! Zakadim se v previsno poč spodnje devete stopnje. Od mene terja prav vse v številnih letih plezanja nabrano znanje plezanja poč, zadnje vzdihljaje energije, pa še ukano s prestopom v sosednjo poč na sredini raztežaja. Na predzadnjem varovališču, le sedemdeset metrov pod vrhom stene, sem do konca »navit« in izčrpan. Ampak nad mano je še en težek raztežaj. Pravzaprav najtežji v smeri! Ni mi jasno, od kod naj vzamem energijo, da preplezam prosto tudi tega in uresničim svoje tihe sanje. Skoraj vsi doseganji vzponi v stenah nad fjordom Tasermitut so bili opravljeni v »big wall« stilu, s pritrjevanjem vrvi in vmesnimi tabori v steni. Takšna taktika v muhastem in vlažnem podnebnju južne Grenlandije zagotavlja velike možnosti za izvedbo vzpona. Najin moto, stene preplezati v kratkih obdobjih lepega vremena, čim hitreje, pa je seveda povsem v nasprotju s klasičnim »big wall« stilom. Razlikuje se tudi v tem, da je pri hitrem, prostem vzponu v enem poizkusu in enem zamahu vse do vrha možnost uspeha bistveno manjša ter postavljena pod številne vprašaje.

In prav ti vprašaji so se sedaj, tik pod vrhom smeri, začeli kopičiti! Plezalne težave? Vreme? Krči? Mraz? Moč? Čas? »Pojeva še zadnji »power gel«, vzemi si deset minut počitka. Potem bo šlo, vem, da bo šlo!« me bodri Tanja. Meni pa je jasno, da tudi počitek in hrana ne moreta narediti čudeža. Šlo bo povsem na nož – ali prosto, v prvem poizkusu, ali pa bom tik pod vrhom stene neuspešno ostal brez moči za prosti vzpon. Še dobro, da se znam prav v takih trenutkih prepričati, da nimam kaj izgubiti ter zmorem vključiti še zadnje »skrite rezerve«. Zapodim se v gladek, odprt kot, ki očitno predstavlja glavne težave. Kmalu me v roki zagradi krč, a se ga z otresanjem nekako znebiti. Plezanje je vse težje, tanka razpoka v kotu pa tako ozka, da vanjo ne morem zatakiniti niti konic prstov. Podlahti imam povsem »navite« in zavedam se, da imam premalo moči, da bi v tanko poč nametil še kakšnega odrešilnega *frenda*. »Fajtam« na vse ali nič, si nekako pomagam s širokimi razkoraki

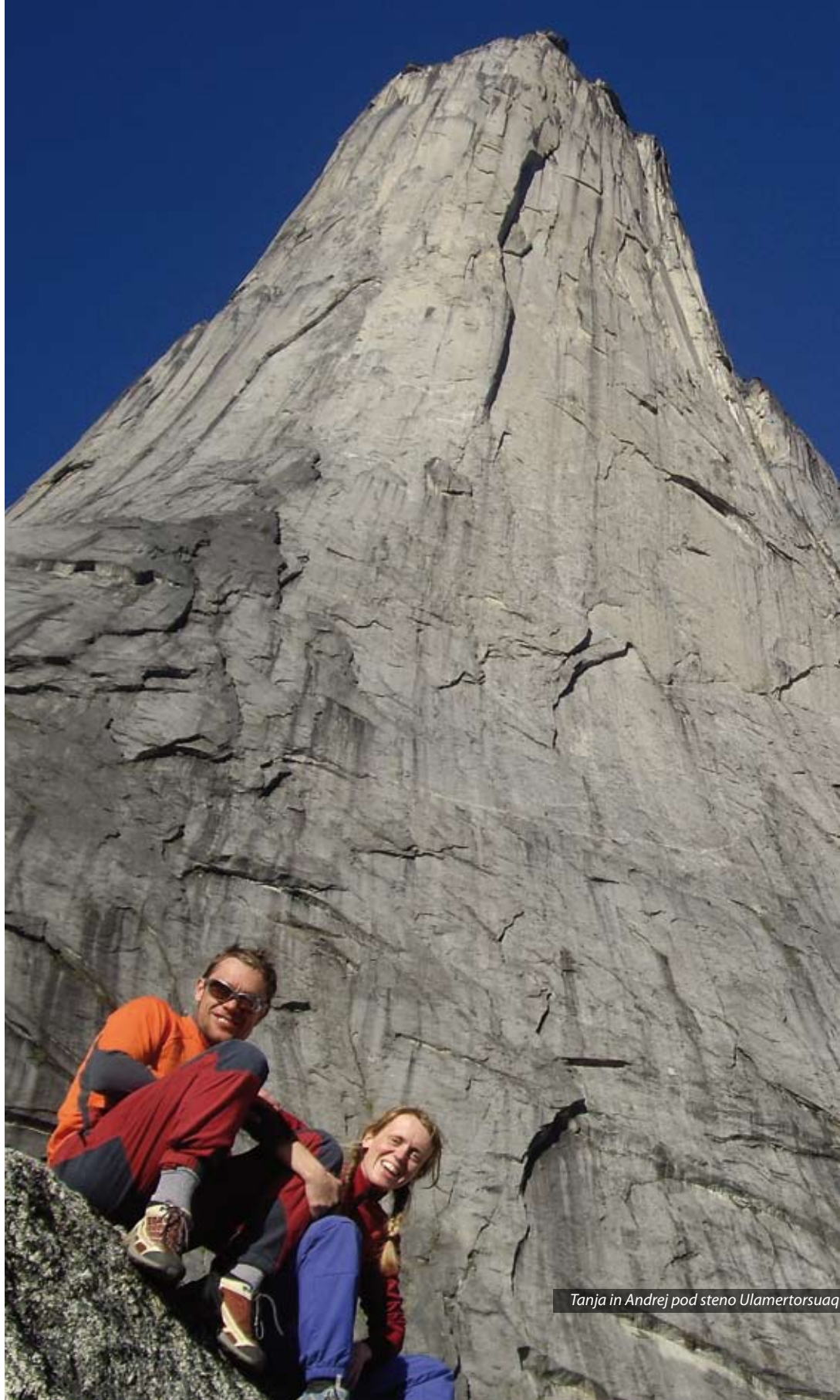
in naslanjanjem kolena ter se na meji padca počasi vse bolj oddaljujem od zadnjega varovala, ki je že nesramno globoko! Ko se tanka poč končno toliko razširi, da vanjo spet lahko zataknem prste, spet zadiham. Tresoč se od napora namestim varovanje. Slabe pol ure pozneje s Tanjo stojiva na vrhu stene. Za nama je že tretja velika grenlandska stena! In tudi to mi je uspelo preplezati v celoti prosto, na pogled, v enem poizkusu. Več kot sem pred odhodom na Grenlandijo sploh upal sanjati!

Deviške stene in vrhovi

Stene nad fjordom Tasermitut bi še najlažje opisal kot križanca navpičnih yosemitskih monolitov z viharnimi patagonskimi konicami. Prav zato ponujajo prvovrsten izziv, tako s plezalnega kot z alpinističnega vidika. In čeprav je v fjordu, ki slovi po najvišjih in najbolj drznih granitnih stenah na Grenlandiji, veliko sten in najbolj logičnih smeri že preplezanih, ostaja za plezalne raziskovalce »nekoristnega sveta« še obilica dela. S Tanjo sva v prvih dveh tednih odprave uspela preplezati kar obe najslavnejši ter najtežavnejši grenlandski steni, »el capovski sodček« Ulamertorsuaq in navpičen zid Nalumasortoqa, ter dodala še krajšo prvenstveno smer. Zato sva se odločila, da premakneva svoj bazni tabor in preostanek časa porabiva za bolj pionirske avanture. »Zaštopala« sva Inuita, ki naju je s svojim gliserjem prepeljal še kakih petnajst kilometrov globlje v fjord. Najin novi bazni tabor sva postavila tik ob ledeniku, ki se s tisoč petsto metrov višjega celinskega ledenega pokrova spušča prav v morje. Po informacijah, ki sva jih zbrala, naj bi se v ozki dolini nad najinim novim taborom skrivale zanimive in visoke stene, ki so doživele le nekaj plezalnih obiskov. Že ob prvem izvidniškem pohodu v dolino sva se obložila z vso plezalno kramo. Lepega vremena, ki je še kar trajalo, nikakor nisva hotela zapraviti. Dolina je zares ponujala številne plezalne možnosti in dan po dostopu sva že stala na vrhu tisočmeterskega stolpa Tinninertuup III. Plezanje je bilo dobro in pravzaprav je vzpon potekal povsem idealno. Kot prvima nama je uspelo preplezati zahteven osrednji steber. Vseeno pa je vzpon izzvenel skoraj rutinsko. Preveč lepega vremena, preveč plezanja – premalo motivacije?! Rabila sva počitek, slabo vreme, ki ga bo opravičevalo, in razvajanje v najinem obmorskem baznem taboru.

Alpinistični bazni tabor kar na morski plaži

Bivanje v najini »bazi« nekaj metrov nad morsko gladino se je zares razlikovalo od »prekladanja« v

Tanja in Andrej pod steno Ulamertorsuaq

Andrej v počeh Nalumasortoqua FOTO: TANJA GRMOVŠEK

klasičnih alpinističnih baznih taborih. To je bil »ta pravi« počitek! Počutila sva se, kot da kampirava nekje na jadranski obali. No, seveda sva odmisllila ledeniško ozadje, trume turistov pa so zamenjale vsaj enako številne in nadležne drobne muhe, mušice in komarji. Dneve sva si krajšala z lovljenjem rib. Ribolov je glavna gospodarska panoga Grenlandije, med redkimi turisti na tem otoku pa jih je zagotovo večina ribičev. No, nama je bil ribolov le »plezalni počitek«. Obilne zlatovčice, sorodnice postrvi, ki sva jih »vlekla« iz fjorda, so pečene na žaru slastno obogatile najino prehrano. Ob sprehodih po obali sva občasno nabrala še kak lonec školjk in z njimi dopolnila najin morsko obarvan jedilnik. Ob sončnih dnevih sva si v sicer ledeno mrzlem morju ali še bolj mrzlih potokih privoščila celo pravo arktično kopanje. V baznem taboru sva prav zares uživala in imela prave arktične »počitnice«. Po nekaj dneh uživanja v morski bazi sva se še enkrat podala v hribe. Tik pred koncem odprave sva preplezala še eno prvenstveno tisočmetrsko smer in stala na še enem stolpu z nič kaj originalnim imenom Tininertuup II.

2.166.086 km² čiste avanture

Grenlandija je največji otok na obličju Zemlje. Kar štiri petine tega arktičnega velikana prekriva »večni« led. Kljub temu je ime Grønland – »Zelena dežela«, ki ga je otoku nadel prebrisani Viking Erik Rdeči, vsaj deloma upravičeno. Nepoledeneli preostanki otoka, to so priobalni predeli, so prav zares bolj ali manj zeleni, vsaj poleti. Ne glede na to pa je otok zelo negostoljuben in preživetje v divji arktični naravi je in je bilo vedno velika avantura. Divji in robati Vikingi so na njem kljubovali le slabih pet stoletij! Tudi danes, ko na tem za dobrih sto Slovenij velikem otoku biva okoli 50.000 Inuitov in pretežno danskih priseljencev, otok ostaja zelo divji. Grenlandski turistični slogan *Grenlandija – 2.166.086 km² čiste avanture* se zdi kar na mestu. Za ljubitelje neobljudenih prostranstev in divjih gorskih predelov se na severu Atlantika skriva eden zadnjih slabo raziskanih zakladov našega planeta! Midva sva v petih tednih »čiste grenlandske avanture« spoznala in okusila le nekaj deset kvadratnih kilometrov tega divjega otoka. Več kot 2.166.000 kvadratnih kilometrov pa še vedno čaka na najin in morda tudi vaš obisk! ◻

Grenlandija – informacije

Kako do tja? Na jug Grenlandije letita le dve letalski družbi: Air Greenland iz Kopenhagna (povratna karta Kopenhagen–Narsarsuaq, od 950 €) in Air Iceland iz Reykjavika (povratna karta Reykjavik–Narsarsuaq, okoli 700 €). Seveda pa je k ceni celotnega transporta treba prišteti še letalsko karto do Kopenhagna oz. Reykjavika.

Lokalni transport. Javni transport med naselji na Grenlandiji poteka le s helikopterji in letali. Za krajše razdalje je možen tudi najem čarterskih ladijskih prevozov. Povratni ladijski prevoz med Narsarsuaqom in fjordom Tasermiut (okoli 150 km v eno smer) nas je za devetčlansko ekipo stal 600 € po osebi.

Prenočevanje. V večjih naseljih je moč prespati v hotelih oziroma hostlih (od 30 € za nočitev v skupinski sobi). Na Grenlandiji je kampiranje dovoljeno in brezplačno povsod (razen v neposredni bližini hiš oziroma farm).

Preplezane smeri:

Ulamertorsuaq: War and Poetry (IX–, 1000 m), Andrej je kot prvi preplezal smer prosto na pogled.
Nalumasortoq: Left pillar (IX, 700 m), Andrej je kot prvi preplezal smer prosto na pogled.
Tinineruup III: Nalunaq (VII/VII+, 900 m), prvenstvena smer
Tinineruup II: Leteči Viking (VIII, 850 m), prvenstvena smer
Pingasuat sud (Pyramidien): Grmolandija (VII+, 300 m), prvenstvena smer

Prehrana. Trgovine v večjih naseljih so založene z vsakovrstno hrano, vključno s svežim sadjem in zelenjavo. Cene so podobne kot na Danskem, sicer višje kot v Sloveniji, a ne pretirane. Cene alkoholnih pijač pa so astronomske!

Turistične agencije in informacije za jug Grenlandije:

- Greenland.com: <http://www.greenland.com/content/english/tourist>
- Blue Ice Explorer: <http://www.blueice.gl/>
- Nanortalik Tourism service: <http://www.nanortaliktourism.gl/>

Zemljevidi in vodniki:

- serija zemljevidov South Greenland Hiking Map, 1 : 100.000, Greenland Tourism, http://www.mapsworldwide.com/hiking_maps_819ss0.htm.
- turistični vodnik Lonely Planet: Greenland and the Arctic Travel Guide.

Za plezanje, trekking, gornišvo, smučanje, vožnjo s kajaki v južni Grenlandiji niso potrebna nikakršna dovoljenja.

Iz Mišje peči

Najboljša športna vzpona minulega meseca sta se zgodila – kje drugje kot v Mišji peči. Jure Bečan in Izidor Zupan sta preplezala smer **Corrida** (8c), ki je podaljšek popularnega Rodea (7a). Ana Ogrinc je preplezala smer **Mozaik** (7c+). V isti smeri se je v zadnjih dneh novembra v dobro voljo spravil tudi Rok Blagus, ki po uspešnem poletnem alpinističnem intermezzu ponovno gradi športnoplezalno formo. Še en alpinist je trenutno v dobri športnoplezalni formi; Tadej Debevec je preplezal **Urbanovo** (8a). V istih dneh je Jernej Kruder preplezal **Tequilo** (8a), Miha Jarm **Iglu** (8a) in Janez Vratinar **JSFK** (7c+). Ker se tisti, ki ne obiskujete Mišje peči (pa tudi kateri od sedanjih močnih mladcev) morda sprašujete, kaj ta kratica sploh pomeni, naj povem, da je posledica spora med znanima plezalcema, ljubljanskim in kranjskim, ki sta avtorja številnih smeri v Mišji peči. Kranjski je »ukradel« projekt ljubljanskemu, sedanjoo smer **Blood, sugar, sex, magic** (8a). Ta je takoj navrtal še en projekt in pod njega takoj napisal ime **JSFK**, ki v bolj preprostem jeziku pošilja kranjskega plezalca v spolni odnos. S kom, ni navedeno. Kranjčan je, ne bodi ga len, nato opravil prvi vzpon še v tej smeri. Oh, kje so lepi časi teh zgodbic, ko še niso plezali čisto vsi, in se je nad Ošpom dalo plezati tudi ob vikendih!

Ponovno v akciji

Anže Marenče se je po dolgi delovni pavzi ponovno lotil plezanja. Znova se je pokazala resničnost reka o Janezku, ki se nekaj nauči (oziroma natrenira). Anže je bil v hipu ponovno močan in v bliskoviti seriji v Mišji peči med drugim preplezal smeri **Tortuga direkt** (7c), **Nočna kronika** (7c/c+), **Gospodar prstanov** (7c+), **Iglu** (8a), **Urbanova** (8a), **Strta srca** (8a+) in za konec še **Sonce v očeh** (8a+). Zdaj pa že brusí cepine ...

Prvi slapovi

Konec novembra je minil v znamenju prvih preplezanih slapov v tokratni zimski sezoni. Tradicionalno sta bila prva nared **Sinji slap** (IV, 120 m) nad Jezerskim in **Rastlinca** (IV, 120 m) v Tamarju. Sinji slap je na hitro spustil preko naveze iz že skoraj vsakega slovenskega ferajna. Zatem so se slapovi oblekli v debelo zimsko obleko in imeli nekaj časa mir. Še malo zgodovine v stilu »neverjetno, a resnično« za popes-tritev. Najzgodnejše plezanje zaledenelega slapu v Sloveniji gre po razpo-

ložljivih podatkih v čast sanjske naveze Uroš Samec-Blaž Ortar. Zaledenelo **Rastlinca** v Tamarju sta preplezala 28. oktobra 2003.

Erikova poletna sezona

Nisem pristaš zapoznelih objavljanj, a o Erikovih odličnih vzponih v Treh Cinah moramo kako reči. Z idejo izdelati nov vodnik za Tri Cine poizkuša Erik preplezati čim več smeri tudi sam. Potem, ko je opravil z večino modernejših smeri, je lani želel seznam manjkajočih občutno skrajšati. Tako je na začetku sezone s Stefanom Staffetto na pogled preplezal smer **Ötzi triff Yeti** (7a+, 380 m) v južni steni Male Cine. Nato je prosto in na pogled v petih urah ponovil **Raz vereric** (7a+) v Zahodni Cini v navezi z Luco Vuerichem. Poizkušala sta preplezati tri smeri v treh različnih stenah v enem dnevu, vendar sta se morala po **Razu vereric** in najtežjem delu smeri **Comici-Dimai** v Veliki Cini obrniti zaradi dežja. Zatem je Švab v navezi z Giovannijem Renzo opravil verjetno prvono-vitev smeri **Specchio di Monica** v severni steni Piccolissime, ki sta jo prva preplezala Čeha Dušan Stoupa Janak in Jan Doudlabsky leta 2005 in ki dosega težave do 7a, vendar ima precej slabo skalo in varovanje. Kot edino moderno navrtano smer v tej sezoni je Erik preplezal **Voci del cor** (7c, 500 m) v severni steni Velike Cine, na koncu sezone pa opravil prvo prosto ponovitev malo znane, nekaj tehnične smeri **Mazzetta** iz leta 1969 s težavami VI, A2 (sedaj 7a+) v vzhodni steni Piccolissime. Smer poteka levo od klasične smeri **Cassin** v izredno slabi skali.

Najpomembnejši vzpon sezone in kot pravi sam, eden najboljših v karieri, pa je verjetno prva prosta ponovitev (na pogled) smeri **Killer** (VIII+, 240 m) v navezi z Giovannijem Renzo. Smer je pred osemnajstimi leti preplezal legendarni Franček Knez in jo sam ocenil kot psihično najbolj zahtevno med štirimi, ki jih je preplezal v Treh Cinah. Erik se je odločil, da bo poskusil to smer ponoviti, da je ne bi doletela enaka usoda kot smer **Moč misli** v severni steni Velike Cine, ki je bila pred leti »povožena« in uničena s smerjo **ISO 2000**. Pravi, da je v smeri obvezno mesto 6c/7a tik nad dvomljivim varovališčem, najtežja raztežaja pa bi lahko imela oceno 7b.

Nekaj tudi iz gora

Boris Strmšek in Luka Roter sta konec novembra v Rotewandu nad Grazem preplezala **Weg der alten Manner** (VII–VI+, V, 200 m). Sicer je Strmi pove-

dal, da v tem času člani AAO Kozjak veliko plezajo v stenah okoli Graza. »Ko ni druge«, pravi, »tudi tukaj ni tako slabo, smeri je dovolj, so lahke in težke, dobro opremljene, dolžine od 150 do 300 metrov. Kakovost skale je na nivoju ... Lahko bi se reklo, da smeri lepo vijugajo med travnatimi strminami. Vstop večine smeri je označen z imenom. Ob tem, da v stenah najdemo tudi sorodnico naše velikonočnice, avriklja, je spomladi tudi vse polno svičev, kozorogi pa so tukaj stalni prebivalci. Plezajo preko sten in se čudijo plezalcem, ki se tam *matrajo*. Skratka, splača se kdaj oglasiti na avstrijskem Štajerskem. Iz Maribora je do tja 100 do 120 km.« Grega Lačen in Eva Golob sta lep dan konec novembra izkoristila za plezanje in prav presenetila z izbiro. Grega si je tokrat zaželel preplezati južno steno Pece. Grela sta se v **Mežiški smeri z direktno vstopno varianto** (VI/V, 200 m). Stena je bila suha, plezala sta v kratkih rokavih.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

Zaključek državnega prvenstva v športnem plezanju

Prvi vikend v decembru se je s finalno tekmo v Škofji Loki končalo državno prvenstvo v športnem plezanju v disciplini težavnost. Po seriji štirih tekmo-vanj sta državna prvaka postala Maja Vidmar (PK Škofja Loka), ki se je po poškodbi prsta na začetku sezone uspešno vrnila med najboljše na svetu, saj je sezono v skupnem seštevku končala tudi kot svetovna podprva-kinja, in Klemen Bečan (ŠPO Tržič), ki je svojo že tako sanjsko sezono sredi novembra kronal še z zmago na zadnji tekmi za svetovni pokal. V skupnem seštevku je drugo mesto med članicami pripadlo Mini Markovič (AO PD Ptuj), najnižja stopnička med najboljšimi pa Asji Gosar (PK Divača). Pri članih se je za Klemenom Bečanom uvrstil Jure Bečan (ŠPO Tržič), za njim pa Anže Štremfelj (AO Kranj).

Rezultati skupnega seštevka v preostalih kategorijah:

mladinci: 1. Jure Bečan (ŠPO Tržič), 2. Jernej Kruder (ŠPO Celje), 3. Klemen Kežar (ŠPK Andreja Kokalja); **mladinke:** 1. Leja Kos (ŠPO Tržič), 2. Ana Ogrinc (ŠPK Andreja Kokalja), 3. Patricia Levstek (ŠPO Tržič).

kadeti: 1. Urban Primožič (PK Škofja Loka), 2. Izidor Zupan (PAS Gamsi Hrastnik), 3. Ciril Vezonik (AK Ravne); **kadetinje:** 1. Ajda Rojc (PK Škofja Loka), 2. Ana Veternik (ŠPO Tržič), 3. Polona Dobrovoljc (ŠPK Andreja Kokalja).

starejši dečki: 1. Jure Rztresen (PK Škofja Loka), 2. Domen Škofic (ŠPO Radovljica), 3. Janez Svolljšak (PK Škofja Loka); **starejše deklice:** 1. Jerca Meglič (ŠPO Trzič); 2. Tina Šušteršič (AO Kranj), 3. Katarina Fon (AO Kranj).

mlajši dečki: 1. Martin Bergant (PK Škofja Loka), 2. Dominik Fon (AO Kranj), 3. Milan Preskar (PK Škofja Loka); **mlajše deklice:** 1. Jera Lenardič (AO Kranj), 2. Katja Kadič (ŠPK Andreja Kokalja), 3. Anja Murko (PAS Gamsi Hrastnik).

cičibani: 1. Luka Drolc (AO Kamnik), 2. Jože Čeper (PK Divača), 3. Domen Kolenco (PK Škofja Loka); **cičibanke:** 1. Maruša Fon (AO Kranj), 2. Julija Kruder (ŠPO Celje), 3. Larisa Fabjan (AO Vipava).

M. P.

Informacijska tabla TNP

Janez Turk je na prireditvi v počastitev 150-letnice rojstva Juliusa Kugyja julija 2008 v Trenti prebiral sporočilo na informacijski tabli Triglavskega narodnega parka ob spomeniku in našel napako, na katero je, po mojem mnenju preveč vehementno, opozoril v decembrski številki PV 2008. Pod dobro znano, mnogokrat objavljeno fotografijo trentarskih gorskih vodnikov, ki je bila uporabljena na tabli, se je skupaj z imeni vodnikov pomotoma pojavilo tudi Kugyjevo ime, čeprav velikega moža na sliki ni. Kugyjev portret je kajpak upodobljen na večji sliki zraven. Kot pisec teksta o dr. Kugyju, ki je priobčen na tabli, odgovarjam gospodu Turku, ki se me najverjetneje spominja s prireditve. V svojem govoru tistega dne sem opisoval Kugyjeva mlada leta. Neljubo napako smo opazili prepozno, ko je bila tabla izdelana. Proizvajalec nam je potem napravil lepilni trak v barvi podlage, s katerim smo prelepili sporni del podnapisa. Žal pa trak ni bil kos ne soncu ne dežju, zato smo lepljenje večkrat ponovili, čez čas pa, čisto po človeško, malo pozabili nanj. Tabla je že nekaj časa na spisku za zamenjavo v tej zimi. V imenu njenih ustvarjalcev se gospodu Turku opravičujem in mu hkrati priporočam nekaj več hribovske strpnosti. Jeza škodi zdravju!

Jože Mihelič

Zares! Le kam gre veter?

Kam gre veter, ko ne piha, Dušan Jelinčič, Litera, Maribor, 2007.

Četudi je od izdaje knjige Dušana Jelinčiča minilo že dobro leto, od odprave, o kateri piše, pa že pet let, prinaša Kam gre veter, ko ne piha - svežega vetra. Je ena tistih himalajskih knjig, ki ne govori samo o alpinizmu. In »Duško« je eden tistih alpinistov, ki se na odpravi ne pogovarja samo o alpinizmu. In ki zna tudi nase pogledati s kančkom kritičnosti. Ko mu ne gre, pravi: »Na višini 5000 metrov lahko samo z voljo preplezaš s težkim nahrbtnikom samo sto metrov ...«. Za več je treba moči. In te je na tisti odpravi imel dovolj, pa vendar ga v baznem taboru, ko preseda samemu

DUMo®
www.dumo.si

pohodništvo • alpinizem • jamarstvo
gorniška oblačila • čevlji
plezalna oprema • nogavice

Tilak • Bask • Naxo • Lasting
Singing Rock • Kayland

sebi in ga muči »*sindrom baznega tabo-
ra*«, že tudi mi malce težko prenašamo. Bralec skoraj vzkligne: »Pa premakni se
že vendar na goro!« Res, prav odlično
pričara tisto čudno vzdušje, ko ve, da
lahko gre, ko ve, da čas neizbežno teče,
a vendar ne stori kaj dosti – prav počasi
išče soplezalca, ker je po spletu okoli-
ščin ostal sam pod najvišjimi vrhovi Ka-
rakoruma v Pakistanu. Tolaži se s tem,
da je navsezadnje treba kakšen dan
posvetiti tudi popolnemu niču. Njegov
sredozemski temperament v knjigi kar
nekajkrat dodobra pride do izraza. A na
koncu se na tisti odpravi vendarle spo-
pade s »*tednom napovedanega trplje-
nja*« in s člani naveze iz Padove v zelo
kratkem času doseže svoj drugi osem-
tisočak, Gašerbrum 2.

Veliko se spominja svoje prejšnje od-
prave, na Broad Peak, in ugotavlja, kaj
vse se je v sedemnajstih letih, kolikor
loči odpravi, spremenilo. Himalaja je
postala Himalaja dveh hitrosti – ko-
mercialnih odprav je preprosto preveč
in z denarjem poskušajo ljudje kupiti
tisto, kar so pravi alpinisti nekoč trdo
prigrali. Himalaja ni več ne Kucucz-
kova ne Messnerjeva Himalaja, Jelin-
čič kar ne more skriti razočaranja nad
vsem, kar vidi. Pa vendarle na koncu
knjige ugotovi, da je, ko je ljudem po-
gledal globoko v oči, našel v njih veli-
ko dobrega. Ogromno razmišlja tudi o
opremi – o računalnikih, preko katerih
gredo novice v svet (je mogoče plezati
in vsakodnevno sporočati, se sprašuje),
o istih računalnikih, s katerimi prihaja-
jo tja vremenski podatki in se borijo z
napovedmi nosačev, ki vreme »čutijo«. Staro
in novo, vmes pa še vojna na koti NJ9842
(tromeja Indije, Pakistana in Ki-
tajske), o kateri svet ne ve kaj dosti, pa
vendarle umirajo ljudje in izginjajo mi-
lijoni dolarjev ... za del področja večne-
ga ledu. Avtor razmišlja tudi o odnosu
do vere (zvezni oficir ga na vsak način
želi spreobrniti), bogastva (člane špan-
ske odprave imajo vsi za bogate – pa
kaj!), do revnih delov sveta, ki jim po-
skušamo vsiliti svoj način življenja ...
Odprava, o kateri avtor piše, je bila se-
stavljena iz Trbižanov (Trbiž) in Tržača-
nov, bila pa je najuspešnejša odprava
leta 2003 v Karakorumu. Naveza Nives
Meroi, Roman Benet in Luca Vuerich je
v dvajsetih dneh osvojila kar tri osem-
tisočake – oba Gašerbruma in Broad
Peak. Jelinčič v knjigi veliko razmišlja o
tem, kako mnogi alpinisti »vidijo le ka-
men«, za Trbižane pa pravi: »*A ko jih vi-
dim, kako vneto verjamejo v to, kar dela-
jo, in ne govorim o alpinizmu, ki je samo
pretveza za življenje z veliko začetnico, si
rečem, le kaj me zanima, če so ali niso vr-*

*hunski plezalci, pomembno je, da so lepi
navznoter. In oni imajo nekaj v sebi ...*«
Nasploh iz knjige veje pozitiven duh,
izredno široko gledanje, ki ga kar ne-
kako nismo vajeni. Še nemška komer-
cialna odprava, ki se alpinistom »mota
pod nogami«, na koncu dobi malo pri-
jaznejšo podobo. Predvsem pa mi je
všeč, da avtor pokaže vse tiste šibkosti
človeka, ki se v surovih razmerah hima-
lajskih gora še prerade pokažejo. In je
zelo prizanesljiv, še do svoje »*pretrgane
naveze*«, ki ga je pustila samega, da si
je moral potem najti nove soplezalce.
»Duško« se preprosto veseli, da se stvar
dogaja, pada iz apatičnosti v evforijo,
gora mu pomeni vse in kmalu po vrhu
nič, ko pa se vse zloži v sliko življenja,
je ta slika lepa. Kot je lepa knjiga, ki pa
na vprašanje, kam gre veter, ko ne piha,
ne da odgovora. Bo ponj morda treba
znova na goro?

Marjan Brađeško

Vedno znova Kugy

Po Kugyjevih poteh od Trente do
Zajzere, Rafko Dolhar, Mohorjeva
družba, Celovec, 2008.

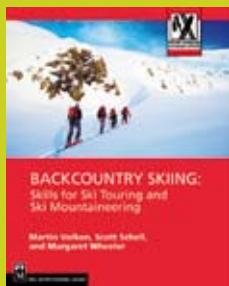
Julius Kugy vedno znova navdušuje.
Kajti njegovi mojstrski opisi gorske na-
rave in občutij so tako pristni, pretanjen-
ni in v srce segajoči, da sploh ni treba v
skalni svet, pa začutiš goro v vsej pol-
nosti in veličastju. Verjetno tudi zato se
je Mohorjeva po štirinajstih letih odlo-

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništvā, alpinizma, fotomonografij in potopisov.

Martin Volken, Scott Schell
and Margaret Wheeler:
**BACKCOUNTRY SKIING: Skills for
Ski Touring and Ski Mountaineering**

The Mountaineers Books, december 2007

(339 strani; mehka vezava; 15,13€)

Paul Parker:
**FREE – HILL SKIING:
Telemark and
Parallel Techniques
for all conditions**

The Mountaineers Books,
oktober 2001

(205 strani; mehka vezava;
20,50€)

KNJIGARNA KONZORCIJ

čila ponatisniti knjigo Rafka Dolharja, ki je, tudi sam zaljubljen v skalni svet Julijcev, sledil stopinjam njihovega poeta, Juliusa Kugyja. Knjiga lepo sovпада tudi s stopetdesetletnico Kugyjevega rojstva in ponovno oživilja spomin na človeka, glasbenika in neizmerne častilca narave, posebej tiste, ki se je visoko vzdignila nad »zemeljsko povprečje«.

Rafko Dolhar nas pospremi skozi Kugyjeva mladostna leta do trenutka, ko je le-ta našel svojo čarobno Trento, svoje mladostne sanje – ki so se nadaljevale v večno iskanje nikoli najdene cveta, Scabiose Trente. Dolhar v petih Kugyjevih knjigah večše poišče najboljše opise in jih skrbno prepleta s svojimi razmišljanji. Pred bralca stopajo drzni trentarski vodniki – oba Komaca (Andrej in Jože) pa Anton Ojcinger iz Zajzere, predvsem pa doživetja, ki jih je Kugy tako briljantno ubesedil. Tihi večeri ob ognjih v vznožju sten, veličastna orgelska glasba vetrov na grebenih, peklenska mračnost severnih plati gora, kot je denimo severovzhodna deber Viša. Ni mesta ali stanja, da ga Kugy ne bi znal živo pričarati vsakomur, ki je vsaj enkrat občutil vonj samotnih lesenih stanov, jutranjo vlago, ki se plazi preko ruševja, večerno goreče nebo, ki s hladno ugaša in počasi odstopa mesto šklepetu nočne zmrzali ... Pa tudi avtor sam, Rafko Dolhar, se brez sramu kosa z velikim poetom. Takole doživlja večer na samotnem bivaku Surringar visoko v skalovju Špika na Policami, slovitega Montaža, nad mračno sotesko Clapadorie: *»Ko obžari sončni zaton dolomitske vrhove daleč na zahodu in se iz dna Dunje dviga mrak, se na zahodnem nebu prižge Večernica. Ko se povsem stemni, zamiglja tam, dva tisoč metrov niže, daleč v dolini, nekaj skromnih svetilk, po črnem nebu pa se zapelje jata svetlosrebrnih zvezd. To so trenutki večnosti, ki jih ni mogoče opisati, treba jih je doživeti.«*

Dolharjeva knjiga celovito predstavi Kugyjeve poti v Julijcih, njegove vodnike, hkrati pa lepo odslkava tudi tisto obdobje, razmere v Trstu in v družbi nasploh. Resnici na ljubo je nekaj poglavij v sredini knjige (Planinske organizacije, Jakob Aljaž in tekma za Triglav, Zahodni Julijci), ki so nekoliko »iztrgana« iz osnovne niti, kljub vsemu pa zaokrožijo sliko krajev, kjer spremljamo Kugyja. Vse se zaključuje z viharnimi časi, ki privedejo do prve svetovne vojne, v kateri je bil Kugy prostovoljec in kot poznavalec gorskega sveta odličen svetovalec pri izvidovanju. Prav v vojnem času pa je zaradi relativnega miru

v zaledju uspel napisati veliko svojih najčudovitejših besedil. Morda prav zato, ker je tako hrepenel po časih, ko lahko v miru ure in ure uživaš svobodo, ki jo dajejo gore.

Knjiga, ki jo krasi nekaj avtorjevih fotografij s poti, kjer je hodil Kugy, je lep poklon človeku, katerega slavospev goram, ljubljnim Julijcem, bo za vedno na voljo vsem, ki ga znajo poslušati. Zato zaključimo še z eno od neprekosljivih Kugyjevih hvalnic, prislunhimo nekakšni molitvi, božanski hvalnici gori in trenutku na vrhu (Montaž): *»... mi je bilo, kot da slišim srebrno jasne angelske glasove, ki se družijo v ubrane harmonije, kot da valovi skozi nebeško prostorje sveto petje. Ali je učinkovala tako poplava srebrne luči, ki me je oblivala? Ali pa je bila nepopisna radost tista, ki je v mojem srcu tako prepevala in vriskala? Kljub temu verjamem, da sem takrat čul prepevati angele. Bilo je, kot da trume serafinov kličejo od višave do višave, kot da čez vsa obzorja zveni gloria in excelsis njihovih jasnih, svetlih glasov. Gloria na višavah. Tako sem sedel nad neznanskimi prepadi kot ločen od zemlje. V svetlobi in nebeškem sijaju na majhnem belem otoku svojega tako težko priborjenega vrha, in užival urico najčistejše sreče, ki se nikdar več ne vrne. Prisluškoval sem muziciranju nebeških bojnih trum, prepričan, da sanjam najlepše gorske sanje svojega življenja.«*

In podobnih Kugyjevih navedb je v knjigi Rafka Dolharja še mnogo, tako da jo res lahko preberemo skoraj na dušek. Ko preprosto hodimo s Kugyjem po vznožnih travnikih in tihih gozdovih od prvih sten, in ko kasneje, sredi sten, na Policah bogov v Višu zremo v silne prepade, do najbolj vzvišenih trenutkov, ko po urah naporov in iskanju najboljših prehodov zremo z vrha – čisti sreči v obraz.

Marjan Bradeško

Dr. Julius Kugy je nedvomno znamenoval Julijske Alpe. Pri Celovški Mohorjevi je izšel tudi slovenski prevod knjige Im Banne der Julier avtorja Hannsa Heindla (o njej smo pisali v PV 7-8/1993). Prevod nosi naslov V uroku Julijcev, v knjigi pa je na več mestih, ki opisujejo prvo svetovno vojno v Julijcih, omenjen dr. Kugy.

S prijatelji pod macesni

S prijatelji pod macesni, Matjaž Kmecl, Založba Obzorja Maribor, 1978.

Izposodil si bom slogan navdušenih navijačev kolektivnih športov »Kdor ne skače, ni Slovec« in ga predelal v »Kdor ni prebral Prijatelj pod macesni, ni planinc«. Spadam pač med tiste gornike, ki menijo, da ni vsak, ki zahaja v planine, že planinec. Kdor samo dirka po planinskih poteh in vmes pogleduje na uro, kdor hodi v gore zato, ker to počnejo sosedomi, od kogar odpadajo papirčki, robčki in druga navlaka kot gosta dlaka od starega kozla v času pomladanskega mavsanja, tak osebek zame ni planinec.

Pač pa lik planinca spontano zaživi pred nami v knjigi, ki je izšla že pred dvajsetimi leti. Ne prej ne kasneje Slovenci nismo dobili take knjige, kar je žalostno. Matjaž Kmecl, mojster persa, iz srca, iz dna duše spontano, slikovito, preprosto, hudomušno, satirično in kritično popisuje svoje doživljaje, občutke, vtise, navdušenja in očaranja, ki jih je doživel med svojimi potepanji po naših planinah, visokih in nižjih gorah.

Pravzaprav je knjiga hvalnica goram, planinskim potem, zlasti hribom v jeseni, ko zažarijo macesni in se nebo razširi v posebno prosojno sinjino, ko se narava sprevrže v orgijo barv rumenih, pomarančnih, rdečih in modrih odtenkov, ki bi bila kičasta, če bi bila naslikana in ne resnična.

To je knjiga o planinski zvestobi, o srečnih samotah, zgovorni tišini, bežnih kratkih srečanjih s samotarji, ki mu gredo rahlo na živce, ker so izbrali ravno tisti lepi kotiček v ravno tistem času kot pisatelj, kar je zanj seveda moteče.

Obiskovanje gora je tudi obisk znanih prijateljev, ki »prebivajo pod jesenski-mi macesni, ki jim je bogvedi kako ime: številni spomini, tolažba neuslišane ljubezni, odmevna tišina, osredotočenja vase, mile jesenske barve in po tani- nu dišeči zrak, debeli, kar se da stvarni, skoraj črni kozli med vsem tistim rjav- kastim rumenjem, nekaj mravelj, ki z utrujeno naglico tvorijo zadnje igle, grenkoba v ustih in sreča v pogledih.« Pri pravem planincu je hoja v gore tudi potovanje k samemu sebi, ko se na raz- glednem mestu ustaviš, položiš zad- njico na mehko travo in se zatopiš v okolico. Ko se napiješ čaja in razgledov, se ozreš vase, ne da bi pri tem izpustil izpred oči macesne v jesenski opravi, bele stene pred seboj in v dimasto modrino ovite daljne vrhove. In zač- neš pogovor s prijatelji, ki jih ne naj- deš samo pod macesni, ampak na vseh prijaznih policah, pomolih in zatišnih pristorčkih za skalo.

Nekatere zgodbe so šaljive, druge sa- tirične in kritične do potrošništva ter onesnaževanja okolja. Mislim, da bodo bolj vplivale na planinsko etiko do- jemljivega bralca kot pa častni kodeks slovenskih planincev, ki ga je poleg av- torjev prebralo bore malo ljudi.

Vsaka pot v hribe se vedno ne konča z vrnitvijo domov. Nekateri ostanejo gori za vedno, na begu pred samim seboj ali v iskanju srečne samote.

Kmecl je mojster pripovedovanja, vča- sih ljudsko gostobeseden, rahlo arha- ičen, včasih satirično formalističen v slogu »tovarišice in tovariši«, odvisno od zgodbe, vedno pa zanimiv in, če- prav to ni kriminalka, napet.

Pisatelj doživlja te naše hribe »pre- prosto, malce zmešano, sprotno, vse polno barv in vonjav, precej glasov, vmes kakšna bolj čudna misel, kakšen strah, vse preplavljeno s prijetnim te- lesnim naporom, pa kakšen prijateljski pomenek, kakšna žival, vse polno rož in drevja in – zvestoba. Brez zvestobe ni nič.«

Zelo verjetno naše gore in planine vsi doživljamo enako ali precej podobno, le da ne znamo tega tako privlačno, do- živeto in zanimivo opisati.

Mire Steinbuch

FOTO: DANILO SBRZAJ

Okrogla miza ob Mednarodnem dnevu gora 2008

Kako prav je, da varuhi gorske narave pri usposabljanju pridobijo tudi znanje o načinih, metodah in oblikah delovanja ter o načrtovanju, izvedbi in analizi akcij, se je izkazalo ob lanskem medna- rodnem dnevu gora. Že dolgo znani in pereči problem vožnje z motornimi vo- zili v naravnem okolju po vsej Sloveniji, o katerih je Komisija za varstvo gorske narave pri Planinski zvezi Slovenije zbi- rala tudi konkretne podatke, potrebne za prenovo uredbe o prepovedi vožnje v naravnem okolju, je narekoval zami- sel o načrtovanju in izvedbi okrogle mize o tej žgoči problematiki, tokrat posvečene tudi mednarodnemu dne- vu gora. Veliko pripravljen, zbiranja infor- macij in slikovnega gradiva je bilo po- trebnih, da je komisija ta projekt lahko vključila v svoj program za leto 2008, zavedajoč se kompleksnosti proble- matike, predvsem upošteva, koliko ministrstev in vladnih organov ter ne- vladnih organizacij s svojo dejavnostjo posega na to področje, kolikšen je in- teres kapitala, pri katerem ohranjanje narave ni v ospredju, ter kolikšen je in- teres posameznikov in turističnih po- nudnikov za tako obliko sproščanja v naravnem okolju.

Vse to je komisija za varstvo gorske narave upoštevala, ko je vodstvu PZS predlagala sklic okrogle mize 10. decembra 2008, še pred tem pa pripravila potrebna izhodišča in program okro- gle mize, določila moderatorko ter ob- skala ključna ministrstva, inšpekcijske službe, zavode in organizacije, da bi zagotovila njihovo prisotnost, kar bi bil pogoj za uspešno izvedbo, vsestransko osvetlitev in koristne sklepe. Seveda je

bil eden od pričakovanih tudi ta, kako v odkrivanju in preprečevanju divjih voženj v naravnem okolju in po planin- skih poteh vključiti 258 društev z več kot 56 000 člani, odseke za varstvo na- rave v društvih, odbore za varstvo gor- ske narave pri meddruštvenih odborih in 126 že usposobljenih varuhov. Niti po najbolj optimističnih pričakovanjih ni bilo mogoče predvideti tega, kar se je na dan okrogle mize, pred tem in po tem zgodilo. Veliko zanimanje javnosti in vseh povezanih s to problematiko je res nakazovalo uspeh okrogle mize, da pa se bo v skromnih in pretesnih prostorih zbralo kar 34 udeležencev, tega ni pričakoval nihče. Poleg števil- nih predstavnikov Ministrstva za okolje in prostor, Zavoda RS za varstvo narave, Zavoda RS za gozdo, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Triglavskega narodnega parka, treh in- špekcijskih služb, uprave policije pri Ministrstvu za notranje zadeve, Lovske zveze Slovenije, Olimpijskega komiteja Slovenije pa tudi prodajalcev tovrstnih vozil in ponudnikov takih storitev (vo- žnje v naravnem okolju) so se okrogle mize udeležili celotno predsedstvo PZS, štirje načelniki komisij in pod- predsednik Kluba alpskega loka (CAA). Odlično in strokovno je po uvodnih be- sedah načelnice komisije Rozalije Sko- be, ki je spregovorila o namenu okro- gle mize in zakaj jo je sklicala prav PZS, ter pozdravu predsednika PZS Franca Ekarja okroglo mizo vodila Tina Mikuš, članica KVGN in vodja Krajinskega pa- rka Radensko polje v ustanavljanju, zelo strpno in konstruktivno pa so se po- zneje v široko razpravo vključili skoraj vsi prisotni, tudi zastopnik prodajalcev teh t. i. problematičnih motornih vozil, predstavnik ljubiteljev motornih sani

ter predstavnik žičničarjev v povezavi z gorskimi kolesarji »spustaši«, s posebej zahvalnimi besedami pa tudi Janez Kastelic, vodja sektorja za politiko ohranjanja narave pri Ministrstvu za okolje in prostor, ki je poudaril, da bodo sklepi okrogle mize v veliko pomoč ministrstvu pri iskanju novih rešitev, vsi prisotni pa so bili povabljeni, da pri tem sodelujejo.

Ugotovitve in sklepi okrogle mize so se po vsestranski osvetlitvi problema ponudili tako rekoč kar sami: da tovrstna problematika v zadnjem času skokovito narašča, da je treba ustrezno dopolniti zakonodajo, tudi postriti kaznovno politiko, da je nadzor zaradi premajhnega števila inšpektorjev prešibek, da je spoštovanje trenutno obstoječe uredbe o prepovedi vožnje v naravnem okolju na zelo nizki ravni, da so tudi finančni interesi in različni neformalni lobiji zelo močni. Zato je treba več storiti za izobraževanje in vedenje o naravnih vrednotah, tudi ob večji podpori medijev. Ker so grožena tudi območja Nature 2000, je treba povečati pristojnosti naravovarstvenih nadzornikov, nujno pa je tudi noveliranje predpisov s tega področja, pri čemer morajo dobro sodelovati različni resorji, tako pri pripravi predpisov kot pri nadzoru. Jasneje je treba opredeliti območja, kjer bodo tovrstne aktivnosti dovoljene, oziroma zagotoviti poligone za nekatere adrenalinske motorne športe, hkrati pa uvesti obvezno registracijo vseh vozil, ki se kakorkoli pojavljajo v naravnem okolju, da bo mogoče nadzorovati njihovo uporabo in uveljavljati odgovornost njihovih lastnikov. Poleg vsega zapisanega je bila okrogla miza zelo dobra promocija delovanja PZS, predvsem pa potrditev, da je bil status delovanja v javnem interesu na področju ohranjanja narave podeljen »v prave roke«. Komisija za varstvo gorske narave si resnično zasluži vso pohvalo.

Rudolf Skobe

Zbor delegatov Komisije za varstvo gorske narave

Redni zbor delegatov Komisije za varstvo gorske narave je bil v petek, 21. novembra 2008, v dvorani Krajinskega parka Radensko polje na Velikem Mlačevem pri Grosuplju. Udeležili so se ga večina vodij odborov za varstvo gorske narave pri meddruštvenih odborih, varuhi gorske narave in ljubitelji narave. Zboru sta prisostvovala podpredsednik Planinske zveze Slovenije in varuh gorske narave Rudolf Skobe

ter generalni sekretar PZS Danilo Sbrizaj, ki sta zbor pozdravila in mu zaželela uspešno delo. Potekal je v prijetnem vzdušju. Vodila ga je članica komisije in delegatka Ljuba Brank. Poročilo o delu komisije v letu 2008, ki ga je predstavila načelnica, so dobili delegati tudi v pisni obliki, nekaj najpomembnejših akcij pa predstavljamo v nadaljevanju. V januarju smo imeli razširjeno sejo KVGn z vodji odborov za varstvo gorske narave pri meddruštvenih odborih, na kateri smo se dogovorili za skupne naravovarstvene akcije in tesnejše sodelovanje. Mednarodni dan planeta Zemlja smo počastili s prireditvijo v Predvoru. Slavnostni govornik je bil državni sekretar z Ministrstva za okolje in prostor Mladen Berginc. Na prireditvi smo z zloženko prvič predstavili Pot Karla in Žige Zoisa in napovedali njeno otvoritev. Najodgovornejše delo za KVGn je bil posvet o predlogu Zakona o Triglavskem narodnem parku in priprava pripomb s še nekaterimi komisijami UO PZS, prav tako pa priprava in vodenje okrogle mize 4. junija 2008 o vlogi PZS pri ohranjanju gorske narave in njenih pogledih na nastajanje in predlog novega zakona. Veliko časa in energije smo vložili v dokončanje Poti Karla in Žige Zoisa, ki poteka po obstoječih planinskih poteh, in pripravo vodnika po tej naravovarstveni, kulturnozgodovinski in botanični poti. Pot obsega tudi zoološko dediščino in naravne vrednote. Žal smo bili neuspešni pri pridobivanju finančnih sredstev, čeprav smo se prijaviли na več razpisov. Sodelovali smo pri zbiranju podatkov za območja, kjer prihaja do konfliktov zaradi vožnje v naravnem okolju. Za to nas je zaprosilo Ministrstvo za okolje in prostor, saj pripravljajo novo uredbo o vožnji v naravnem okolju. Podatke smo zbirali s pomočjo odborov za varstvo narave pri MDO in varuhov gorske narave. Za dan biotske raznovrstnosti smo s pomočjo odbora za varstvo gorske narave MDO Ljubljana organizirali vodeno ekskurzijo na Radensko polje, za evropski dan parkov pa smo skupaj z odborom MDO Primorske postavili stojnico na Sviščakah. Za promocijo

varovanja gorske narave smo ponovno natisnili 3000 zloženek, ker so že pošle. Delili smo jih tudi na 1. konferenci slovenskih planincev na Bledu, kjer smo predstavili delo KVGn. Planinsko javnost smo redno obveščali prek spletne strani <http://kvgn.pzs.si> in jo obogatili še s kvalitetnimi seminarскими nalogaми varuhov gorske narave. Načelnica je pripravila več sestavkov tudi za Obvestila PZS, Primorske novice in Planinski koledarček. Predstavili smo se tudi na Radiu SI Maribor, Radiu Slovenija I, Ognjišču, Studiu D Novo mesto, Radiu Kranj in Radiu Prlek ter na sejmju Narava-zdravje na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Pri tem so nam pomagali varuhi gorske narave z zadnjega tečaja. Uspešno smo izvedli šesti tečaj za varuhe gorske narave, ki ga je obiskovalo 18 planincev, seminarske naloge pa jih je pripravilo kar 22 (nekateri še z lanskega tečaja, ker jih iz objektivnih razlogov niso mogli pripraviti v določenem roku). Imamo torej že 126 varuhov gorske narave iz planinskih društev iz vse Slovenije. S pomočjo novih varuhov smo 13. septembra pripravili slovesno podelitev diplom v SNG Maribor. Ob tej priložnosti smo pripravili zbornik z naslovom *Varuhi gorske narave, ekologija-umetnost-narava* in ga poslali tudi planinskim društvom. Licenčno usposabljanje za zamudnike (13) smo izvedli 25. oktobra v Planinskem domu pri Gospodični na Gorjancih. Predstavniki KVGn Milan Naprudnik je spregovoril na Alpski konvenciji na Višarjah planincem iz sosednje države. Lani se nismo udeležili rednega letnega srečanja Komisije za varstvo gorske narave pri CAA v Franciji. Ob mednarodnem dnevu gora smo pripravili na PZS okroglo mizo z naslovom Neurejen motorni promet v naravnem okolju. Še vedno nam ni uspelo pridobiti k sodelovanju dveh odborov za varstvo gorske narave (Koroške in Pomurja).

Delegati so poročilo o delu komisije skupaj s finančnim načrtom soglasno potrdili. Sledila je razprava, v kateri so bile poudarjene nekatere težave na področju varstva narave v odsekih za varstvo narave v planinskih društvih, odborih za varstvo gorske narave in sami komisiji:

- V PZS bi bilo treba pripraviti več vzgojne literature z naravovarstvenimi vsebinami, kajti osveščanje o varovanju narave in vzgoja planincev, zlasti mladih, sta zelo pomembna.
- V več planinskih društvih še niso ustanovljeni odseki za varstvo narave, zato je delo varuhov gorske narave v takih društvih težje.

- Varuhi gorske narave v svojih planinskih društvih ne morejo priti do Obvestil PZS, dostopa do interneta pa nimajo, zato so premalo obveščeni o delu KVGNG.
- Za promocijo varuhov gorske narave je bilo narejenega veliko (predstavitve, zloženska). V letu 2009 je treba v to naravovarstveno usposabljanje pritegniti morda več predsednikov društev, vodnikov PZS in oskrbnikov planinskih koč. Zaradi vse večjih naravovarstvenih problemov bi moralo imeti vsako planinsko društvo več varuhov gorske narave, najmanj pa enega.
- Kljub temu da je KVGNG vložila veliko naporov v sodelovanje z odbori za varstvo gorske narave, ji še vedno ni uspelo pritegniti k sodelovanju dveh odborov. V teh dveh še nimajo nobenega varuha gorske narave.
- Varuhi gorske narave smo premalo aktivni pri pisanju člankov v Obvestila PZS in Planinski vestnik, čeprav opravimo veliko prostovoljnega dela v svojih društvih in MDO.
- Velika rana za naravo so divje bližnjice. Kljub temu da jih marljivi markacisti pa tudi varuhi gorske narave zapirajo z ovirami, so ponekod odstranjene že v nekaj dneh. S postavljanjem ovir je treba vztrajati.
- Zaradi uveljavljanja gorskemu okolju prijaznih planinskih koč se bomo morali bolj povezovati z gospodarsko komisijo.
- Največja obremenitev za gorsko naravo je vožnja z motornimi vozili, zlasti štirikolesniki, ki se je s Pohorja in Smrekovca razširila še na druge hribe v Sloveniji.

V nadaljevanju so bili predstavljeni glavne točke in poglobljena področja delovanja KVGNG v letu 2009. Zbor pa je zaključila vodja Krajinskega parka Radensko polje v ustanavljanju in članica KVGNG Tina Mikuš z zanimivo predstavitvijo parka.

Rozalija Skobe, načelnica KVGNG UO PZS

Zreški planinci proslavili abrahama

Minulo soboto so člani Planinskega društva Zreče v večnamenski dvorani hotela Dobrava proslavili svoj okrogli jubilej – 50 let. Svečane prireditve zreških planincev so se udeležili župan občine Zreče mag. Boris Podvršnik, podpredsednik Planinske zveze Slovenije Rudolf Skobe, podpredsednica Savinjskega meddruštvenega odbora Manja Rajh, predsedniki in predstavniki domačih in okoliških društev ter seveda tisti najpomembnejši tega večera – zreški planinci. Dejanja na odru sta povezovala Urška Firer in Danijel Oplotnik. Zbrano množico, ki je napolnila dvorano, je najprej pozdravil predsednik PD Zreče Drago Črešnar. Spomnil se je na dogodke minulih 50 let in se zahvalil vsem tistim, ki so planinstvo zanesli v zreški konec, in vsem tistim, ki so njihovo delo nadaljevali vse do današnjih dni. Vsi dogodki minulih let so opisani v zborniku, ki so ga izdali zreški planinci. Planince iz svoje občine je pozdravil in jim čestital tudi župan mag. Boris Podvršnik, enako pa sta storila tudi Manja Rajh ter slavnostni govornik Rudolf Skobe. Planincem je čestital v imenu PZS in poudaril, da so zreški planinci še posebej znani po organizaciji pohoda Po poteh Pohorskega bataljona, ki vsako leto privablja vse več pohodnikov. Tudi že preko 1600 so jih naštel. Pohvalil je njihovo delo z mladimi planinci in uspešne vzpone na slovenske vrhove ter vzpone na vrhove Evrope ter Južne Amerike. Sledil je filmski prikaz dela zreških planincev skozi pol stoletja.

V kulturnem programu skozi samo prireditev je bilo slišati in videti veliko lepega. Od petja in igranja na harmonike do plesa in skečev. Za vse to so bili »kri-vi« cicihani planinci, KUD Vladko Mohorič Zreče, kino-foto sekcija, Kvintet godbe na pihala Zreče, Ana Krančan, mladi harmonikarji, Pevke z Brinjeve gore, člani amaterskega gledališča Jurij Vodovnik Zreče, za dobro voljo pa je poskrbel ansambel Zlatorogi. V avli večnamenske dvorane je bila na ogled fotografska razstava, ki je v več sklopih prikazovala delo in vzpone zreških planincev.

Na tej prireditvi je bilo podeljenih tudi veliko priznanj in pohval. Našejmote tiste najpomembnejše. Planinsko društvo Zreče je priznanja podelilo občini Zreče, delovnim organizacijam in ostalim sponzorjem ter domačim društvom, s katerimi dobro sodelujejo. Priznanja so prejeli tudi edini še živeči člani ustanovnega odbora društva izpred petdesetih let Majda Brglez, Slavko Burja in Janez Jazbec. Pисne pohvale PZS so prejeli Drago Podgrajšek, Miran Žgank in Danijel Oplotnik. Bronasti častni znak PZS so prejeli Marija Kovačič, Magda Marušič, Martina Kapun, Edvard Meglič, Berti Kapun in Ivan Žgank mlajši, srebrni častni znak PZS pa je prejel Marjan Grosman. Seveda so priznanja prejeli tudi cicihani planinci in tisti, ki so v predpisanem času osvojili določenih 17 vrhov. Planinskemu društvu Zreče pa so priznanja podelili občina Zreče, Planinska zveza Slovenije ter okoliška društva. Po končanem uradnem delu sta sledila večerja in ples.

Jože Gumzej

Ustanovljeno planinsko društvo Naveza

Na pobudo aktivnih planincev, ki so vključeni v razna planinska društva v okolici Ptujja in širši Sloveniji, je bilo 5. julija 2008 ustanovljeno Planinsko društvo Naveza. Trenutno je včlanjenih preko 80 članov, štirje planinski vodniki z mednarodno licenco za vodenje in trije markacisti, ki jih povezujejo enaki cilji. Program društva temelji na naslednjih izhodiščnih točkah: rekreacija, pohodništvo, gornišтво, izobraževanje in vzgoja mladih ter sodelovanje s sorodnimi društvi. Društvo je bilo ustanovljeno z namenom povezovati ljudi, ki uživajo v rekreaciji, neokrnjeni naravi, spoznavanju naše prelepe Slovenije, njenih gorskih lepot ter ostale Evrope, druženju pod vodstvom izkušenih vodnikov PZS z dolgim planinskim stažem in znanjem. V PD Naveza želimo privabiti vse starostne skupine ljudi – od cicibanov do starejših, tako da bo vsak našel nekaj zase. Podrobne smernice, program dela in pohodov bomo objavili na rednem občnem zboru, predvidoma v mesecu februarju 2009 na internetni strani društva. Poudaril bi, da smo že začeli z delom posameznih odsekov za pripravo programov za leto 2009 in sicer: priprava programa vodniškega, mladinskega, markacijskega odseka in odseka za varstvo gorske narave. V letu 2009 želimo naše člane popeljati na pohode in gorske ture po Sloveniji in tujini ter se tudi udeleževati prireditev v okviru PZS. Letos smo že organizirali odpravo na najvišjo goro Avstrije Grossglockner, 3798 m, in na streho Evrope Mont Blanc, 4810 m visoko Belo goro. S tem se je vodnikom PD Naveza uresničila dolgoletna želja. Društvo ima dolgoročne načrte in vizijo. Svoje izkušnje in znanje bomo prenašali na naš mladi kader, ki se bo izobraževal in kalil pod vodstvom izkušenih mentorjev planinske vzgoje. Vodstvo PD Naveza se zaveda, da brez strokovnega kadra (vodnikov PZS, markacistov in mentorjev mladinskih skupin) ni uspešnega dela v planinskih organizacijah, zato se zavezujemo, da bomo skrbeli za izobraževanje mladega kadra. Upamo, da bodo donacije, ki jih bo društvo prejelo, pokrile vse te želje in da bomo lahko čez leto dni na občnem zboru poročali o uspešnem letu. Na koncu bi rad povabil vse ljudi, od predšolskih otrok s starši do starejših, da se nam pridružijo in da s skupnimi močmi uresničimo naše želje in cilje ter s tem naredimo nekaj za svojo dušo in telo.

Danilo Milošič

Odprava na Mont Blanc

Po dolgoletni želji se nam je vodnikom PD Naveza končno uspelo udeležiti odprave na Belo Goro – Mont Blanc, 4810 m, ki jo je organiziralo PD Naveza Videm pri Ptujju. Priprave so potekale že v letu 2007 in 2008, saj je za takšen podvig potrebna vrhunska kondicija in pripravljenost. Zelo hitro se je bližal datum odprave na Mont Blanc, zato smo dopolnjevali in pregledovali potrebno opremo, planinske zemljevide ter upoštevali navodila planinskih prijateljev, ki so že stali na strehi Evrope. Težko pričakovani dan je napočil, vendar vreme ni bilo najbolj ugodno zato smo podvig preložili za en dan. Celotna odprava se je zbrala 23. 8. 2008 ob 19. uri na Ptujju. Pot skozi Italijo in Francijo je trajala vso noč. Po skromnem zajtrku nas je vlakec z zobato železnico popeljal po prelepi pokrajini z višine 584 m na 2380 m na končno postajo Nid d'Aigle. Oprtali smo si nahrbtnike ter se podali do kočice Aiguille du Gouter, 3817 metrov visoko. Po naporni sedemurni hoji, zadnjih tisoč metrov je bila pot opremljena z jeklenicami, smo prispeli do zavetišča Aiguille du Gouter. Kljub rezervaciji za spanje ni bilo iz tega nič, saj so imeli prednost francoski in italijanski vodniki z navezami. Okrog desete ure se je gneča z zobato železnico malo razredčila. Ob enih zjutraj nas je zbudil naš vodnik Marjan Kukovec. Hitro smo se opremili, nadeli dereze in oblačila, ki so nas ščitila pred močnim mrazom in vetrom. Navezali smo se na vrv in v gosjem redu z lučkami na glavi odrinili proti zelenemu cilju. Po dobrih treh urah mraza in hudega vetra – temperatura je bila za deset stopinj višja kot je kazalo zaradi vetra – smo prispeli do bivaka Dome du Gouter, 4304 m. Takrat mi je sunek vetra odpihnil iz čelade čelno svetilko. Po polurnem počitku v bivaku smo nadaljevali vzpon. Začelo se je daniti, izza visokih gora pa se je že pokazalo vzhajajoče sonce. Vrh se nam je zdel

zelo blizu, vendar se nam je za vsakim grebenom vse bolj odmikal. 24. avgusta 2008 ob 9.30 se nam je nasmehnila sreča in po dobrih sedmih urah hoje se nam je uresničila velika želja – stali smo na najvišji gori Evrope. Do zavetišča smo se vrnili v polovičnem času vzpona. Tam smo hitro pospravili opremo, se spočili in krenili v dolino. Med potjo proti domu smo se odločili za ogled mondenega mesta Chamonix. V poznih večernih urah smo prispeli na Ptuj, kjer smo se poslovili.

Danilo Milošič

Hitra pomoč rešuje

Čas, ki poteče od prvega klica na številko 112 pa do prihoda reševalcev na kraj življenje ogrožajočega dogodka, je v Sloveniji v povprečju dobrih 10 minut. To je kar 6 minut več od tistega časa, ko so možgani morda že utrpeli nepovratne poškodbe in bo pomoč reševalcev morda že nepotrebna ali pa bo oživiljeni človek preživel s hudo možgansko poškodbo. Nujno je torej s temeljnimi postopki oživljanja pričeti čim prej. Da pa bi znali ob tem pravilno ravnati, je treba znanje o oživljanju in pomoči redno osveževati. Vedeti, kako ukrepati ob morebitni nesreči, je pomembno za vsakega posameznika in gornika – to mu pride prav tako pri hoji v gore, kot tudi v vsakdanjem življenju, ko lahko pomaga sebi in svojim najbližjim, prijateljem. Prav tako se s čimprejšnjim nudenjem prve pomoči srečujejo gasilci pri svojem delu ob nesrečah ali gašenjih. Isti interesi združujejo. Tako sta Gasilska zveza Ribnica in Planinsko društvo Ribnica staknila glavi in organizirala prvi skupni tečaj, interni tečaj prve in nujne medicinske pomoči. Tečaj je vodil Danijel Andoljšek, zdravstveni tehnik, motorist reševalca, inštruktor ERC, APLS in ITLS, verificirani predavatelj, ki je tečajnikom teorijo odlično podajal preko besed in slikovnega materiala ter neprecenljivih izkušenj. Na praktičnem delu, ko je delo potekalo v petih delavnicah in so vsi tečajniki tudi delali vse, pa so se Danijelu v dveh terminih pridružili še Robert, Miha, Zlatko in Darko, vsi izvrstni reševalci in predavatelji. Tečaj je potekal tri nedelje med 23. novembrom in 7. decembrom, ko so udeleženci teoretično in praktično v 24-ih šolskih urah osvežili (doktrina se namreč vedno znova spreminja) in obnovili znanja o prvi pomoči: o prepoznavanju stanja ponesrečenca, ukrepanju, nudenju pomoči, temeljnih postopkih oživljanja pri odrasli osebi in posebej pri otroku in dojenčku,

se ne bodo zmanjšala. Nameravajo urediti status reševalcev v razmerju z delodajalci, pripravljajo se uredba o povračilu stroškov povzročitelja nesreče. Profesionalizacija reševanja ni predvidena. Rudolf Skobe, podpredsednik PZS, je izrazil željo po večjem sodelovanju GRZS in PZS na področju usposabljanja oziroma izobraževanja. Po razpravi je sledila točka o razrešnici predsednika Pogačarja. Po drugem, tajnem glasovanju je zbor izglasoval, da predsednika ne razrešijo. S tem dejanjem se je končal izredni zbor slovenskih gorskih reševalcev, Miro Pogačar pa bo še dve leti predsednik GRZS.

Irena Mušič

Peter Podgornik gost PD Podbrdo

Planinsko društvo Podbrdo je po daljšem premoru spet organiziralo predavanja za svoje člane in za ljubitelje gora. Njegov odsek Grahovo-Koritnica je 21. novembra povabil in goste enega najboljših slovenskih alpinistov Petra Podgornika, ki je v besedi in sliki predstavil svojo projekcijo »Od nekje do nekoč ...«. Posvetil jo je 33. obletnici zvestobe goram, njihovi mogočni, razbrzdani lepoti, gladkim brezpotjem, menjajočim ritmom skalnih zapor, izpostavljenim pečinam ... V projekcijo je s pomočjo prijatelja Gregorja Blažiča poleg utrinkov iz odprav ter alpinističnih in drugih reševalnih akcij zлил tudi filme in diapozitive, ki jih je med plezanjem in varovanjem posnel v zgodnjem obdobju s fotoaparatom in s kamero *super 8 mm*. Velikokrat so ti posnetki zbledeli, vendar so zanimiv in veren prikaz nekega obdobja v zgodovini alpinizma, ki se je zlasti po opremi popolnoma razlikoval od današnjega. Obiskovalci so z zanimanjem sledili njegovi alpinistični poti, nadelani s kar 1600 preplezanimi smerni, predvsem pa zaznamovani s kar štirinajstimi izvenevropskimi odpravami. Peter še kako dobro ve, da v življenju ni mogoče vedno zmagovati. Že v zgodnjem alpinističnem obdobju je izgubil najboljšega soplezalca, brata dvojčka Pavleta in pozneje v severni steni Kangčendzenge še prijatelja Boruta Berganta. Na odpravah je dobesedno pustil del sebe, saj so mu v južni steni Lhotseja omrznili prsti, v steni Fortaleze v Patagoniji pa ga je izdala hrbtenica. Medtem, ko je nemirno življenje postalo naša vsakdanja stvarnost, Peter Podgornik ostaja zvest goram, še najraje njihovim pustolovskim in nejasnim stezam v njihovih ostenjih. Če pa mu zmanjkuje

pa o vrstah poškodb in kakšni so pravilni položaji, kako pravilno in učinkovito zaustavimo krvavitev, tudi tisto iz nosu, pa o oskrbovanju ran in imobilizaciji, o posebnostih nosilne, o pikih in alergijah, o ugrizih kač, o opeklinah in udarih strel ter poškodbah z elektriko in plini, izvlečenju iz avtomobila itd. Še mnogo tem je bilo obdelanih, razbitih pa je bilo tudi nekaj mitov. Kdaj in le v katerem primeru čelado tudi snamemo – naučili so se jo sneti motoristu in gorniku, planincu. Tečaja, na katerem je bilo prijetno in sproščeno vzdušje, se je udeležilo, ga opravljalo in dokončalo 13 članov PD Ribnica ter 42 gasilcev iz prostovoljnih gasilskih društev Ribnice in Sodražice z okolico (PGD Ribnica 11 članov, Bukovica 3, Lipovec 2, Dolenja vas 6, Velike Poljane 3, Zamostec 3, Sodražica 5, Nemska vas 3, Goriča vas 2, Vinice – Zapotok 2 ter iz PGD Sveti Gregor 2 člana). Veliko tečajnikov, skupaj kar 55. Predvsem je pohvalno, da se je tečaja udeležilo veliko mladih.

Udeleženci in organizatorji so bili enotnega mnenja, da je tečaj odlično uspel, saj je bil izvrstno izveden, zadovoljni pa so bili vsi. Takšno znanje ni nikoli odveč, nasprotno, koristi in rešuje. Prav bi bilo, da bi se vsake toliko časa vsak izmed nas udeležil obnovitvenega tečaja prve pomoči v službi, domačem kraju ali morebiti v društvu, saj lahko pomoč že jutri potrebujejo naši najbližji ali celo mi sami. Naj se zavedamo tudi besed reševalca Danijela Andoljška, ki bodo tečajnikom gotovo ostale za vedno v mislih in srcu: »Kaj je največja napaka laikov pri prvi pomoči? To, da ne pomagate. Ne bojte se pomagati! Ne morete škodovati, lahko le pomagati. Priskočite na pomoč prija-

telju na skupni poti, ob prihodu na kraj nesreče, ali če nanjo naletite slučajno.«

Tekst in foto: Zdenka Mihelič

Izredni zbor gorskih reševalcev Slovenije

V izobraževalnem centru Ministrstva za obrambo v Poljčah je bil 24. novembra 2008 izredni zbor gorskih reševalcev Slovenije. Udeležilo se ga je 68 reševalcev iz 17 društev in postaj, torej je bila udeležba 100-odstotna. Udeleženci in goste, med katerimi so bili predstavniki Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje Darko But, Gregor Turnšek in Jernej Hudohmet iz Kranja, podpredsednik PZS Rudolf Skobe ter predstavnik Jamarske zveze Slovenije Janko Marinšek in Jordan Guštin, je pozdravil predsednik Gorske reševalne zveze Slovenije Miro Pogačar. Delovni predsednik Drejc Karničar je zbor vodil po dnevnem redu; sprejeti so bili organi zbora in Poslovnik o delu zbora reševalcev GRZS. Sledila je podrobna obrazložitev odstopa Mira Pogačarja. Zagotovil je, da v tem času reševalno delo ni trpelo in tudi delo GRZS ni bilo moteno. V razpravi so delegati poudarjali, da si je predsednik naložil preveč odgovornosti, ki bi jo lahko porazdelil na društva in postaje oziroma na njihove predsednike, da moramo biti drug do drugega strpni, da nekatere stvari niso najbolje urejene, na primer helikoptersko reševanje. Darko But je v imenu URSZR ocenil delo GRZS kot zelo dobro, sodelovanje pa kot strokovno in učinkovito. V prihodnosti v delu GRZS ne bo sprememb, zagotovljena bo helikopterska podpora in sredstva za delo

časa, se odzove le vabilu brezštevilnih poti bližnjega Trnovskega gozda: sončnih, zvezdnih ali snežnih. Ob tem pa je še gorski reševalec, jadralni padalec, gorski kolesar, turni smučar, alpinistični inštruktor, v zadnjem času je sodeloval pri izdelavi štirih knjig na temo alpinizma in verjetno še kaj. »Važno je, da v tem, kar delaš, uživaš. Ogromno lepih ciljev je v naravi, če jih le znaš videti. Na poti do njih spoznaš mnogo prijateljev. Ko se srečaš z njimi, ni treba dosti besed. Že iz pogledov razbereš, kaj ti hočejo povedati,« je Peter Podgornik za ključil uro in pol dolgo predavaljanje.

Olga Zgaga

Regijski tekmovanji MIG v Kopru in Puconcih

Mladinski odsek Obalnega planinskega društva Koper je v soboto, 8. 11. 2008, v Osnovni šoli Dušana Bordona v Kopru priredil regijsko tekmovanje Mladina in gore. Tekmovanje je priložnost za druženje tako otrok kot mentorjev ter priložnost za preverjanje rezultatov dela mentorjev na šolah. Udeležilo se ga je 19 ekip iz mladinskih odsekov primorsko-notranjske regije. Tekmovalce in njihove mentorje sta v uvodu pozdravila predsednik Obalnega planinskega društva Koper Aldo Zubin in predsednica mladinske komisije PZS Vanja Kovač. Kulturnemu programu je sledilo tekmovanje skupin, ki so za naloge imele na razpolago 45 minut. V tem času so udeleženci tekmovanja pokazali vse svoje znanje in rezultate minulega trdega dela. Ker pa planinci ne morejo brez hoje, so se po končanem pisanju testov kljub slabemu vremenu odpravili na krajši izlet v okolico Kopra. Na državno tekmovanje, ki bo 10. januarja prihodnje leto v Podnanosu, so se uvrstile ekipe iz naslednjih planinskih društev: PD Podnanos, PD Snežnik, PD Križna Gora, PD Idrija, PD Postojna, PD Divača in OPD Koper. Tekmovanje je izzvenelo v sproščenem in veselem delovnem vzdušju.

Adriana Vitez

Po uspehih mladih planincev Planinskega društva Matica Murska Sobota na regijskih in državnih tekmovanjih Mladina in gore v zadnjih letih, tudi letos uspeh ni smel izostati. Bili smo organizatorji regijskega tekmovanja na Osnovni šoli Puconci, katera pa ni bila izbrana naključno. Dolgoletno delo z mladimi planinci in tudi tekmovalci je pravzaprav moralo tem planinskim zaposlenjakom, učiteljem in mentorjem naložiti še dodatno delo, jim zaupati organizacijo regijskega tekmovanja MIG 2008. Osnovna šola Puconci je ena redkih v naši regiji, ki ima planinsko sekcijo z zelo dolgo tradicijo. Nekateri njihovi člani so se vračali na pohode tudi, ko so bili že srednješolci. To govori o pripadnosti skupini, ki je najprej delovala pod vodstvom mentorja g. Vučaka, ki še zdaj, ko je skupino prevzela ga. Budja, vneto sodeluje v njej. Druga, prav tako zelo številčna skupina, deluje na Osnovni šoli Beltinci pod vodstvom mentorice Čehove, ki je istočasno tudi vodja tekmovanj Mladina in gore pri Mladinski komisiji Planinske zveze Slovenije. Tekmovalce je pripravljala skupaj s planinskimi vodniki iz društva. Tretja, tudi številčna skupina, deluje na Osnovni šoli Cankova. To skupino je do pred nekaj leti vodila mentorica ga. Kuvelja, sicer vzgojiteljica v Vrtcu na Cankovi, ki ima svojo skupino tudi v vrtcu. Delo z mladimi planinci na OŠ Cankova je prevzel g. Durič, ki je skupaj s planinskimi vodniki pripravljal tekmovalce za tekmovanje, istočasno pa je potekala tudi Planinska šola. Mladinski odsek v društvu dela s polno paro, zato so tudi rezultati takšni, ki ne presenečajo več. Načrtno delo z mladimi planinci je odraz uspehov. S ponosom

lahko ugotavljamo, da smo v samem vrhu med slovenskimi mladimi planinci po planinskem znanju. Največ znanja pridobijo na terenu, v gorah. Vsako leto jih odpeljemo na dvodnevne priprave. Bili smo že na Veliki planini, na Raduhi in letos na Ribniškem Pohorju. Tam smo preživeli dva čudovita zasnežena dneva in se seveda tudi resno pripravljali na tekmovanje. Letos smo se ponovno uvrstili na državno tekmovanje z eno ekipo, če bi imeli malo več sreče, pa bi jih bilo še več. Še štirim ekipam sta za uvrstitev naprej zmanjkali le dve točki. Pa nič zato, nikoli ne postavljamo tekmovalcem zahtev po uvrstitvi. Upamo, da se bomo v Podnanosu dobro odrezali in se prihodnje leto ponovno uvrstili na državno tekmovanje. V Mladinskem odseku društva skrbimo za množično in kvalitetno članstvo mladih planincev. Dobro uspevamo na osnovnih šolah, kjer imajo ravnatelji posluš za našo dejavnost in kjer imamo mentorje planinskih skupin. Vedno znova poskušamo pridobiti nove skupine na osnovnih šolah, pa tudi na srednjih, kjer se stik z društvom običajno začne izgubljeni. Dijaki se nato vračajo, ko začnejo z študijem, ali pa še kasneje, v bolj zrelih letih. Naša želja je privzgojiti mladim planincem pozitiven odnos do gibanja, do narave in vsega, kar je v njej. Upamo, da nam to uspeva, saj nam množičnost to potrjuje. Tako bo slogan »Gremo skupaj varno v gore« prišel do popolne veljave.

Jože Ružič

Planinskemu prijatelju Jožetu Gračnarju

Jože Gračnar, kaplan in župnik, je bil velik ljubitelj gora. V Planinskem društvu Luče in Gorniškem klubu Zgornje Savinjske doline je aktivno sodeloval ne le kot človek, ki je mlade vzgajal v ljubezni do gora, pač

pa tudi kot njihov vodnik po slovenskih in tujih gorah. Samo na Triglav je vodil otroke kar triindvajsetkrat in zato prejel srebrni znak Planinske zveze Slovenije, leta 2006 pa je bil imenovan za prvega častnega člana Gorniškega kluba Zgornje Savinjske doline. Odlikoval se je kot moralni in verski učitelj številnih generacij Lučanov ter kot tolažnik bolnih in umirajočih tudi na visokogorskih kmetijah pod Raduho in Ojstrico. Svoje delo je opravljal z ljubeznijo, potrpljenjem, navdušenjem in vztrajnostjo. Ogromno je prispeval k razvoju verske kulture ter planinske vzgoje, zlasti med mladimi. Veliko je prispeval pri gradnji nove kapelice sv. Cirila in Metoda (l. 1990) na Molički peči in kapelice sv. Križa (l. 1990) na Loki pod Raduho. Izdatno je pomagal tudi pri obnovi druge najstarejše slovenske planinske koče oziroma izgradnji Kocbekovega zavetišča (l. 1999) na Molički peči pod Ojstrico, našo drugo najlepšo goro. S tem je približal gore ljudem, mnogo ljudi pa privabil v prekrasni gorski svet. Ko je bil župnijski upravitelj v Solča-

vi, je pogosto maševal tudi v znameniti gotski cerkvi sv. Marije Snežne (l. 1485), v cerkvi sv. Duha (l. 1891) pod slikovitim svetom Savinjskih Alp v Podolševi in v cerkvici Kristusa kralja (l. 1931) v naši najlepši dolini – Logarski dolini. Leta 2006 je bil imenovan za častnega člana mariborsko-lavantinskega stolnega kapitlja. Podelitev naziva prvega častnega občana Občine Luče l. 2004 ni bila ravno naključna. Jožeta Gračnarja so imeli ljudje radi; cenili so ga in spoštovali, ne le kot duhovnika, ampak predvsem kot dobrega in poštenega človeka ter delavca na različnih področjih. Zavzemal se je za prijateljske odnose med ljudmi in resnično spravo. Bil je pripravljen poravnati tudi dolgove drugih. Med župljani in občani, preprostimi ljudmi ter planinci in pastirji v gorah, kakor tudi med bolj izobraženimi je bil priljubljen, kar sem spoznaval tudi sam, ko sem ga večkrat spremljal v Savinjske Alpe. V petek, 21. novembra 2008 je v Domu starostnikov v Gornjem Gradu tiho ugasil njegovo srce.

Ciril Velkovrh

Kako poznamo naše gore?

Katera gora je na sliki?

Pravila naše igre so taka:

1. Upoštevali bomo le po eno rešitev posameznega reševalca.
2. Med reševalci, ki bodo pravilno odgovorili na zastavljeno uganko, bomo izžrebali zmagovalca. Naš sponzor mu bo dostavil nagrado.
3. Zmagovalec v tekočem letu ne more več sodelovati v žrebanjih.
4. Če bo vseh reševalcev manj kot deset, bomo objavili imena vseh, sicer pa le ime izžrebanega.
5. Po uredniški presoji bomo objavili zanimivosti o gori, ki nam jih bodo poslali reševalci.
6. Rešitve lahko pošljete z navadno pošto na naslov **Planinski vestnik, p. p. 214, 1001 Ljubljana** ali po elektronski pošti na naslov **uganka@pzs.si**, in sicer do 26. januarja 2009. Reševalci nam morajo poslati popoln naslov in davčno številko.

FOTO: ANDREJ STRITAR

Spletna trgovina **www.kibuba.com** tokrat za nagrado ponuja **termovko Thermal MuQ**.

Rešitev iz prejšnje številke:

Lepa gora na sliki je bil Veliki Bogatin ali Mahavšček, slikan izpod Tolminskega Migovca. Rešitev je bilo presenetljivo malo, samo 13, 9 reševalcev se vas je pa zmotilo (Rodica, Vrh nad Škrbino, Kepa, Planjava, Ojstrica in Rombon). V razjasnitev tokrat objavljamo malo širšo sliko gora nad zatrepom doline Zatołminke, kjer je Mahavšček na desni strani.

Žreb je nagrado, športno majico **Sensor E-lite**, tokrat dodelil našemu zvestemu reševalcu Juriju Golobu.

Andrej Stritar

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

Oglašujte v Planinski vestnik
www.planinskivestnik.com

Martuljkova skupina
FOTO: ANDREJA SENEGAČNIK

Got it!

Lastnosti

Lastnosti	Koristi
Magnezijske zaponke	Lahke, trdne, varne
Zaponke za turno smučanje	Med hojo zavarujejo zaponko
Nastavljive zaponke	Za prilagoditev nogam z nižjim nartom
a.d.d. koncept čevlja	Udobje, odličen oprijem noge
a.d.d. Broadband2 jezik	Mehko, a čvrsto progresivno gibanje Pritisk zaponk razporedi po večji površini
Večkrat brizgana plastika	Izredno vzdržljiva, nudi odlično oporo
Mehanizem smučanje - hoja	Enostavno menjavanje položaja smučanje - hoja
Karbonske ojačitve	Lahka, toda izredno trdna struktura
Gumb za nastavitev naklona	Enostavno nastavljanje naklona

FREE RIDE ENDORPHIN

GARMONT.COM

GARMONT®

Challenge the elements